

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
BAUDŽIAMOSIOS TEISĖS IR KRIMINOLOGIJOS KATEDRA

AUŠRA SITNIKOVIENĖ

Baudžiamosios teisės ir kriminologijos studijų programa

TEMA

BAUDŽIAMOJI ATSAKOMYBĖ UŽ VIEŠOSIOS TVARKOS PAŽEIDIMĄ

MAGISTRO BAIGIAMASIS DARBAS

Darbo vadovas –

Doc. dr. Aurelijus Gutauskas

VILNIUS, 2011

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. VIEŠOSIOS TVARKOS PAŽEIDIMO KRIMINOLOGINĖ IR BAUDŽIAMOJI TEISINĖ CHARAKTERISTIKA.....	6
2. VIEŠOSIOS TVARKOS PAŽEIDIMO SUDĖTIS.....	11
2.1 Viešosios tvarkos pažeidimo sudėties objektyvieji požymiai.....	12
2.1.1. Baudžiamojo įstatymo ginamos vertybės.....	12
2.1.2. Pavojinga veika ir būdai.....	16
2.1.3. Padariniai.....	26
2.1.4. Priežastinis ryšys.....	29
2.1.5. Subjektas.....	33
2.1.6. Viešoji vieta.....	33
2.2. Viešosios tvarkos pažeidimo sudėties subjektyvieji požymiai.....	37
2.2.1. Kaltė.....	37
2.2.2. Tikslas ir motyvas.....	42
3. VIEŠOSIOS TVARKOS PAŽEIDIMO KAIP BAUDŽIAMOJO NUSIŽENGIMO TEISINIS VERTINIMAS.....	45
4. VIEŠOSIOS TVARKOS PAŽEIDIMO ATRIBOJIMAS NUO KITŲ NUSIKALSTAMŲ VEIKŲ.....	50
IŠVADOS.....	61
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	63
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA.....	69
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA.....	70

IVADAS

Temos aktualumas ir problema. Visais istoriniais laikotarpiais tvarka visuomenėje buvo palaikoma remiantis papročiais ir tradicijomis, tačiau atsiradus privačiai nuosavybei, darbo pasidalijimui, susiformavus atskiriems visuomenės sluoksniams, viešajai tvarkai reguliuoti įtakos turėjo moralės ir teisės normos, kurias saugojo visuomenė bei valstybė. Siekimas užtikrinti visuomeninę tvarką būdingas kiekvienam socialiniam dariniui, kadangi visuomeninių santykių ir ryšių sutvarkymas yra būdas ir kartu sąlyga, lemianti sėkmingą kiekvienos socialinės sistemos egzistavimą. Galima teigti, jog viena iš valstybės atsiradimo ir ilgalaikio gyvavimo priežasčių yra tvarkos valstybėje sukūrimas ir jos palaikymas. Antra vertus, šiuolaikinėje demokratinėje valstybėje stengiamasi užtikrinti, jog kiekvienas asmuo turėtų teisę į savo veiksmų laisvę, netrukdomą jų raišką. Visgi, ši teisė nėra absoliuti ir privalo būti derinama su kiekvieno asmens teise į poilsį, ramybę, garbę, orumą, sveikatą. Teisės į veiksmų laisvę apribojimas, siekiant užtikrinti viešąją tvarką, yra numatytas tarptautiniuose ir nacionaliniuose teisės aktuose. Pavyzdžiui, 1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos¹ 10 straipsnyje įtvirtinta nuostata, jog teisė į veiksmų laisvę gali būti apribojama viešosios tvarkos interesais. Lietuvos Respublikos Konstitucijos², 25 ir 26 straipsniuose įtvirtintas analogiškas apribojimas, tuo atveju, kai būtina garantuoti viešąją tvarką. Pažymėtina, kad tokia vertybė kaip viešoji tvarka, saugoma nacionaliniais ir tarptautiniais teisės aktais, yra ginama baudžiamuoju įstatymu, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamas veikas viešajai tvarkai. Tai, jog paminėtos veikos yra kriminalizuotos, rodo jų pavojingumą visuomenei, kuri lemia objektyvieji ir subjektyvieji viešosios tvarkos pažeidimo sudėčių požymiai. Paminėtina, kad dėl jų turinio atskleidimo baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje kyla daug diskusinių klausimų.

Pasirinktos temos aktualumą lemia tai, kad 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas³ (toliau – Lietuvos Respublikos BK) įtvirtino naujas nusikalstamų veikų viešajai tvarkai sudėtis, kurių analizei baudžiamosios teisės doktrinoje skirta mažai dėmesio. Iš Lietuvos baudžiamosios teisės mokslo atstovių, nagrinėjusių viešosios tvarkos pažeidimo ypatumus, galima paminėti profesorę E. Gruodytę. Pažymėtina ir tai, jog Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje 2 dalyje ir Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimo kodekse⁴ (toliau – Lietuvos Respublikos ATPK) 174 straipsnio dispozicijose numatytos veikos yra aprašytos panašiais objektyviaisiais ir subjektyviaisiais požymiais, tačiau

¹ 1950 m. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.

² Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.

⁴ Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Vyriausybės žinios*. 1985. Nr. 1-1.

griežtai apibrėžtų baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atirbojimo kriterijų šiuo metu nėra. Galima paminėti, kad viešosios tvarkos pažeidimo sudėties požymiai ir kriterijai, kuriais remiantis atirbojamos viešosios tvarkos pažeidimo rūšys, o nuo jų kitos nusikalstamos veikos, yra analizuojami teismų praktikoje. Kita vertus, mokslinės literatūros, kurioje detaliam būtų nagrinėjami viešosios tvarkos pažeidimo požymiai, atirbojimo kriterijai yra mažai, todėl, atsižvelgiant į tai, jog Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje numatytos veikos apibūdintos panaudojant vertinamuosius požymius, tampa aktualu atskleisti objektyviuosius ir subjektyviuosius viešosios tvarkos pažeidimo sudėties požymius, kuriais remiantis būtų galima atirboti viešosios tvarkos pažeidimą, kaip nusikaltimą, nuo viešosios tvarkos pažeidimo, kaip baudžiamojo nusižengimo, ir šias nusikalstamas veikas nuo kitų nusikalstamų veikų.

Tyrimo objektas. Aktualios baudžiamosios atsakomybės už viešosios tvarkos pažeidimą identifikavimo problemos.

Tyrimo dalykas. Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje įtvirtintų viešosios tvarkos pažeidimo sudėčių požymių analizė; atskirų viešosios tvarkos pažeidimo rūšių atirbojimas ir jų atirbojimas nuo kitų nusikalstamų veikų; teorinių ir praktinių problemų, kylančių kvalifikuojant minėtas veikas, tyrimas.

Tyrimo tikslas. Viešosios tvarkos pažeidimo objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių atskleidimas, atirbojimo kriterijų pateikimas, kvalifikavimo problemų analizė.

Tyrimo uždaviniai. Tyrimo tikslų pasiekimui keliami šie uždaviniai:

- 1) atskleisti viešosios tvarkos pažeidimo objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius;
- 2) atirboti atskiras viešosios tvarkos pažeidimo rūšis;
- 3) atirboti viešosios tvarkos pažeidimus nuo kitų nusikalstamų veikų;
- 4) išanalizuoti doktrinoje ir praktikoje iškylančius probleminius aspektus, susijusius su viešosios tvarkos pažeidimais;

Tyrimo šaltiniai. Atlikto tyrimo šaltiniai yra Lietuvos Respublikos teisės aktai, susiję analizuojama tema, Lietuvos ir užsienio baudžiamosios teisės mokslinė literatūra, kurioje analizuojami aktualūs nagrinėjamos temos teoriniai ir praktiniai klausimai. Be to, atliekant tyrimą, vadovautasi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarimais ir oficialiais išaiškinimais, teismų praktika.

Tyrimo metodai. Darbe remtasi įvairiais tyrimo metodais - sisteminės analizės, dokumentų analizės, lyginamuoju, lingvistiniu, apibendrinimo. Sisteminės analizės metodu pasinaudota siekiant išryškinti viešosios tvarkos pažeidimo kvalifikavimo probleminius aspektus, parodyti Lietuvos baudžiamajame įstatyme numatyto viešosios tvarkos pažeidimo teisinį reglamentavimą. Dokumentų analizės metodu pasiremta analizuojant teisės aktus, teismų

išaiškinimus, mokslines koncepcijas. Lyginamasis metodas taikytas analizuojant viešosios tvarkos pažeidimo reglamentavimą su bendrosios teisės sistemos šalyse įtvirtintu reglamentavimu. Lingvistinis metodas panaudotas aiškinant teisės aktų tekstuose vartojamų bendrinės kalbos žodžių prasmę, skirtingas mokslines doktrinas. Apibendrinimo metodas pasinaudotas išanalizuotai medžiagai apibendrinti, išvadoms suformuluoti.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, keturi skyriai ir išvados. Pirmajame darbo skyriuje pateikiama viešosios tvarkos pažeidimo kriminologinė ir baudžiamoji teisinė charakteristika. Antrajame skyriuje analizuojami viešosios tvarkos pažeidimo sudėčių objektyvieji ir subjektyvieji požymiai, nagrinėjamos baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje analizuojama tema iškylančios problemos, diskusiniai klausimai. Trečiajame skyriuje nagrinėjama viešosios tvarkos pažeidimo kaip baudžiamojo nusižengimo teisinis vertinimas, atskleidžiama baudžiamosios ir administracinės teisinės atsakomybės dėl viešosios tvarkos pažeidimo problema. Ketvirtajame skyriuje pateikiama baudžiamosios teisės normų konkurencijos taisyklės, kuriomis remiantis viešosios tvarkos pažeidimai atibojami nuo kitų nusikalstamų veikų.

1. Viešosios tvarkos pažeidimo kriminologinė ir baudžiamoji teisinė charakteristika

Viešosios tvarkos pažeidimai yra gan plačiai paplitę. Tiesa, nors bendrojo registruoto nusikalstamumo struktūroje viešosios tvarkos pažeidimai sudaro nedidelę dalį, apie 3 - 4 proc. visų užregistruotų nusikalstamų veikų⁵, tačiau paminėtina tai, jog vasarą kurortiniuose Lietuvos miestuose (pvz., Palangoje) viešosios tvarkos pažeidimų skaičius išauga net iki 80 proc. visų nusikalstamų veikų atžvilgiu tame mieste⁶. Neabejotina, kad kovos su viešosios tvarkos pažeidimais efektyvumą lemia baudžiamųjų įstatymų tinkamas supratimas ir nuoseklus praktinis jų taikymas tokio pobūdžio nusikalstamų veikų bylose. Pažymėtina, kad 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojęs Lietuvos Respublikos BK atnešė nemažai naujovių viešosios tvarkos pažeidimo teisinio reglamentavimo srityje. Visų pirma, norėtusi atkreipti dėmesį į tai, kad baudžiamajame įstatyme, numačius baudžiamąją atsakomybę už nusikalstamas veikas viešajai tvarkai, šios nusikalstamos veikos, vadovaujantis rūšinio objekto kriterijumi, yra išskirtos į atskirą Lietuvos Respublikos BK XL skyrių, pavadintą „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai viešajai tvarkai“. Tai turėtų būti vertinama kaip viena iš Lietuvos Respublikos BK naujovių, susijusių su nusikalstamų veikų viešajai tvarkai teisinio reglamentavimo sritimi, kadangi galiojusiam 1961 m. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso⁷ (toliau – 1961 m. BK) Ypatingosios dalies X skirsnyje buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus viešajai tvarkai ir visuomenės saugumui. Kritikuotina tai, kad minėtame skirsnyje buvo numatyti du rūšiniai objektai – viešoji tvarka ir visuomenės saugumas. Be to, minėtame skirsnyje buvo įtraukta apie 60 atskirų straipsnių, įtvirtinančių baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus, turinčius mažai ką bendro. Baudžiamojo įstatymo vertybės, į kurias kėsinant daroma žala, buvo gana skirtingos.⁸ Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas Lietuvos Respublikos BK XL skyriuje kriminalizuoja tris nusikalstamas veikas, kuriomis kėsinama į viešąją tvarką:

- 1) riaušės (Lietuvos Respublikos BK 283 straipsnis);
- 2) viešosios tvarkos pažeidimas (Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnis);

⁵ Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. *Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 metų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 9.

⁶ Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras [interaktyvus]. Vilnius, 1999 [žiūrėta 2009-12-10], <<http://www.nplc.lt/sena/stat/nus/nus30.htm>>.

⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*. 1961, Nr. 18-147.

⁸ 1961 m. BK skirsnyje „Nusikaltimai viešajai tvarkai ir visuomenės saugumui“ nusikaltimus sąlygiškai galima suskirstyti į tokias grupes, kaip nusikaltimus žmonių sveikatai, susijusius su neteisėta psichotropinių ar narkotinių medžiagų apyvarta, nusikaltimai nepilnamečiams ir visuomenės dorovei, nusikaltimai gamtai, nusikaltimai eismo saugumui ir kita.

3) melagingas pranešimas apie visuomenei gresiantį pavojų ar ištikusią nelaimę (Lietuvos Respublikos BK 285 straipsnis).

Ši analizė leidžia daryti išvadą, kad Lietuvos Respublikos BK, kuriame reglamentuojama baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamas veikas viešajai tvarkai, yra patikslintos baudžiamojo įstatymo ginamos vertybės ir konkretizuoti rūšiniai objektai. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos BK XL skyriuje įtvirtinti labiau kompleksiška tarpusavyje suderinti straipsniai. Šis skirstymas naudingas tiek teoriškai, tiek praktiškai, nes suteikia galimybę aiškiau pastebėti analizuojamos nusikalstamos veikos specifiką. Manytina, jog aiškiau apibrėžti rūšiniai objektai nėra vien tik įstatymo formos tobulinimo klausimas, tačiau teisėsaugos institucijoms suteikia galimybę tiksliau įvertinti padarytas nusikalstamas veikas.

Be to, atkreiptinas dėmesys į tai, kad Lietuvos Respublikos BK nenumatyta baudžiamoji atsakomybė už chuliganizmo nusikaltimą, kuris buvo įtvirtintas 1961 m. BK 225 straipsnyje. Visgi, kaip teigia baudžiamosios teisės profesorius V. Piesliakas „chuliganizmo“ termino ir nusikaltimo sudėties atsisakymo Lietuvos Respublikos BK nereikia vertinti kaip chuliganizmo dekriminalizavimo.⁹ Veiksmai, kurie atitiko 1961 m. BK 225 straipsnio požymius, Lietuvos Respublikos BK atitinka viešosios tvarkos pažeidimo (284 straipsnis) sudėtį. Pažymėtina, kad ši naujovė yra puikus dalinės kriminalizacijos pavyzdys, kadangi Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje numatytas viešosios tvarkos pažeidimas pakeitė chuliganizmo nusikaltimą ir termino „chuliganizmas“ Lietuvos Respublikos BK nebeliko, tačiau veikos, atitinkančios chuliganizmo sampratą liko ir yra įtvirtintos Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje.¹⁰ Manytina, kad derėtų sutikti su mokslininke E. Gruodyte, teigiančia, jog tai vienas iš straipsnių, iš esmės paketusių Lietuvai priėmus naująjį Lietuvos Respublikos BK.¹¹ Autorės nuomone, įstatymo leidėjo žingsnis pereiti nuo sąvokos „chuliganizmas“ prie sąvokos „viešosios tvarkos pažeidimas“ turėtų būti vertinamas pozityviai, atitinkantis laiko reikalavimus ir atspindintis šiuolaikines baudžiamųjų įstatymų vystymosi raidos tendencijas bei baudžiamosios teisės mokslo laimėjimus. Ši išvada darytina todėl, kad nagrinėjamų nusikalstamų veikų, apibūdinamų terminu „chuliganizmu“, nerasime nė viename Europos valstybių baudžiamajame kodekse. Galime prieiti išvadą, kad aukščiau minėtam 1961 m. BK reglamentavimui didelės įtakos turėjo Rusijos baudžiamoji teisė. 1961 m. BK 225 straipsnyje sąvoka „chuliganizmas“ buvo tam tikras reliktas, nes nusikaltimas analogišku pavadinimu buvo įtvirtintas 1940 m. Rusijos BK.¹² Be to, norėtusi atkreipti dėmesį ir į tai, kad dauguma baudžiamosios teisės mokslininkų savo darbuose išsakė

⁹ Piesliakas V. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir naujos baudžiamosios politikos teisiniai pagrindai. *Jurisprudencija*. 2003, 45 (37): 11.

¹⁰ *Ibid.*, p. 11.

¹¹ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 90.

¹² Abramavičius A., et al. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 136.

nemažai pagrįstos kritikos dėl galiojusios chuliganizmo normos turinio ir esmės.¹³ Nagrinėjamu atveju pirmiausia norėtųsi pažymėti chuliganizmo nusikaltimo turinio¹⁴ neapibrėžtumą, kadangi jo požymiai sutampa su nusikaltimais žmogui, valdymo tvarkai, nuosavybei, visuomenės saugumui ir kita. Probleminis analizuojamos normos turinys, suliejantis įvairius nusikaltimų požymius, teisėsaugos institucijų praktikoje tapo „unikalia“ norma, kai dauguma atvejų, kuomet buvo neįmanoma tiksliai nustatyti padaryto nusikaltimo sudėties požymių visumos, padarytus veiksmus leido pripažinti chuliganizmu ir padarytą veiką kvalifikuoti pagal 1961 m. BK 225 straipsnį. Akivaizdu, kad tokia praktika kritikuotina, kaip pažeidžianti pamatines žmogaus teises ir laisves, nes leidžia traukti asmenis baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimus, kurie nėra numatyti baudžiamajame kodekse. Tai nesuderinama su fundamentaliu baudžiamosios teisės principu – nusikaltimas yra veika pavojinga ir numatyta baudžiamajame įstatyme (lot. *non crimen sine lege*).

Taigi atsisakymas pasenusios ir neapibrėžtos „chuliganizmo“ sąvokos yra pažangi Lietuvos Respublikos BK naujovė. Visgi, baudžiamosios teisės teorijoje dėl nagrinėjamos sąvokos „viešosios tvarkos pažeidimas“ galima sutikti ir kitokių nuomonių. Baudžiamosios teisės mokslininko K. Jovaišos teigimu, tokia sąvoka kaip „chuliganizmas“ turi galias tradicijas, yra gerai prigijusi, todėl įstatymo leidėjo valia minėtą sąvoką pakeisti „viešosios tvarkos pažeidimu“ yra kritikuotina.¹⁵

Kalbant sisteminiu aspektu, atkreiptinas dėmesys į tai, kad nors viešosios tvarkos pažeidimas įtvirtintas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje, tačiau tai nėra vienintelis Lietuvos Respublikos BK straipsnis, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už viešosios tvarkos pažeidimą. Pastebėtina, jog veiksmais, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka, neretai padaroma žala ir žmonių sveikatai bei jų turtui. Tokio pobūdžio veiksmai gali atitikti ir kitų Lietuvos Respublikos BK numatytų nusikalstamų veikų sudėtis. Pavyzdžiui, fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas (Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnis 1 dalis), grasinimas (Lietuvos Respublikos BK 145 straipsnis), įžeidimas (Lietuvos Respublikos BK 155 straipsnis), turto sunaikinimas ar sugadinimas (Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnis), sunkus ar nesunkus sveikatos sutrikdymas (Lietuvos Respublikos BK 135, 138 straipsniai), žmogaus terorizavimas (Lietuvos Respublikos BK 145 straipsniai) ir kita. Pažymėtina, kad viešosios tvarkos pažeidimų atribojimai nuo kitų nusikalstamų veikų bus analizuojami atskirame šio darbo skyriuje.

¹³ Abramavičius A., et. al. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 136 - 137.

¹⁴ Chuliganizmo struktūra pagal 1961 m. BK 225 straipsnio dalis: 1 dalis – paprastas chuliganizmas, 2 dalis – piktybinis chuliganizmas (susijęs su pasipriešinimu viešąją tvarką palaikančiam asmeniui) ir specialus recidyvas, 3 dalis – itin kvalifikuotas chuliganizmas (susijęs su ginklų panaudojimu).

¹⁵ Jovaišas K. Baudžiamojo kodekso projektas: ketinimai ir realijos. *Teisės problemos*. 1996, 4: 24.

Analizuojamą Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnį sudaro dvi dalys. Pirmojoje dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimą, o antrojoje dalyje už baudžiamąjį nusižengimą. Taigi viešosios tvarkos pažeidimas Lietuvos Respublikos BK gali pasireikšti abejomis nusikalstamos veikos rūšimis – nusikaltimu ir baudžiamuoju nusižengimu. Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis yra materialioji, t. y. sudėties buvimą ar nebuvimą asmens veikoje lemia nusikalstami padariniai – visuomenės rimties ar tvarkos sutrikdymas. Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis yra formalioji, t. y. visuomenės rimtis ar tvarka tik trikdoma. Vadinasi, Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas viešosios tvarkos pažeidimui suteikė ir nusikaltimo, ir baudžiamojo nusižengimo statusą. Kaip pastebi baudžiamosios teisės profesorius V. Piesliakas, viešosios tvarkos pažeidimas, susijęs su poveikiu kitam asmeniui, yra laikomas nusikaltimu, o susijęs tik su viešosios tvarkos pažeidimu – baudžiamuoju nusižengimu.¹⁶ Tačiau ir nusikaltimo, ir baudžiamojo nusižengimo sudėtys aprašomos viename Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje, tik skirtingose jo dalyse.

Kalbant struktūriškai derėtų paminėti nusikalstamų veikų viešajai tvarkai klasifikaciją. Manytina, kad vienu iš reikšmingesnių klasifikavimo pagrindų būtų galima laikyti Lietuvos Respublikos BK numatytą viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis. Šiame kontekste pažymėtina, jog nagrinėjamai nusikalstamai veika yra būdinga tik viena kaltės forma – tyčinė. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos BK 11 straipsnyje įtvirtinta visų tyčinių nusikaltimų klasifikacija pagal jų pavojingumo pobūdį:

- 1) nesunkių nusikaltimų kategorija;
- 2) apysunkių nusikaltimų kategorija;
- 3) sunkių nusikaltimų kategorija;
- 4) labai sunkių nusikaltimų kategorija;

Palyginę viešosios tvarkos pažeidimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, sankciją su sankcija, kuriomis remiantis atitinkamas tyčinis nusikaltimas patenka į vieną iš aukščiau nurodytų kategorijų, galime padaryti išvadą, jog analizuojamas nusikaltimas priskiriamas nesunkių nusikaltimų kategorijai.

Įdomu paminėti bendrosios teisinės sistemos (angl. *common law*) šalyse nusikaltimų viešajai tvarkai teisinio reglamentavimo ypatumus. Pavyzdžiui, Anglijoje viešosios tvarkos pažeidimai reglamentuojami viename 1986 m. teisės akte *Public Order Act*, kuris reikšmingas tuo, jog šiame teisės akte taip pat numatyta baudžiamoji atsakomybė už galias tradicijas bendrosios teisinės sistemos šalyse turinčius pažeidimus, tokius kaip riaušės (ang. *riot*), sambūris

¹⁶ Piesliakas V. Naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos ir baudžiamoji politika. *Jurisprudencija*. 1998, 10 (2): 43.

(angl. *rout*), neteisėtas susirinkimas (angl. *unlawful assembly*).¹⁷ Paminėtina ir tai, kad viešosios tvarkos pažeidimai yra skirstomi į viešuosius (angl. *public or common nuisances*) ir privačiuosius (angl. *private nuisances*)¹⁸. Privatus tvarkos pažeidimas laikomas civiliniu deliktu, o viešasis – nusikaltimu. Be to, privačios tvarkos pažeidimas konstatuojamas tik tada, jei asmuo neteisėtai trukdo ar niokoja kito asmens nuosavybę. Kitaip tariant, civiliniai deliktai kyla tik tada, kai ginčo objektas yra nuosavybė tarp dviejų ginčo šalių. Tuo tarpu viešosios tvarkos pažeidimas turi apimti kelis ginčo dalyvius ir vienareikšmiškai jis bus konstatuojamas nustačius smurto panaudojimo faktą.

Taigi baudžiamoji atsakomybė už nusikalstamus veiksmus, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ar kuriais sukeliama tokios žalos atsiradimo galimybė, 2003 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiam Lietuvos Respublikos BK yra reglamentuota 284 straipsnyje, kuris, vadovaujantis rūšinio objekto kriterijumi, išskirtas į Lietuvos Respublikos BK XL skyrių „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai viešajai tvarkai“.

Aptarus viešosios tvarkos pažeidimų baudžiamąją teisinę charakteristiką, iškyla būtinybė išanalizuoti teisiškai reikšmingus viešosios tvarkos pažeidimų sudėtyse numatytus požymius, kuriems esant padaryta veika kvalifikuojama kaip viešosios tvarkos pažeidimas.

¹⁷ Martin J., Storey T. *Unlocking criminal law*. Second edition. London: Jacqueline Martin and Chris Turner, 2007. p. 556.

¹⁸ The Lectric Law Library's Lexicon. *Nuisance* [interaktyvus]. Carson city [žiūrėta 2009-12-15]. <<http://www.lectlaw.com/def2/n025.htm>>.

Law Library – American Law and Legal Information. *Nuisance – Public Nuisance, Private Nuisance, Legal responsibility, Defenses, Remedies, Further reading* [interaktyvus]. Net Industries and its Licensors [žiūrėta 2009-12-15]. <<http://law.jrank.org/pages/8873/Nuisance.html>>.

2. Viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis

Dvasinis diskomfortas, o tam tikrais atvejais fizinė ar materialinė žala, atsiradusi dėl kito asmens neteisėto elgesio viešoje vietoje, yra netoleruotinas ir užtraukiantis baudžiamąją atsakomybę. Baudžiamasis įstatymas yra akivaizdžiausia ir griežčiausia valstybės valios išraiškos forma, todėl jo konstrukcijai, nuo kurios ir priklauso viešosios tvarkos pažeidimo tyrimas, šiame darbe bus skiriamas didelis dėmesys. Pažymėtina, kad įsigaliojus Lietuvos Respublikos BK viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis buvo reformuota ir pasižymi tam tikrais ypatumais, reikalaujančiais detalios analizės. Baudžiamasis įstatymas neapibrėžia, kas yra nusikaltimo sudėtis, nors šią sąvoką ir vartoja: Lietuvos Respublikos BK 2 straipsnio 4 dalyje teigiama, kad pagal baudžiamąjį įstatymą atsako tik tas asmuo, kurio padaryta veika atitinka baudžiamojo įstatymo numatyto nusikaltimo ar baudžiamojo nusižengimo sudėtį. Nusikalstamos veikos sudėties modelis (lot. *corpus delicti*), kaip nurodo profesorius V. Piesliakas, yra mokslinė abstrakcija, teisės mokslo išradimas, įrankis išvadai apie nusikaltimą padaryti.¹⁹ Sudėtis, baudžiamąja teisine prasme reikšminga tuo, kad yra pagrindas kvalifikuoti nusikalstamą veiką pagal Lietuvos Respublikos BK atitinkamą Specialiosios dalies straipsnį. Baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstamos veikos kvalifikavimas suprantamas kaip ikiteisminio tyrimo pareigūno, prokuroro ar teisėjo išvada, kad kaltininko padaryta veika turi nusikalstamos veikos sudėtį, išreikšta formalia skaičių kalba atitinkamame procesiniame dokumente.²⁰ Akivaizdu, jog netiksliai nustačius Lietuvos Respublikos BK Specialiosios dalies straipsnyje aprašytos nusikalstamos veikos sudėties požymius, lemia padarytos veikos kvalifikavimo klaidas. Viešosios tvarkos pažeidimo pavojingumą lemia baudžiamajame įstatyme įtvirtinti objektyvieji ir subjektyvieji požymiai, kurie teisiškai svarbūs ir tuo, kad leidžia atriboti vienas nusikaltimas veikas nuo kitų nusikalstamų veikų. Visgi, baudžiamosios teisės doktrinoje ir praktikoje egzistuoja nemažai problemų dėl šių požymių turinio atskleidimo. Todėl siekiant geriau suvokti viešosios tvarkos pažeidimo vietą baudžiamosios teisės sistemoje, aktualu minėtų nusikalstamų veikų sudėčių objektyviųjų ir subjektyviųjų požymių analizė.

¹⁹ Piesliakas V. Nusikaltimo sudėtis: samprata, elementai ir požymiai. *Kriminalinė justicija*. 1995, 4: 171.

²⁰ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009, p. 206.

2.1. Viešosios tvarkos pažeidimo sudėties objektyvieji požymiai

2.1.1. Baudžiamojo įstatymo ginamos vertybės

Baudžiamosios teisės teorijoje baudžiamojo įstatymo ginamomis vertybėmis pripažįstama teisiniai gėriai, į kuriuos kėsinamasi nusikalstama veika ir kuriems padaroma žala ar sukeliama tokios žalos atsiradimo grėsmė. Pažymėtina, kad baudžiamojoje teisėje paprastai šios vertybės įvardijamos kaip objektas.

Analizuojamos nusikalstamos veikos rūšinis objektas yra viešoji tvarka. Tačiau pažymėtina ir tai, jog veiksmais, nukreiptais viešajai tvarkai pažeisti, gali būti kėsinamasi ir į kitus objektus, kurie baudžiamosios teisės teorijoje yra vadinami papildomais arba fakultatyviniais. Nagrinėjamu atveju veiksmais, nukreiptais viešajai tvarkai pažeisti, visada sutrikdoma visuomenės rimtis ar tvarka arba sukeliama tokios žalos atsiradimo grėsmė. Visgi, tokiais veiksmais neretai padaroma žala ir žmonių sveikatai, jų turtui, kita. Taigi papildomi objektai galėtų būti kito žmogaus sveikata, laisvė, garbė, orumas, nuosavybė. Pažymėtina, kad dėl nagrinėjamos nusikalstamos veikos tiesioginio ir papildomo objekto yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš nutarčių:

„tiesioginis šios veikos objektas yra viešoji tvarka. Be tiesioginio objekto šiuo konkrečiu atveju yra ir fakultatyvusis – žmogaus garbė ir orumas. V. O., keikdama J. R. necenzūriniais žodžiais ir spjaudama jai į veidą, be viešosios tvarkos, pažeidė ir nukentėjusiosios garbę ir orumą.“²¹

Atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamosios teisės teorijoje ir praktikoje nėra vieningo ir tikslaus viešosios tvarkos apibrėžimo. Lietuvių kalbos žodyne sąvoka „viešas“ apibūdinama kaip visiems skirtas, visuomenės naudojamas, atviras, visiems žinomas, prieinamas, neslaptas, aiškiai matomas, neprisidengtas.²² Sąvoka „tvarka“ apibrėžiama kaip nusistovėjęs veikimo, elgesio būdas, norma, paprotys.²³ Dabartinės lietuvių kalbos žodyne terminas „viešas“ apibūdintas kaip visiems skirtas, visuomenės naudojamas, atviras, neslaptas, o sąvoka „tvarka“ – kas atitinka darną, sistemą, normą.²⁴

Taigi, remiantis lingvistiniais apibrėžimais, galime padaryti išvadą, jog viešoji tvarka yra sudėtingas ir įvairiapusiškas visuomeninio gyvenimo reiškiny. Šis terminas naudojamas apibūdinti skirtingas visuomeninio gyvenimo kategorijas. Manytina, kad derėtų sutikti su tarpukario mokslininko M. Klimaičio išsakytomis mintimis, jog viešoji tvarka – tai reliatyvi

²¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-60/2006).

²² Lietuvių kalbos žodynas. Vilnius, 1996.

²³ *Ibid.*

²⁴ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius, 2000.

sąvoka, kurios turinys priklauso nuo įvairių aplinkybių, pavyzdžiui, nuo valstybinės santvarkos, įstatymų, papročių, civilizacijos, kultūros lygio ir kita.²⁵

Paanalizavus teisinę literatūrą, kurioje nagrinėjama viešosios tvarkos turinys, galime prieiti išvadą, kad terminas „viešoji tvarka“ yra ne tik, kad skirtingai apibrėžiamas, bet ir apima neapibrėžtą teisinių gėrių ratą. Atkreiptinas dėmesys, kad šis neapibrėžtumas, kalbant baudžiamosios teisės aspektu, gali kelti problemų teisėsaugos institucijoms, siekiančioms patraukti asmenį baudžiamojon atsakomybėn už viešosios tvarkos pažeidimą. Vieni autoriai viešąją tvarką apibrėžia kaip padėties ar veikimo būdą, atitinkantį visuomenės reikalavimus, susiklostantį remiantis įvairiomis socialinėmis normomis, ir turi tikslą užtikrinti žmonių suderintus ir jiems naudingus tarpusavio santykius.²⁶ Mokslininkas R. Kalesnykas nurodo, jog viešoji tvarka – tai visuomenėje nusistovėjusi socialinę reikšmę turinčių visuomeninių santykių sistema, susiformavusi pagal teisės ir moralės normas, bendro gyvenimo taisykles ir papročius.²⁷ Tai teisės, moralės ir papročių normomis sureguliuotų visuomeninių santykių sistema, kuri turi užtikrinti visuomeninę rimtį, normalią kasdieninio gyvenimo tvarką, palankias darbo ir poilsio sąlygas, taip pat užtikrinti, kad būtų gerbiama visuomeninė dorovė, kitų asmenų garbė ir orumas.²⁸ Dar viena įdomi ir išsami viešosios tvarkos sąvoka yra pateikta teisės žinyne „Namų advokatas“. Minėto žinyno autoriai nagrinėjamą sąvoką apibūdina kaip teisės ir kitų socialinių normų (papročių, tradicijų, visuomeninių organizacijų normų) nustatyta ir valstybės saugoma tam tikra visuomeninių santykių sistema. Ji apima visuomeninės ir valstybinės santvarkos, nuosavybės, valstybės ir kitų organizacijų bei gyventojų veiklos ir poilsio sąlygas, jų teisių ir teisėtų interesų realizavimo galimybes, socialinėmis normomis reguliuojamus visuomeninius santykius, susiklosčiusius viešosiose vietose, taip pat ir ne viešosiose vietose, bet savo pobūdžiu susijusius su žmonių gyvybės, sveikatos, garbės, orumo ir kitų teisių, viešosios rimties, normaliomis darbo ir poilsio sąlygomis. Daugiausia viešąją tvarką nustato teisės normos. Jos reguliuoja žmonių elgesį viešosiose vietose, nustato jų teises ir pareigas, apibrėžia draudžiamus veiksmus bei poelgius, o už jų padarymą numato atitinkamų poveikio priemonių taikymą pažeidėjams.²⁹ Paminėtina ir Rusijos mokslininkas I. N. Danšino išsakyta nuomonė, kad viešoji tvarka – tai sistema visuomeninių santykių, susiklosčiusių asmenims sąmoningai ir laisvanoriškai laikantis teisės normomis ir kitomis ne teisinio pobūdžio normomis nustatyto bendro elgesio taisyklių visuomenėje ir kartu užtikrinant darnų žmonių gyvenimą išsivysčiusioje visuomenėje.³⁰

²⁵ Klimaitis M. Policijos teisės ir pareigos. *Teisė*. 1940, 51: 174.

²⁶ Abramavičius A. *et. al. Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003., p. 137.

²⁷ Kalesnykas R. Administracinių teisės pažeidimų, kuriais kėsinama į viešąją tvarką, sudėčių teisinės analizės aspektai. *Jurisprudencija*. 1999, 13 (5): 7.

²⁸ *Ibid.*, p. 7.

²⁹ Autorių kolektyvas. *Namų advokatas*. Teisinės informacijos centras. Vilnius, 2002, p. 990.

³⁰ Даншин И. Н. Уголовно-правовая охрана общественного порядка. [Dašin I. N. Criminal legal protection of the public order]. Москва, 1973, с. 68.

Pažymėtina, kad dėl viešosios tvarkos sąvokos ne vienoje nutartyje yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris nurodė, kad viešąja tvarka laikoma padėtis ar veikimo būdas, atitinkantys visuomenės reikalavimus, atsirandantys įvairių socialinių normų įtakoje, turintys tikslą užtikrinti žmonių suderintus ir jiems naudingus tarpusavio santykius.³¹

Taigi iš pateiktų apibrėžimų galima padaryti išvadą, kad sąvoka „viešoji tvarka“ suprantama siaurąja ir plačiąja prasmėmis. Mokslininkas A. Novikovas nurodo, kad plačiąja prasme viešosios tvarkos turinį sudaro visuomeninių santykių, susiklosčiusių visose visuomeninio gyvenimo srityse, laikantis ir įgyvendinantis teisinio ir neteisinio pobūdžio socialines normas, sistema. Siaurąja prasme į viešosios tvarkos turinį įtraukiami ne visi visuomeniniai santykiai, o tik jų dalis. Konkrečiau – tarp žmonių susiklostantys visuomeniniai santykiai, reguliuojami teisės normomis, kuriomis užtikrinamas visuomeninės rimties palaikymas; užtikrinamas normalus valstybinių ir visuomeninių organizacijų funkcionavimas; asmenims sudaromos tinkamos darbo ir poilsio sąlygos; gerbiamas jų orumas, moralė.³² Kaip pastebi mokslininkas R. Kalesnykas, vienais atvejais viešoji tvarka suprantama kaip visuma arba didelė dalis visuomeninių santykių, o kitais atvejais terminas viešoji tvarka žymi kitą, daug siauresnę, teisinę sampratą, išplaukiančią iš daugybės Vyriausybės, Vidaus reikalų ministerijos ar visuomeninių organizacijų norminių aktų turinio.³³

Autorės nuomone, analizuojamos nusikalstamos veikos rūšinis objektas – viešoji tvarka – baudžiamąja teisine prasme neturėtų būti suvokiamas labai plačiai. Manytina, kad platus viešosios tvarkos turinio supratimas gali sukelti tam tikrų problemų siekiant apibrėžti baudžiamojo įstatymo saugomų visuomeninių santykių ribas. Baudžiamoji teisė kaip *ultima ratio* negali numatyti baudžiamosios atsakomybės už visus pažeidimus, atsirandančius visuomeniniuose santykiuose, todėl visuomeniniai santykiai, sudarantys viešosios tvarkos turinį, turi būti aiškiai apibrėžti teisės normomis.

Apibendrinant aukščiau išsakytas mintis galima teigti, kad viešoji tvarka kaip įstatymo saugoma vertybė - tai moralės ir pagarbos vieni kitiems principais pagrįstos bendrosios viešo elgesio taisyklės, egzistuojančios visuomenėje. Šių taisyklių laikymasis užtikrina visuomenėje normalią gyvenimo eigą, tolerantišką bendravimą, civilizuotus tarp žmonių kylančių konfliktų sprendimo būdus, susilaikymą nuo agresyvumo įgyvendinant savo interesus.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-535/2005) ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-378/2009).

³² Novikovas A. Viešosios tvarkos, kaip viešojo saugumo sudedamosios dalies, turinio analizė. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2008, 2: 87.

³³ Kalesnykas R. Administracinių teisės pažeidimų, kuriais kėsiamasi į viešąją tvarką, sudėčių teisinės analizės aspektai. *Jurisprudencija*. 1999, 13 (5): 6.

Lietuvos Respublikos įstatymuose nėra apibrėžta „viešosios tvarkos“ sąvoka, nors ji ir vartojama. Lietuvos Respublikos Konstitucijos 94 straipsnyje numatyta, kad Lietuvos Respublikos Vyriausybė, be kitų funkcijų, garantuoja valstybės saugumą ir viešąją tvarką.³⁴ Policijos veiklos įstatymo 2 straipsnyje numatyta, kad policija – tai asmens, visuomenės saugumą bei viešąją tvarką užtikrinanti policijos įstaigų ir pareigūnų visuma.³⁵ Minėto įstatymo 5 straipsnyje nurodyta, jog vienas iš policijos uždavinių yra viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo užtikrinimas.³⁶ Remiantis teisiniu reglamentavimu galime daryti išvadą, kad viešoji tvarka ir visuomenės saugumas yra dvi glaudžiai tarpusavyje susijusios kategorijos, todėl kyla klausimas, ar šios dvi minėtos sąvokos gali būti tapatinamos, ar jos reiškia skirtingus dalykus. Manytina, kad derėtų sutikti su mokslininkės E. Gruodytės išsakyta nuomone, jog tik užtikrinant viešąją tvarką garantuojamas ir asmenų saugumas viešose vietose.³⁷ Viešoji tvarka reiškia saugų ir laisvą asmenų naudojimąsi savo teisėmis, kurias užtikrina atitinkamos valstybės institucijos.³⁸ Mokslininkas A. S. Prudnikovas, analizuodamas viešosios tvarkos ir visuomenės saugumo santykį, pastebėjo, jog šias kategorijas sieja jų apsaugos subjektai, tačiau skiria visuomeninių santykių specifika, teisės pažeidimų pobūdis ir skirtingos reguliavimo priemonės.³⁹ Manytina, kad derėtų sutikti su minėtu mokslininku ir netapatinti tokių sąvokų kaip „viešoji tvarka“ ir „visuomenės saugumas“. Šiuo atveju, viešoji tvarka laikytina visuomenės saugumo sudedamąja dalimi ir skirtina kaip siauresnė sąvoka nuo platesnės.

Analizuojant baudžiamojo įstatymo ginamą vertybę – viešąją tvarką, norėtusi atkreipti dėmesį į tai, kad viešosios tvarkos ir viešosios vietos sampratos aiškinamas beveik vienodai, labai panašiai. Visgi, minėtų sąvokų nederėtų painioti ir laikyti tapačiomis. Tokią išvadą daryti leidžia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota pozicija, jog nagrinėjamos aukščiau minėtos sąvokos žymi skirtingus dalykus. Šiame darbe jau buvo nurodyta, kad Lietuvos Respublikos Aukščiausiasis Teismas viešąją tvarką apibrėžia kaip padėtį ar veikimo būdą, atitinkantį visuomenės reikalavimus, atsirandantį įvairių socialinių normų įtakoje, turintį tikslą užtikrinti žmonių suderintus ir jiems naudingus tarpusavio santykius.⁴⁰ Tuo tarpu viešąją vietą Lietuvos Aukščiausiasis Teismas apibrėžia kaip vietą, kurioje, nusikalstamos veikos padarymo metu yra

³⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

³⁵ Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 90-2777.

³⁶ *Ibid.*

³⁷ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 90.

³⁸ *Ibid.*, p.90.

³⁹ Прудников А. С. *Безопасность личности и ее обеспечение органами внутренних дел*. [Prudnikov A. S. The human's security and its ensuring of the institutions of the internal affairs]. Москва, 1999, c. 9.

⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-535/2005) ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-378/2009).

ar turi teisę lankytis kiti asmenys.⁴¹ Taigi pateikti apibrėžimai leidžia daryti išvadą, jog sąvokos „viešoji tvarka“ ir „viešoji vieta“ negali būti tapatinamos. Viešoji tvarka suprantama kaip tam tikras lygis, kurio laikantis garantuojamos žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės. Tai teisės ir kitų socialinių normų nustatyta ir valstybės saugoma tam tikrų visuomeninių santykių sistema, teisės normų reikalavimus atitinkantis elgesys. Pažymėtina, jog nusikalstamos veikos požymis – viešoji vieta – bus detalai nagrinėjamas atskirame šio darbo skyriuje.

Taigi Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje įtvirtintoje normoje nustatoma vieno iš visuomenės gėrių – viešosios tvarkos – apsauga. Visgi, baudžiamuosiuose teisiniuose santykiuose neaiškumų gali įnešti vieningos viešosios tvarkos sampratos nebuvimas.

2. 1. 2. Pavojinga veika ir būdai

Pavojinga veika yra nusikalstamos veikos sudėties požymis, kuris visada aprašomas Lietuvos Respublikos BK Specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje, tokiu būdu pripažįstant, kad atitinkama žmogaus veika yra pavojinga ir neteisėta. Pažymėtina, kad viešosios tvarkos pažeidimas, numatytas baudžiamajame įstatyme, gali būti padaromas abejomis veikos formomis – tiek veikimu, tiek neveikimu. Šiuo atveju minėtą išvadą formuluoti leidžia Lietuvos Respublikos 2007 m. birželio 28 d. įstatymas Nr. X-1233⁴², kuriuo buvo padaryti pakeitimai Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, siekiant nustatyti tokį teisinį reguliavimą, kuriam esant nusikalstami viešosios tvarkos pažeidimai apimtų ir tokius atvejus, kurie būtų padaromi neveikimu. Pažymėtina, kad originalioje Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalies redakcijoje vietoj dabar esančio objektyviojo nusikalstamos veikos sudėties požymio – įžūlaus elgesio – buvo numatytas požymis – įžūlūs veiksmai. Visgi, praktikoje ir teorijoje sunku aptikti situacijų, kurioms esant viešosios tvarkos pažeidimas būtų padarytas neveikimu. Šiame kontekste paminėtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis, kurioje konstatuota, jog:

„nusikaltimo objektyviojo požymio pakeitimas vietoje „įžūlių veiksmų“ nustatant platesnę „įžūlaus elgesio“ sąvoką nereiškia, kad buvo dekriminalizuotas viešosios tvarkos pažeidimas, pasireiškiantis veikimu – t. y. padarytas įžūliais veiksmais. Įžūlūs veiksmai ir yra suprantami kaip elgesys, kuris neleistinas, akivaizdžiai agresyvus ir moralės požiūriu nepriimtinas, šokiruojantis aplinkinius,

⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojame byloje (bylos Nr. 2K-670/2002).

⁴² Lietuvos Respublikos baudžiamosio kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70, 75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 189, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 199, 202, 213, 214, 215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256-1, 257-1 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 81-3309.

trikdantis visuomenės rimtį ar pažeidžiantis viešąją tvarką. Toks elgesys paprastai atskleidžiamas per tam tikrus veiksmus.“⁴³

Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalies dispozicijoje veika apibūdinama kaip nepagarbos aplinkiniams ar aplinkai demonstravimas. Vadinasi, viešoji tvarka gali būti pažeidžiama arba tiesiogiai, arba per poveikį papildomiems objektams. Atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamasis įstatymas nenurodo, ką reikėtų laikyti nepagarba aplinkiniams ar aplinkai. Atsižvelgiant į analizuojamos nusikalstamos veikos specifiką ir esmę, nepagarba galėtų būti suprantama kaip veiksmai, kuriais žeidžiama visuomenės orumas, garbė, nesilaikoma elementarių elgesio normų. Paanalizavus teisminę praktiką⁴⁴, galima daryti išvadą, kad neteisėti veiksmai viešoje vietoje, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka rodant nepagarbą aplinkiniams, yra nukreipti į kitą asmenį, bet nebūtinai yra skirti konkrečiam iš anksto numatytam asmeniui, tačiau dažniausiai atsitiktinai, netikėtai kaltinamojo akiratyje pasirodžiusiam asmeniui. Pastebėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne vienoje nutartyje yra konstatavęs, jog tokiems veiksams kilti pakanka menkavertės dingsties. Remiantis teismų praktika⁴⁵, galima teigti, jog bendriausia prasme nepagarba aplinkai paprastai pasireiškia kaip viešoje vietoje atliekami neteisėti veiksmai kitų asmenų turtui (pavyzdžiui, turto niokojimas, sugadinimas ir pan.). Siekiant atriboti nepagarbos demonstravimą aplinkiniams nuo aplinkos, naudinga pasiremti žemiau pateikiama teismo nutarties ištrauka:

„nagrinėjamą nusikaltimą sudarantys veiksmai gali pasireikšti viešojoje vietoje tiek tada, kai aplink yra kitų žmonių (nepagarbos demonstravimas aplinkiniams), tiek ir tada, kai aplink žmonių nėra (nepagarbos demonstravimas aplinkai).“⁴⁶

Baudžiamajame įstatyme imperatyviai įtvirtinti būdai, kuriems esant galima konstatuoti, kad padarytas viešosios tvarkos pažeidimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje. Kadangi analizuojamos nusikalstamos veikos sudėties objektyvusis požymis – veika – neatsiejamai susijęs su kitu objektyviuoju sudėties požymiu – būdu, siekiant atskleisti viešosios tvarkos pažeidimo specifiką, veika ir būdai bus nagrinėjami kartu, viename šio darbo skyriuje.

⁴³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-205/2009).

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-398/2006); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-293/2008); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-417/2008) ir kitos.

⁴⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-210/2008); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-421/2009); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-469/2009) ir kitos.

⁴⁶ Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-39-557/2009).

Taigi įstatymas nurodo, kad Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta veika, t. y. nepagarba aplinkiniam ar aplinkai turi būti demonstruojama bent vienu iš šių būdų:

- 1) įžūliais veiksmais;
- 2) grasinimais;
- 3) patyčiomis;
- 4) vandališkais veiksmais.

Akivaizdu, kad visi aukščiau nurodyti požymiai yra vertinamieji, todėl teismui paliekama nuožiūros teisė spręsti, koks elgesys kiekvienu konkrečiu atveju turėtų būti vertinamas kaip nepagarbos aplinkiniams ar aplinkai demonstravimas. Siekiant atskleisti šių požymių turinį daugiausia bus vadovaujamosi teismų praktika.

Panagrinėjus teisminę praktiką⁴⁷ galima daryti išvadą, kad įžūlūs veiksmai kaip viešosios tvarkos pažeidimo padarymo būdas gali būti suprastas kaip neleistas, akivaizdžiai agresyvus ir moralės požiūriu nepriimtinas, aplinkinius šokiruojantis elgesys, trikdantis visuomenės rimtį ir pažeidžiantis viešąją tvarką. Mokslininkė E. Gruodytė nurodo, kad įžūliems veiksams teismų praktika paprastai priskiria fizinio smurto panaudojimą, akiplėšišką kaltininko nesiskaitymą su visuomenėje priimtinomis elgesio normomis.⁴⁸ Siekiant suvokti, koks konkretus elgesys praktikoje yra laikomas įžūliu, galima pasiremti žemiau pateiktomis nutarčių ištraukomis. Vienoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas nurodė, jog fizinio smurto panaudojimas yra suvokiamas kaip įžūlūs veiksmai:

„M. A. įžūlus elgesys pasireiškė smurto panaudojimu, t. y. smūgio sudavimu nukentėjusiajam G. P. į veidą. M. A. demonstravo nepagarbą aplinkiniams bei sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką – žodžiais kabinėjosi prie nukentėjusiojo ir liudytojos M. V., kurie, girdint aplinkiniams, t. y. kitiems moksleiviams, buvo pašiepiami, įžeidinėjami, dėl to pasijuto pažeminti ir šokiruoti, buvo sutrikytas jų poilsis pertvarkos metu pasijusti laisvai, pabendrauti, atsipalaiduoti prieš kitą pamoką.“⁴⁹

Dar kitoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad įžūliais veiksmais laikytina pavojingas transporto priemonės vairavimas:

„nagrinėjamoje byloje pakankamai aiškiai nustatyti BK 284 str. numatyto nusikaltimo požymiai, o būtent nukentėjusiojo automobilio blokavimas, užkertant jam ir kartu kitiems automobiliams galimybę judėti. Nuteistasis aplenkė nukentėjusiojo automobilį ir užblokavo jam kelią. Tokį nuteistojo elgesį viešojoje

⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-645/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-652/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-481/2008) ir kitos.

⁴⁸ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 91.

⁴⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-472/2009).

vietoje teismai pagrįstai pripažino įžūliais ir vandališkais, išreiškiančiais nepagarbą aplinkiniams bei sutrikdžiusiais visuomenės rimtį ar tvarką.“⁵⁰

Pažymėtina, jog transporto eismo sustabdymas taip pat vertinamas kaip įžūlus elgesys, užtraukiantis baudžiamąją atsakomybę pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalį:

„Š., būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, įžūliais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams ir sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką. M. K. ir R. I. išėjo į Ukmergės g. važiuojamąją dalį ir bandė stabdyti pravažiuojančius automobilius, trukdydami eismui ir sukeldami avarines situacijas.“⁵¹

Atkreiptinas dėmesys, jog renginio nutraukimas nesant tam jokios priežasties, leidžia daryti teisiškai pagrįstą išvadą, kad tokio pobūdžio veiksmai yra įžūlūs:

„E. J. tai darė dėl chuliganiškų paskatų, pamindamas žmonių tarpusavio bendravimo normas, demonstruodamas jėgos ir beprasmiškos smurto apraiškas. tyčiniškas be priežasties smūgio sudavimas į veidą kitam asmeniui viešoje vietoje viešo renginio metu, matant aplinkiniams, šiurkščiai pažeidžia ne tik nukentėjusiojo teises, bet ir kuria žmonių tarpusavio bendravimo normų nesilaikymo atmosferą, sugriauna konfliktą matančių asmenų saugumo jausmą, gadina šventinę nuotaiką, nes kiekvienas tokį elgesį matantis asmuo nėra tikras, jog chuliganiški veiksmai nebus nukreipti ir prieš jį.“⁵²

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, jog įžūlūs veiksmai gali pasireikšti fiziniu smurtu, pavojingu vairavimu, transporto eismo sustabdymu, renginio nutraukimu, trukdymu įvairių įmonių ar įstaigų normaliam darbui ir panašiai. Visgi, norėtusi atkreipti dėmesį į tai, kad nustatinėjant įžūlių veiksmų turinį teismams išskyla tam tikrų problemų, sprendžiant klausimą, koks elgesys laikytinas įžūliu, o koks ne. Šį teiginį galima iliustruoti žemiau pateiktomis viena kitai prieštaraujančiomis nutartimis. Vienoje nutartyje Lietuvos Aukščiausiasis Teismas konstatavo, kad:

„nuteistasis viešoje vietoje vartojo necenzūrinius žodžius, nepadoriai elgėsi (spjaudėsi), sudavė smūgį į veidą nukentėjusiajam, privertė nepatogiai jaustis pardavėją. Tai rodo, kad nuteistojo elgesys buvo susijęs su akivaizdžiu nepagarbos demonstravimu aplinkiniams ir dorovės nepaisymu, todėl tokie veiksmai, kaip pagrįstai nurodo kasatorius, laikomi įžūliais ir turėjo būti kvalifikuoti kaip nusikaltimas pagal BK 284 str. 1 d.“⁵³

⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-412/2009).

⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-469/2009).

⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-34/2008).

⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-659/2004).

Tačiau kitoje nutartyje, nustačius panašias aplinkybes, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas kaltinamojo padarytą veiką perkvalifikavo iš Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalies į Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalį:

„kaip matyti iš byloje nustatytų aplinkybių ir nuosprendžio nustatomosios dalies, V. M. Mažono padarytas veiksmai – bandymas sugriebti M. Drochneriui už nosies, pasakius „tuoj nugręšiu tau nosį, snarglį“, pripažintas ir įžūliais veiksmais, ir grasinimais, ir patyčiomis. M. Drochneriui jokių sužalojimų nebuvo padaryta, V. M. Mažono neteisėti veiksmai truko neilgai, tai, kad dėl jo padarytų veiksmų žmonėms buvo sukeltas didelis išgąstis, kilo sumaištis ir buvo nutrauktas renginys bei kitų aplinkybių, kurios leistų konstatuoti realų viešosios tvarkos ir rimties sutrikdymą, nenustatyta, todėl teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismo išvada, jog V. M. Mažonas įžūliais veiksmais sutrikdė viešąją tvarką ir rimtį, yra neteisinga. V. M. Mažonas neteisėtais veiksmais, įžūliu elgesiu trikdė visuomenės rimtį, todėl padaryta nusikalstama veika iš BK 284 straipsnio 1 dalies perkvalifikuotina į BK 284 straipsnio 2 dalį.“⁵⁴

Autorės nuomone, paskutinioji nutartis kelia tam tikrų abejonių dėl padarytos veikos kvalifikavimo pagrįstumo. Manytina, jog teismui, išnagrinėjus bylos aplinkybes ir nustačius bei pripažinus, kad kaltinamojo veiksmai yra įžūlūs, atmetama galimybė padarytą veiką kvalifikuoti kaip baudžiamąjį nusižengimą pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalį. Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje kaip vienas iš nusikalstamos veikos sudėties požymių, kuriais gali būti pažeidžiama viešoji tvarka, yra numatyti įžūlūs veiksmai, todėl kaltinamojo veikoje nustačius šį požymį, darytina išvada dėl Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalies įtvirtinto nusikaltimo sudėties buvimo. Šiuos teiginius galima pagrįsti viena iš Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutarčių, kurioje nurodyta, kad:

„viešosios tvarkos pažeidimas, kuris pasireiškia nepagarbos aplinkiniams demonstravimu ir visuomenės rimties bei tvarkos sutrikdymu įžūliais veiksmais, kvalifikuojamas pagal BK 284 straipsnio 1 dalį. E. Melnikui, nuteistam pagal BK 284 straipsnio 1 dalį, baudžiamasis įstatymas pritaikytas tinkamai. Kvalifikuoti E. Melniko veiksmus pagal BK 284 straipsnio 2 dalį nėra pagrindo vien dėl to, kad jis viešąją tvarką pažeidė įžūliais veiksmais – viešoje vietoje ne tik apspjovė R. Kaikarienės vairuojamą automobilį, bet ir smogė jai į veidą.“⁵⁵

Grasinimai, kaip vienas iš viešosios tvarkos pažeidimo būdų, taip pat nėra apibrėžtas baudžiamajame įstatyme. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės teorijoje galima sutikti daug įvairių termino „grasinimas“ apibrėžimų. Baudžiamosios teisės mokslininkas O. Fedosiuk nurodo, kad grasinimas yra psichinės prievartos pasireiškimo forma, kuri baudžiamajoje teisėje

⁵⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-397/2005).

⁵⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-497/2005).

suprantama kaip žmonių bauginimas žodžiais ar veiksmais.⁵⁶ Bauginimas – tai kito žmogaus psichikos veikimas tokiu būdu, kad šis bijotų.⁵⁷ Rusijos mokslininkai G. Kostrovas ir G. Hadisovas teigia, jog grasinimas yra šiurkštus psichinis poveikis kitam asmeniui verčiant bijoti tolesnių grasinančiojo veiksmų.⁵⁸ Pažymėtina, kad gali būti grasinama tiek konkrečiomis neigiamomis pasekmėmis, tiek neapibrėžtomis neigiamomis pasekmėmis. Be to, grasinama gali būti tiek konkrečiam nukentėjusiajam, tiek ir grupei žmonių ar neapibrėžtam jų ratui. Remiantis teismų praktika⁵⁹ ir atsižvelgiant į nagrinėjamos veikos ypatumus ir specifika, galima teigti, jog viešosios tvarkos pažeidimas gali pasireikšti tokiais bauginimo būdais, kurie žmonėms kelia smurto, turto sunaikinimo ar sugadinimo ar kitų panašių veiksmų baimę. Šiuos teiginius iliustruoja teismų praktika:

„byloje 3 nukentėjusiosios (baro darbuotojos) buvo vadinamos itin įžeidžiančiais ir necenzūriniais žodžiais, buvo grasinama joms fiziniu ir seksualiniu susidorojimu.“⁶⁰

Paminėtina dar viena nutartis, kuri įdomi ir tuo, jog teismas, išnagrinėjęs bylos aplinkybes, konstatavo, kad viešosios tvarkos pažeidimas padaryta tęstine veika:

„tęstinis viešosios tvarkos pažeidimas (tęstinė nusikalstama veika, padaryta (duomenys neskelbtini) 2006 m. sausio 1 d., 6.30-7.00 val. laikotarpiu), susidėjo iš veiksmų, kurie nors ir buvo pradėti bute, tačiau tęsėsi namo kieme ir koridoriuje. bute, esančiame (duomenys neskelbtini) grasino peiliu O. K., peiliu badė bute esantį stalą, sudavė peiliu kelis kartus E. A. į kelį, jam grasino, po to šio namo kieme dūrė peiliu E. Ž. į nugarą, minėtame bute paėmęs benzininį pjūklą juo pjaustė E. A. turtą ir grasino O. K., po to šio namo koridoriuje garsiai beldė į G. K. buto duris, įėjęs į butą peiliu mosavo prie G. K. veido, pakėlė lovos, kurioje miegojo mažametis vaikas, antklodę.“⁶¹

Kitas būdas, kuriuo gali būti pažeidžiama viešoji tvarka, yra patyčios. Pažymėtina, kad baudžiamasis įstatymas neįvardija konkrečių veiksmų, kurie galėtų būti pripažinti patyčiomis, todėl, siekiant atskleisti nagrinėjamo požymio turinį, vadovausimės teismų praktika.

⁵⁶ Fedosiuk O. Psichinės prievartos samprata baudžiamajoje teisėje. *Jurisprudencija*. 2001, 21 (13): 102.

⁵⁷ *Ibid.*, p. 104.

⁵⁸ Костров Г., Хадисов Г. *Спорные вопросы квалификации вымогательства*. [Kostrov G., Hadisov G. The discussional aspects of the property extortion]. Правовое регулирование общественных отношений: Махачкала, 1983, с. 125.

⁵⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-126/2006); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-180/2008); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-309/2009).

⁶⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-180/2008)

⁶¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-309/2009).

Paanalizavus teismų praktiką⁶² galima prieiti išvadą, kad patyčios – tai žmonių orumo žeminimas įvairiais žodžiais ir veiksmais, pvz., prievarta apnuoginant kitą žmogų, apipilant kavinėje gėrimu, agresyviai elgiantis invalido, ligonio ar nusenusio žmogaus atžvilgiu ir pan. Atkreiptinas dėmesys, kad praktikoje gali kilti sunkumų siekiant atriboti patyčias nuo necenzūrinių žodžių vartojimo, kurios kaip sudėties požymis yra numatytas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje. Manytina, kad šiuo atveju derėtų pritari mokslininkės E. Gruodytės išsakytai nuomonei, kad esminiu skiriamuoju požymiu reikėtų laikyti tai, kiek asmeniškai tie necenzūriniai žodžiai yra taikomi nukentėjusiajam ir ar jais galėjo būti sumenkintas asmens orumas ir garbė.⁶³ Pavyzdžiui, jei tyčiojamasi iš žmogaus fizinių ar psichinių savybių (asmens trūkumų), jį apibūdinant necenzūriniais žodžiais, paprastai tai turėtų būti laikoma tyčiojimusi ir kvalifikuojama pagal nagrinėjamo straipsnio 1 dalį.⁶⁴ Kaip pavyzdį galima pateikti šią nutartį:

„apeliantas nukentėjusį pradėjo mušti viešoje vietoje – prie kultūros namų, kuriuose tuo metu vyko šokiai ir buvo susirinkę daug žmonių. Apeliantas, mušdamas ir plūsdamas nukentėjusį kitų asmenų akivaizdoje, ne tik demonstratyviai pažemino jį patį, bet ir įžūliu elgesiu parodė nepagarbą visiems šį konfliktą mačiusiems asmenims.“⁶⁵

Pažymėtina, kad teismų praktikoje vienareikšmiškai pripažįstama, kad fizinio smurto panaudojimas yra pagrindinis įžūlių veiksmų, numatytų Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, turinio elementas. Autorės nuomone, fizinio smurto panaudojimo faktas prieš kitą asmenį viešoje vietoje taip pat galėtų būti vertinamas kaip patyčios. Manytina, kad tokiu atveju nukentėjusiajam sukeliama dvasinis diskomfortas ir sukeliama emocinio pažeminimo jausmas. Visgi, neabejotina, kad kiekvienu konkrečiu atveju teismas turėtų atsižvelgti į panaudoto smurto trukmę, pobūdį, dėl to atsiradusias pasekmes ir nuspręsti, ar tokie veiksmai turėtų būti vertinami kaip įžūlūs, ar kaip patyčios.

Paskutinis būdas, numatytas baudžiamajame įstatyme, kuriuo gali būti demonstruojama nepagarba aplinkiniams ar aplinkai yra vandališki veiksmai. Lietuvos Respublikos BK nenurodyta, kokie veiksmai yra laikytini vandališkais. Pažymėtina, kad Dabartinės lietuvių kalbos žodynas vandališkumą sieja su žiaurumu, barbariškumu.⁶⁶ Viena iš minėto žodžio

⁶² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-659/2004); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-60/2006); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-537/2008).

⁶³ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 91.

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1NTA-654-134/2008).

⁶⁶ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius, 2000.

reikšmių yra kultūros ir materialinių vertybių niokojimas.⁶⁷ Mokslininkė E. Gruodytė nurodo, kad viešosios tvarkos pažeidimų atveju akivaizdaus vandališkumo pavyzdžiai būtų visuomeninio turto naikinimas – suolelių gatvėse ir parkuose sulaužymas, sudeginimas, išteplojimas, pastatų išteplojimas grafičiais, telefono būdelių ar autobusų stotelių nuvertimas, stiklų išdaužymas ir kiti panašūs veiksmai.⁶⁸ Autorės nuomone, toks būdas kaip vandališki veiksmai atspindi viešosios tvarkos pažeidimo veikos, konkrečiai nepagarbos demonstravimo aplinkai, esmę. Visuomeninio turto naikinimas viešose vietose nesant tam jokios priežasties, vertintinas kaip akivaizdus nepagarbos aplinkai demonstravimas. Taigi vandališki veiksmai gali būti suprantami kaip svetimo turto daužymas, padegimas, apipylimas dažais ar kitoks niokojimas. Šiuos teiginius galima iliustruoti žemiau pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi:

„nuteistasis M. D. , viešai šaudydamas baltuosius gandrų, suprato, kad, paniekindamas lietuvių tautos tradicijas saugoti ir gerbti šį paukštį, sukelia įvykį matančių ir aplink gyvenančių žmonių didžiulį pasipiktinimą, demonstruoja nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai, sutrikdo visuomenės rimtį. Tokie nuteistojo veiksmai pagrįstai pripažinti kaip įžūlus ir vandališki.“⁶⁹

Pažymėtina, jog svetimo turto naikinimas ar niokojimas visuomet yra pripažįstama vandališkais veiksmais. Tai galima patvirtinti šia Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kurioje konstatuota, jog:

„R. A. kartu su kitais asmenimis viešoje vietoje demonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai bei sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką – jie matant aplinkiniams pradėjo muštynes, prasidėjusias name ir persikėlusias į namo kiemą, atliko įžūlius veiksmus – sužalojo nukentėjusiuosius, o R. A. veiksmai buvo dar ir vandališki – jis sudaužė koridoriaus šviestuvą.“⁷⁰

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, manytina, kad išanalizuoti būdai, kuriais demonstruojama nepagarba aplinkiniams ar aplinkai yra vertinamojo pobūdžio, dažnai sutampantys. Šiame kontekste atkreiptinas dėmesys į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuotą poziciją, kad kiekvienu konkrečiu atveju nustatytus ne vieną, o kelis viešosios tvarkos pažeidimo būdus, nuosprendyje turi būti nurodoma, kokie konkretūs veiksmai pripažįstami patyčiomis, kokie – grasinimais, kokie – įžūliais veiksmais.⁷¹ Visgi, praktikoje tai padaryti gali būti gan problemiška, kadangi minėti požymiai yra vertinamieji, aiškiai neapibrėžti, todėl gali atsitikti taip, jog tas pats

⁶⁷ Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius, 2000.

⁶⁸ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 91.

⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-334/2004).

⁷⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-421/2009).

⁷¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-397/2005).

veiksmas gali atitikti kelis aukščiau aprašytus būdus. Pavyzdžiui, fizinio smurto panaudojimo fakto nustatymas atitinka tiek patyčių, tiek įžūlaus elgesio sampratą, suformuotą teismų praktikoje. Problema yra ta, kad sąvokų, vartojamų baudžiamajame įstatyme, neapibrėžtumas teisėsaugos institucijų veikloje gali sudaryti situaciją, kuri buvo susidarius galiojant 1961 m. BK 225 straipsnyje, numatytai chuliganizmo sudėčiai, kai dauguma atvejų, kuomet buvo neįmanoma tiksliai nustatyti padaryto nusikaltimo sudėties požymių visumos, padarytus veiksmus leido pripažinti chuliganizmu ir padarytą veiką kvalifikuoti pagal 1961 m. BK 225 straipsnį. Kiekvienos veikos pripažinimas nusikalstama tiesiogiai priklauso nuo išvados, kad tam tikras elgesys konkrečioje situacijoje laikytinas viešosios tvarkos pažeidimu, tuo tarpu nesant aiškios koncepcijos, aukščiau minėti vertinamieji būdai gali būti suprasti neteisingai.

Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalies dispozicijoje veika apibūdinama kaip visuomeninės rimties trikdymas. Visuomenės rimties trikdymas – tai vertimas savo elgesiu aplinkinius nepatogiai jaustis, išgyventi gėdos, baimės, pažeminimo jausmus.⁷² Veikos baigtumas siejamas su veikos padarymo momentu, t. y. minėtame straipsnyje įtvirtinta formalioji baudžiamojo nusižengimo sudėtis. Taigi pirmasis požymis, kuriuo remiantis galima atriboti viešosios tvarkos pažeidimą kaip nusikaltimą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, nuo viešosios tvarkos pažeidimo kaip baudžiamojo nusižengimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje, yra nusikalstamos veikos sudėtis: pirmoji nusikalstamos veikos sudėtis – materialioji, antroji – formalioji. Antrasis požymis, kaip teisingai pažymėjo mokslininkė E. Gruodytė, yra pačios veikos skirtumai: pirmuoju atveju veika pasireiškia įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis arba vandališkais veiksmais, antruoju atveju – necenzūrinių žodžių vartojimu, nepadoriu elgesiu.⁷³

Taigi Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas viešosios tvarkos pažeidimas, padaromas dviem būdais:

- 1) vartojant necenzūrinius žodžius;
- 2) nepadoriai elgiantis.

Pastebėtina, kad aukščiau nurodytų baudžiamojo nusižengimo padarymo būdų prasmė yra beveik analogiška. Manytina, kad derėtų pritarti mokslininkės E. Gruodytės suformuotai pozicijai, kad esminiu atribojimo kriterijumi būtų turinio išreiškimo būdai: pirmuoju atveju tai išsakoma žodžiais, antruoju atveju – elgesiu.⁷⁴ Atkreiptinas dėmesys, kad nagrinėjamo požymio problematika yra ta, kad žodžių sąrašo, kuriame būtų nurodyti necenzūriniai žodžiai, įstatymų

⁷² Abramavičius A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (213-330 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2010., p. 446.

⁷³ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 90.

⁷⁴ *Ibid.*, p. 92.

leidėjas nėra išaiškines ir nurodęs. Pritartina mokslininko R. Kalesnyko išsakytai nuomonei, jog pažeidėjui šie žodžiai gali atrodyti normalūs, o pareigūnams gali atrodyti kitaip, todėl dabar dažniausiai vadovaujamosi moralės principu.⁷⁵ Remiantis teismų praktika⁷⁶ galima teigti, kad tokių žodžių pavartojimą pripažįstant baudžiamuoju nusižengimu ir padarytą veiką kvalifikuojant pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalį, būtina nustatyti, kad pavartoti žodžiai, frazės ar pasisakymai buvo aiškiai netinkamo nepadoraus turinio ir jų pavartojimo kontekste akivaizdžiai žeidė aplinkinius.

Nustatant, kokie veiksmai galėtų sudaryti nepadoraus elgesio turinį, būtų galima pasiremti žemiau pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kurioje nurodyta, kad:

„nepadorus elgesys yra vertinamasis požymis, kuris BK prasme yra laikomas visuomenėje netoleruojamas, akivaizdžiai begėdiškas, aplinkinių jausmus ir orumą žeidžiantis elgesys. Atsižvelgiant į tai, kad kaltinamasis į duris spyrė tik vieną kartą, jokių kitų neteisėtų veiksmų neatliko, tai matė tik viena liudytoja, didelio triukšmo nebuvo, o durys apgadintos nežymiai, teismas padarė išvadą, kad kaltinamojo veiksmai nėra ir negali būti laikomi akivaizdžiai begėdiškais, žeidžiančiais aplinkinių jausmus ir orumą bei išteistino pagal Lietuvos Respublikos BK.“⁷⁷

Šiame kontekste norėtusi atkreipti dėmesį į dar vieną Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje nustačius panašias į aukščiau minėtos bylos aplinkybes, kaltinamasis buvo nuteistas pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalį:

„V. O. pagrįstai nuteista pagal BK 284 straipsnio 2 dalį, nes jos veiksmai – necenzūriniai žodžiai viešoje vietoje, spjaudymas kitam žmogui į veidą – visiškai atitinka šio baudžiamojo nusižengimo požymius.“⁷⁸

Manytina, kad aukščiau pateiktai teismų praktikai derėtų pritarti, kadangi, palyginus šias bylas, galima daryti išvadą, kad spyris į duris yra menkesnis pažeidimas nei kito žmogaus apspjovimas. Analizuojant nepadorių veiksmų turinį, norėtusi atkreipti dėmesį į dar vieną Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje konstatuota, kad:

„byloje nenustatyta, kad pasivažinėjimas motoroleriu degalinės parduotuvės viduje, būtų sutrikdęs degalinės veiklą ar sukėlęs kokius nors kitus padarinius, išskyrus ten buvusių asmenų nuostabą.“

⁷⁵ Kalesnykas R. Administracinių teisės pažeidimų, kuriais kėsinama į viešąją tvarką, sudėčių teisinės analizės aspektai. *Jurisprudencija*. 1999, 13 (5): 7.

⁷⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-659/2004); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-397/2005).

⁷⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-537/2004).

⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-60/2006).

*Šioje byloje nustatyti kaltininko veiksmai šiuo atveju laikytini nepadoriais veiksmais, trikdžiusiais visuomenės tvarką ir rimtį, todėl veika perkvalifikuotina į BK 284 str. 2 d.*⁷⁹

Autorės nuomone, abejotina teismo pozicija minėtus veiksmus priskirti nepadoriems veiksams. Nors Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ir paminėjo, kad pagal Dabartinės lietuvių kalbos žodyną žodis „įžūlus“ aiškinamas kaip akiplėšiškas, šiurkštus. Tačiau atkreiptinas dėmesys, jog kasacinės instancijos teismo praktikoje įžūlus veiksmai asmeniui inkriminuojami paprastai tada, kai jie susiję su akivaizdžiu, demonstratyviu agresyvumu.⁸⁰ Pastebėtina, kad Dabartinės lietuvių kalbos žodyne sąvoka „nepadorus“ aiškinama kaip nukrypęs nuo doros normų, amoralus. Taigi, ar iš tikrųjų byloje nustatytą pasivažinėjimą motoroleriu, galima tiek plačiai aiškinti iki nepadorumo, kai tuo tarpu literatūroje nepadorių veiksmų pavyzdžiai yra tokie, kaip apsinuoginimas viešoje vietoje, atskirų apnuogintų kūno dalių įžūlus demonstravimas, šlapinimasis aplinkinių akivaizdoje, spjaudymasis, nepadorių piešinių demonstravimas ir pan.

Vadinasi, nepadorus elgesys gali būti suprantamas kaip visuomenėje netoleruojamas, akivaizdžiai begėdiškas, aplinkinių jausmus ir orumą žeidžiantis elgesys.

Apibendrinant tai, kas išdėstyta, galima teigti, kad Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta veika, t. y. nepagarba aplinkiniams ar aplinkai turi būti demonstruojama tokiais būdais, kaip įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis, vandališkais veiksmais. Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalies dispozicijoje veika apibūdinama kaip visuomeninės rimties trikdymas, daromas tokiais būdais, kaip necenzūrinių žodžių vartojimas ar nepadoriai elgiantis. Pažymėtina, kad išanalizavus teisminę praktiką, galime padaryti išvadą, kad dažniausiai viešojo tvarka pažeidžiama įžūliais veiksmais. Visgi, atkreiptinas dėmesys į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo išsakytą poziciją, jog visi aukščiau nurodyti požymiai yra vertinamieji, ir jų turinys priklauso nuo daugelio aplinkybių.⁸¹

2. 1. 3. Padariniai

Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje numatyta viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis yra materialioji, t. y. veikos baigtumas siejamas su pagrindiniu objektyviuoju požymiu –

⁷⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-563/2009).

⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-587/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-122/2008); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-412/2009).

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-273/2005).

padarinių atsiradimu. Aukščiau minėto Lietuvos Respublikos BK straipsnio dispozicijoje padariniai apibūdinami kaip visuomenės rimties ar tvarkos sutrikdymas. Vadinasi, taikant Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalį, būtina nustatyti, kad dėl aukščiau išanalizuotų veiksmų viešoje vietoje kilo padariniai, t. y. buvo sutrikdyta visuomenės rimtis ar tvarka. Norėtusi pažymėti, kad padarinių nustatymas ar paneigimas yra itin svarbus viešosios tvarkos pažeidimo bylose. Ši aplinkybė yra svarbiausias ginčo tarp kaltinimo ir gynimo šalių objektas. Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje numatyta viešosios tvarkos pažeidimo kaip baudžiamojo nusižengimo sudėtis yra formali, todėl akivaizdu, jog dažnai kaltinamasis bando pagrįsti nuostatą, kad visuomenės rimtis ar tvarka nebuvo sutrikdytos ir nekilo baudžiamojo įstatymo reikalaujami padariniai. Tokiu būdu siekiama padarytos veikos perkvalifikavimo iš Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalies į BK 284 straipsnio 2 dalį.

Atkreiptinas dėmesys, jog teismams iškyla nemažai problemų sprendžiant klausimą, kada viešoji tvarka buvo sutrikdyta, o kada tik buvo trikdoma, bet nesutrikdyta, t. y. nekilo baudžiamojo įstatymo reikalaujami pavojingi padariniai. Manytina, kad tokia netobula įstatymo formuluotė teismui palieka daug vertinimo laisvės ir sudaro sąlygas veikas, sukėlusias analogiškus padarinius, vienais atvejais vertinti, kaip veiksmus sutrikdžiusius visuomenės tvarką ir rimtį, o kitais atvejais kaip veiksmus, kuriais buvo trikdoma visuomenės tvarka ir rimtis. Minėtą problemą puikiai iliustruoja žemiau pateiktos dvi nutartys, kuriose, teismams nustačius panašias bylos aplinkybes, kaltinamųjų veikos buvo kvalifikuotos pagal skirtingas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio dalis:

„nuteistasis viešoje vietoje vartojo necenzūrinius žodžius, nepadoriai elgėsi (spjaudėsi), sudavė smūgį į veidą nukentėjusiajam, privertė nepatogiai jaustis pardavėją. Tai rodo, kad nuteistojo elgesys buvo susijęs su akivaizdžiu nepagarbos demonstravimu aplinkiniams ir dorovės nepaisymu, todėl tokie veiksmai, kaip pagrįstai nurodo kasatorius, laikomi įžūliais ir turėjo būti kvalifikuoti kaip nusikaltimas pagal BK 284 str. 1 d.“⁸²

Tačiau kitoje nutartyje buvo prieita prie priešingos išvados:

„kaltinamasis nukentėjusįjį pavadindamas snargliu, grasino sumušti, ranka griebė už nosies, sukeldamas jam fizinį skausmą, ir taip sutrikdė visuomenės rimtį bei tvarką. Teisėjų kolegija konstatuoja, kad pirmosios instancijos teismo išvada, jog V. M. Mažonas įžūliais veiksmais sutrikdė viešąją tvarką ir rimtį, yra neteisinga. V. M. Mažonas neteisėtais veiksmais, įžūliu elgesiu trikdė visuomenės rimtį, todėl padaryta nusikalstama veika iš BK 284 straipsnio 1 dalies perkvalifikuotina į BK 284 straipsnio 2 dalį.“

⁸³

⁸² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-659/2004).

⁸³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-397/2005).

Kaip pavyzdį, kuomet laikoma, kad buvo sutrikdyta visuomenės rimtis ir tvarka, galima pateikti šią Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį:

„kaltinamasis viešojoje vietoje – prie naktinio klubo „Grand Club“, esančio Šiauliuose, Aido g. 12, matant pašaliniam asmenims, tyčia ranka vieną kartą smogė nukentėjusiai A. M. į veidą. Kadangi nukentėjusiai nežymus sveikatos sutrikdymas padarytas viešojoje vietoje - naktiniame klube, kur buvo daug pašalinių žmonių, dėl įvykio klubo apsauga iškvietė, greitosios medicinos pagalbos tarnybos medikus, policiją, dalis lankytojų buvo pristatyta į policijos komisariatą, kas be abejonių leidžia teigti, jog dėl minėtų įvykių viešojo tvarka šioje įstaigoje buvo sutrikdyta.“⁸⁴

Teismų praktikoje⁸⁵ pripažįstama, kad visuomeninės tvarkos sutrikdymą kaip pasekmę gali rodyti tai, kad buvo nutrauktas žmonių poilsis ar darbas, padaryta žymi materialinė žala, sutrikdyta normali žmonių ir įstaigų veikla, sustabdytas eismas ir pan. Tuo tarpu visuomenės rimties sutrikdymą kaip pasekmę gali rodyti tai, kad prieš asmenį buvo panaudotas fizinis smurtas, žmonėms buvo sukeltas didelis išgąstis ar kilo sumaištis, aplinkiniai pasijuto šiurkščiai pažeminti ar buvo šokiruoti.

Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne vienoje nutartyje⁸⁶ yra nurodęs, jog sprendžiant apie tai, kad kaltininko veiksmai turėjo neigiamų padarinių visuomenėje, būtina atsižvelgti į:

- 1) kaltininko veikslių ypatybes, intensyvumą, trukmę;
- 2) koks buvo nukentėjusiųjų skaičius ir kas nukentėjo (vaikai, nėščia moteris, pagyvenęs žmogus, invalidas ir t.t.);
- 3) viešosios vietos specifiką;
- 4) ar veiks padaryta vieno asmens ar jų grupės ir kita.

Be to, svarbu nustatyti, kad visuomenės rimties ar tvarkos sutrikdymas buvo realus.

Turint omeny tai, kad Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje numatyti padarinių buvimas dažniausiai grindžiamas fizinio smurto panaudojimo faktais, aktualu paanalizuoti smurto sampratą baudžiamąja teisine prasme. Pastebėtina, kad baudžiamasis įstatymas nepateikia smurto apibrėžimo, todėl teisės taikymo praktikoje gali kilti probleminių klausimų kvalifikuojant nusikalstamas veikas, padarytas panaudojant smurtinio pobūdžio veiksmus. Derėtų paminėti, kad baudžiamajoje teisėje smurtas suprantamas plačiaja ir siaurąja

⁸⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-242/2009).

⁸⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-243/2006); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-216/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-180/2008) ir kitos.

⁸⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-178/2005); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamajoje byloje (bylos Nr. 2K-397/2005).

prasmėmis. Baudžiamosios teisės požiūriu, kaip nurodo teoretikė R. Marcinauskaitė, prievarta ar gali būti tiek fizinė, tiek ir psichinė.⁸⁷ Nusikalstami prievartiniai veiksmai gali būti realizuojami energetiniu (fiziniu) arba informaciniu (psichiniu) būdu, t. y. smurtinio pobūdžio veiksmai gali ne tik fiziškai sužaloti žmogų, bet ir sukelti dvasinių išgyvenimų ir kančių.⁸⁸ Vadinasi, galima daryti išvadą, jog smurtas baudžiamosios teisės požiūriu yra suprantamas kaip fizinės jėgos panaudojimas (t. y. siaurąja prasme) ir kaip neigiamas poveikis kito žmogaus psichikai (t. y. plačiąja prasme). Baudžiamosios teisės mokslininkas O. Fedosiuk nurodo, kad psichinis smurtas gali būti apibrėžtas kaip pavojingas tyčinis poveikis kito žmogaus psichikai, verčiant bijoti (bauginant), kad dėl tolesnių grasinančiojo veikslių ar neveikimo atsirastų tam tikros neigiamos pasekmės.⁸⁹ Visgi, derėtų pastebėti, jog viešosios tvarkos pažeidimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, paprastai padaromas panaudojant fizinį smurtą. Baudžiamosios teisės literatūroje galima sutikti daugybę fizinio smurto apibrėžimų. Rusijos mokslininkas L. Gauhmanas nurodo, kad fizinis smurtas turėtų būti suvokiamas kaip pavojingas visuomenei bei priešingas teisei poveikis kito žmogaus organizmui, padarytas prieš jo valią.⁹⁰ Fizinio smurto samprata apima veiksmus, kuriais pažeidžiama kito žmogaus kūno neliečiamybė, daroma žala sveikatai arba atimama gyvybė, taip pat ir veiksmus, kurie nukreipiami tokiai žalai padaryti.⁹¹

Apibendrinus tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad padarinių įtvirtinimas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, yra itin svarbus viešosios tvarkos pažeidimo byloje, tačiau teismų praktika, siekiant nustatyti ar buvo sutrikdyta visuomenės tvarka ir rimtis, yra prieštaringa ir tam tikrais atvejais kelianti nemažai pagrįstų abejonių. Vienareikšmiškai galima teigti tik, kad fizinio smurto panaudojimo faktas palengvina Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalies taikymo motyvaciją.

2.1.4. Priežastinis ryšys

Viešosios tvarkos pažeidimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, sudėtis yra materialioji. Siekiant konstatuoti padarytoje nusikalstamoje veikoje esant materialią sudėtį, būtina nustatyti, kad tarp kaltininko veikos ir dėl jos kilusių konkrečių padarinių (šiuo atveju viešosios tvarkos ar rimties sutrikdymo) egzistuoja priežastinis ryšys. Paminėtina, kad

⁸⁷ Marcinauskaitė R. Psichinės bei fizinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2008, 11 (113): 43.

⁸⁸ *Ibid.*, p. 42.

⁸⁹ Fedosiuk O. Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*. 2001, 21 (13): 113.

⁹⁰ Гаухман Л. Д. *Насилие как средство совершения преступления*. [Gauhman L. D. Violation as the method of the criminal act]. Москва, 1974, c. 3, 75.

⁹¹ *Ibid.*

baudžiamajoje teisėje priežastinis ryšys turi būti ne bet koks, tačiau teisiškai reikšmingas. Teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys - tai teisinė socialinė kategorija, kuri skiriasi nuo gamtos ir filosofijos moksluose suformuotos priežastingumo sampratos. Pažymėtina, kad priežastinio ryšio klausimas baudžiamosios teisės doktrinoje yra vienas iš labiausiai diskutuojamų ir daugiausia abejonių keliantis klausimas. Šią išvadą daryti leidžia baudžiamosios teisės literatūroje sutinkamos įvairios sampratos, kuriomis bandoma pagrįsti vienos ar kitos teorijos apie priežastinį ryšį vertingumą ir taikymą baudžiamosios teisės praktikoje. Atkreiptinas dėmesys, kad kaip nurodo baudžiamosios teisės mokslininkas V. Piesliakas, priežastinio ryšio nustatymo problemų dažniausiai kyla nusikalstamų veikų, susijusių su eismo saugumo taisyklių pažeidimu, bylose ar padarius pavojingas veikas žmogaus gyvybei ar sveikatai.⁹² Pažymėtina, kad nagrinėjant viešosios tvarkos pažeidimo bylas, nustatyti teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį tarp nepagarbos demonstravimo aplinkiniams ar aplinkai ir dėl to atsiradusių pavojingų padarinių, t. y. viešosios tvarkos ar rimties sutrikdymo, didesnių problemų nekyla, todėl darbe gilesnės analizės šiam klausimui nebus skiriama. Visgi, siekiant suprasti priežastinio ryšio klausimo sudėtingumą, derėtų bent trumpai panagrinėti baudžiamajoje teisėje aktualiausias priežastinio ryšio teorijas. Šiame kontekste norėtusi atkreipti dėmesį į ekvivalentinio priežastinio ryšio teoriją ir adekvataus priežastinio ryšio teoriją.

Ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija yra neatsiejama nuo *conditio* sąvokos, kuri reiškia, jog kiekviena sąlyga, be kurios žalingo rezultato nė nebūtų buvę, yra to žalingo rezultato pasekmė.⁹³ Vadinasi, remiantis ekvivalentinio priežastinio ryšio teorija, konstatuoti priežastinį ryšį bus galima tik tada, kai bus nustatyta, jog veiksmas yra ekvivalentinė pasekmės priežastis Tuo atveju, kai įsikiša trečias asmuo ir dėl to grandinė tarp veiksmo ir jo rezultato nutrūksta, ekvivalentinio priežastinio ryšio tarp veiksmo ir pasekmių nebelieka.⁹⁴ Baudžiamosios teisės mokslininkas J. Wessels teigia, kad analizuojama teorija, doktrinoje apibūdinama *conditio sine qua non* formule, pagal kurią veiksmas yra būtina sąlyga padariniui atsirasti.⁹⁵ Pažymėtina, kad paprastai, norint nustatyti, ar veiksmas yra *conditio sine qua non*, yra užduodamas klausimas, ar konkretus rezultatas būtų atsiradęs, jei šio veiksmo nebūtų buvę. Jeigu atsakymas į paminėtą klausimą yra neigimas, tuomet galime teigti, jog toks veiksmas yra *conditio sine qua non*. Visgi, baudžiamosios teisės mokslininkas J. Wessels nurodo neigiamus analizuojamos teorijos aspektus. Vienas šios *conditio sine qua non* formulės, paremtos visų padarinių prielaidų lygiavertiškumu, trūkumas yra tas, kad ji mažai padeda, kai remiantis žiniomis, gautomis iš patirties, neįmanoma atsakyti į klausimą, ar konkretus veiksnys turėjo įtakos padariniams

⁹² Piesliakas V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006, 7(85): 7-8.

⁹³ Abramavičius A., et al. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2003., p. 181.

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ Wessels J. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003., p. 69.

atsirasti.⁹⁶ Pažymėtina ir tai, kad *conditio* formulė turi silpnų vietų ir tuomet, kai padariniai atsiranda dėl kelių sąlygų, bet atskirai paėmus kiekvienos iš tų sąlygų būtų pakakę padariniams sukelti (vadinamasis dvigubas priežastingumas).⁹⁷

Priešinga ekvivalentinio priežastinio ryšio teorijai yra adekvataus priežastinio ryšio teorija, skelbianti, kad priežastinis ryšys egzistuoja tada, kai veiksmai padidina žalos atsiradimo galimybę.⁹⁸ Paminėtina, jog ši teorija iš kitų teorijų išsiskiria teiginiu, jog adekvati priežastis nėra vienintelė priežastis, ji yra viena iš priežasčių, kuri nulemia pasekmių atsiradimą.⁹⁹ Autorės nuomone, iš dalies su šia doktrina galima sutikti, kadangi akivaizdu, jog dauguma pasekmių yra sukeltos ne vienos priežasčių, bet daugumos. Adekvati priežastis reikšminga tuo, kad ji išsiskiria iš visų kitų priežasčių teorišką pasekmių sukėlimą paversdama realybe. Kita vertus, jau minėtas baudžiamosios teisės mokslininkas J. Wessels nurodo neigiamus nagrinėjamos teorijos aspektus. Vienas iš paminėtinų adekvačios priežastinio ryšio teorijos trūkumų yra tai, kad ji neteisingai kovoja su beribiu sąlygos teorijos platumu: adekvatumo teorija nepripažįsta priežastinio ryšio ten, kur iš tikrųjų paneigiamas atsakomybę pagrindžiančių aplinkybių reikšmingumas; ji neatskiria padarinių atsiradimo nuo jų inkriminavimo.¹⁰⁰

Nagrinėjant priežastinio ryšio klausimą, būtina paminėti, kad priežastinio ryšio ir padarinių numatymo sąvokos baudžiamosioje teisėje yra labai susijusios. Baudžiamosios teisės mokslininkas S. Bikelis nurodo, kad paminėtas sąvokas sieja dėsningumo, tikimybės ir atsitiktinumo kategorijos.¹⁰¹ Išvadą, kokie veiks padariniai laikytini dėsningais, o kokie atsitiktiniais, sprendamas priežastinio ryšio klausimą, teismas daro įvertindamas visas nusikalstamos veikos situacijos ypatybes, remdamasis turimomis žiniomis ir gyvenimiška patirtimi.¹⁰² Atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamosios teisės doktrinoje grindžiama nuostata, kad asmuo nenumato tokių padarinių, kurie nėra susiję su jo veika dėsningu priežastiniu ryšiu, yra atsitiktiniai, t. y. asmuo gali numatyti tik dėsningus ir realius savo padarinius.¹⁰³ Pažymėtina, kad Lietuvos teismų praktikoje, kalbant apie priežastinio ryšio nustatymą, reikalaujama nustatyti priežastinio ryšio pobūdį, kuris skiriamas į būtinąjį¹⁰⁴ ir atsitiktinį¹⁰⁵, pabrėžiant, jog

⁹⁶ Wessels J. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 69.

⁹⁷ *Ibid.*

⁹⁸ Abramavičius A., et al. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 182.

⁹⁹ *Ibid.*

¹⁰⁰ Wessels J., p. 72.

¹⁰¹ Bikelis S. Tučinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. *Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S)*. Vilnius, 2007., p. 110.

¹⁰² *Ibid.*, p. 110-111.

¹⁰³ Малинин В. Б. *Причинная связь в уголовном праве*. [Malinin V. B. Casual relation in the criminal law]. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2000, с. 109;

Piesliakas V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006, 7 (85): 10.

¹⁰⁴ Būtinasis priežastinis ryšys yra tada, kai esant tam tikroms sąlygoms, nusikalstamos veikos visada ar bent jau paprastai sukelia atitinkamus pavojinius padarinius.

baudžiamąją teisinę reikšmę turi tik būtinas priežastinis ryšys.¹⁰⁶ Manytina, kad priežastinio ryšio apibūdinimas tokiomis kategorijomis kaip būtinas ar atsitiktinis gali kelti tam tikrų abejonių tokio skirstymo pagrįstumu. Paminėtą išvadą daryti leidžia tai, jog nė vienoje iš aukščiau aptartų baudžiamosios teisės teorijų nekalbama apie atsitiktinį priežastinį ryšį, todėl naudojimasis aukščiau aprašyta taisykle teismų praktikoje yra diskutuotinas. Atkreiptinas dėmesys, kad viešosios tvarkos pažeidimo atveju, nustatant teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį tarp padarytos nusikalstamos veikos, t. y. nepagarbos aplinkiniams ir aplinkai demonstravimo, ir pavojingų baudžiamajame įstatyme įtvirtintų padarinių, t. y. visuomeninės rimties ar tvarkos sutrikdymo, būtina konstatuoti, jog paminėti padariniai atsirado dėl konkretaus asmens, bet ne trečiųjų veiksnių, veikimo ar neveikimo.

Norėtusi atkreipti dėmesį, kad priežastinio ryšio nustatymo klausimas yra detaliam analizuojamas visų šalių baudžiamajame teiseje. Pavyzdžiui, bendrojoje teisinėje sistemoje teismai, siekdami teisingai nustatyti priežastinį ryšį, privalo išspręsti du klausimus - faktinį ir teisinį. Visų pirma, teismai, sprenddami, ar tarp kaltinamojo padarytos nusikalstamos veikos ir dėl to atsiradusių pavojingų padarinių egzistuoja teisiškai reikšmingas priežastinis ryšys, privalo atsakyti į klausimą, ar kaltinamojo veika faktiškai sukėlė pavojingus padarinius.¹⁰⁷ Tuo atveju, kai į paminėtą klausimą galima atsakyti teigiamai, tuomet priežastinio ryšio klausimas analizuojamas iš teisinių pozicijų.¹⁰⁸

Taigi, nors priežastinio ryšio nustatymo klausimas baudžiamosios teisės doktrinoje yra vienas iš sudėtingiausių ir labiausiai diskutuojamų klausimų, kuriam išspręsti nuo seno egzistuoja daugybė teorijų, tačiau teismams, nagrinėjant viešosios tvarkos pažeidimo bylas, nustatyti teisiškai reikšmingą priežastinį ryšį tarp nepagarbos demonstravimo aplinkiniams ar aplinkai ir dėl to atsiradusių baudžiamajame įstatyme numatytų tokių pavojingų padarinių kaip viešosios tvarkos ar rimties sutrikdymas, didesnių problemų nekyla.

¹⁰⁵ Atsitiktinis priežastinis ryšys – nebūdinga reiškinių forma, kuri daug kartu pasikartojančiose situacijose nesukelia baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių, tačiau tam tikromis, retai pasikartijančiomis sąlygomis, padaryta veika gali sukelti pavojingas pasekmes.

¹⁰⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamajame byloje (bylos Nr. 2K-187/2005); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamajame byloje (bylos Nr. 2K-354/2007), Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamajame byloje (bylos Nr. 2K-P-247/2009) ir kitos.

¹⁰⁷ McAlhone Ch., Huxley-Binns R. *Criminal law. The fundamentals. 1st edition*. London: Sweet and Maxwell, 2007, p. 18.

¹⁰⁸ *Ibid.*

2. 1. 5. Subjektas

Baudžiamosios teisės teorijoje subjektas yra tas, kas neteisėtu elgesiu pažeidžia baudžiamosios teisės normą. Viešosios tvarkos pažeidimo sudėties atveju toks subjektas yra asmuo, sutrikdęs viešąją tvarką arba asmuo, trikdęs, bet nesutrikdęs viešosios tvarkos. Baudžiamosios teisės teorijoje pagrindinis subjektą apibūdinantis požymis – subjekto amžius, aprašytas Lietuvos Respublikos BK 13 straipsnio 1 dalyje, t. y. šiame straipsnyje kalbama apie amžių, nuo kurio asmuo atsako pagal baudžiamuosius įstatymus. Lietuvos Respublikos BK 13 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad asmuo, sulaukęs 16 metų, gali būti patrauktas baudžiamojon atsakomybėn. Taigi už viešosios tvarkos pažeidimą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje, pagal baudžiamąjį įstatymą atsakys asmuo, sulaukęs 16 metų. Be to, Lietuvos Respublikos BK 13 straipsnio 2 dalyje yra nurodyti atvejai, kai baudžiamoji atsakomybė iškyla asmeniui, sulaukusiam 14 metų. Pažymėtina, kad viešosios tvarkos pažeidimas nepatenka į nusikaltimų ratą, už kuriuos baudžiamoji atsakomybė iškyla asmeniui, sulaukusiam 14 metų.

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos BK viena iš naujovių yra ta, kad Lietuvos Respublikos BK 20 straipsnyje numatyta juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė, kurios nebuvo 1961 m. BK. Lietuvos Respublikos BK 20 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė kyla tik už tas veikas, už kurių padarymą Lietuvos Respublikos BK specialiojoje dalyje numatyta juridinio asmens atsakomybė. Analizuojamo straipsnio, kuriame numatyta atsakomybė už viešosios tvarkos pažeidimą, juridinio asmens baudžiamoji atsakomybė už šią nusikalstamą veiką nenumatyta, vadinasi, šios nusikalstamos veikos subjektu gali būti tik fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų. Pastebėtina, kad sunkumų, susijusių su analizuojamos nusikalstamos veikos subjektu, teisminėje praktikoje nėra.

Taigi už viešosios tvarkos pažeidimą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje, atsako fizinis asmuo, sulaukęs 16 metų.

2. 1. 6. Viešoji vieta

Specifinis viešosios tvarkos pažeidimo objektyvusis požymis yra viešoji vieta. Tai reiškia, kad visi aukščiau išanalizuoti veiksmai ir būdai turi būti padaryti viešoje vietoje. Viešoji vieta yra privalomas analizuojamos nusikalstamos veikos sudėties požymis, nes, atsižvelgiant į tai, kur nusikalstama veika padaryta, ji gali būti kvalifikuojama skirtingai. Pažymėtina, kad 1961 m. BK 225 straipsnyje, kuriame buvo numatyta baudžiamoji atsakomybė už chuliganizmą, šis požymis nebuvo numatytas ir chuliganizmas buvo traktuojamas gerokai plačiau. Tam tikrais atvejais apėmė ir privačią aplinką. Taigi objektyviojo požymio – viešoji vieta – įtvirtinimas

viešosios tvarkos pažeidimo sudėtyje yra vertintina kaip dar viena Lietuvos Respublikos BK naujovė nusikalstamų veikų viešajai tvarkai teisinio reglamentavimo srityje. Visgi, analizuojamas požymis tiek baudžiamosios teisės doktrinoje, tiek teismų praktikoje yra gan problemiškas. Visų pirma problema slypi tame, kad nėra lengva pateikti viešosios vietos apibrėžimą. Dažniausiai ši sąvoka aiškinama pateikiant konkrečius pavyzdžius, tačiau nepateikiant universalios apibrėžimo. Anglosaksų baudžiamosios teisinės sistemos mokslininkė S. T. Reid nurodo, kad viešoji vieta reiškia vietą, į kurią visuomenės nariai turi priėjimą; tokiomis vietomis galėtų būti greitkeliai, mokyklos, kalėjimai, butai, pasilinksminimo vietos, ofisai, retai apgyvendinta vietovė.¹⁰⁹ Baudžiamosios teisės mokslininkė V. S. Komisarova pažymi, jog būdingas chuliganizmo požymis yra viešumas, kuris pasireiškia tuo, kad kaltininkas atlieka veiksmus, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka, pašalinių žmonių akivaizdoje arba kai, nors pašalinių žmonių ir nėra, tačiau tokiais atliekamais veiksmais yra išreiškiama nepagarba visuomenei (pavyzdžiui, visuomeninio turto niokojimas, laužymas viešojoje vietoje).¹¹⁰ Mokslininkė E. Gruodytė teigia, kad viešosios vietos antonimu laikytina privati vieta, o esminis jos požymis būtų tas, kad į ją negali patekti kiekvienas to panorėjęs asmuo (pavyzdžiui, namų valdos, butai, privačios aptvertos teritorijos ir kiti panašūs objektai).¹¹¹ Minėta mokslininkė atkreipia dėmesį į tai, kad šiuo atveju teritorijų skirstymas į viešas ir privačias nesutampa su teritorijų nuosavybe, t. y. neturi reikšmės, ar asmuo įžūliai elgiasi privačioje mokykloje, ar valstybinėje. Šiuo atveju svarbu tik tai, ar toje vietoje turi teisės lankytis kiti asmenys.¹¹²

Šiame kontekste, apibrėžiant viešosios vietos sąvoką reikšminga yra Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kasacinė nutartis, kurioje konstatuota, kad:

„viešoji vieta yra tokia vieta, kurioje, nusikalstamos veikos padarymo metu yra ar turi teisę lankytis kiti asmenys. Veika laikoma padaryta viešojoje vietoje nepriklausomai nuo to, ar nusikaltimo darymo metu toje vietoje kas nors buvo, ar ne. Viešoji tvarka yra pažeidžiama, jei veiksmai, padaryti privačioje aplinkoje, sudaro nepatogumų, sudirgina, sutrikdo asmenis, esančius kitoje vietoje, arba suardo jų normalią įprastą gyvenseną, taigi pažeidžia jų teisę į normalią ir ramią aplinką. Nusikaltimai, susiję su smurtu namų aplinkoje, iš principo gali būti įvertinami kaip chuliganizmas, jei dėl tokios veikos buvo pažeista viešoji tvarka, t.y. sudaryta nepatogumų žmonėms, esantiems kitoje privačioje erdvėje (t.y. gyvenantiems kituose butuose) arba esantiems gatvėje.“¹¹³

¹⁰⁹ Reid S. T. *Criminal law. Fourth edition.* United States of America: Mc Graw-Hill, 1998, p. 306.

¹¹⁰ Есаков Г. А., Комисарова В. С. и др. *Российское уголовное право: особенная часть, том 2.* - Москва: ПолиграфОпт, 2005. С. 451.

¹¹¹ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija.* 2007, 8 (98): 91.

¹¹² *Ibid*

¹¹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-670/2002).

Vadinasi, nekyla abejonų, kad viešosioms vietoms priskirtina gatvės, aikštės, namo kiemai ir laiptinės, įmonės, įstaigos ir organizacijos, darželiai, mokyklos, prekybos centrai, kavinės bei kitos pasilinksminimo vietos. Visgi, panagrinėjus teisminę praktiką, galima aptikti nuteistųjų skundų, kuriuose ginčijamas viešosios tvarkos pažeidimo sudėties požymis – viešoji vieta. Tai galima iliustruoti žemiau pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kurioje nurodyta, jog:

„kasacinio skundo teiginys apie tai, kad sporto klubas „Extra Gym“, kuriame įvyko muštynės, nėra viešoji vieta, yra nepagrįstas. Pagal Sporto terminų žodyną sporto klubas yra speciali patalpa, kurioje renkasi ribotas skaičius vienodo pomėgio žmonių, norinčių tobulinti savo meistriškumą arba turiningai leisti laisvalaikį. Tai reiškia, kad tai yra patalpa, atvira patekti kiekvienam asmeniui, turinčiam paminėtų pomėgių ar tikslų, todėl sporto klubas yra vieša vieta.“¹¹⁴

Be to, norėtusi atkreipti dėmesį į dar vieną Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje konstatuota, jog laisvės atėmimo vietos taip pat yra laikytinos viešomis vietomis:

„teismų praktikoje vieša vieta pripažįstamos ir laisvės atėmimo įstaigos teritorijoje esančios bendrojo naudojimosi vietos, tarp jų ir nuteistųjų gyvenamosios patalpos. Laisvės atėmimo vietose tarp nuteistųjų taip pat egzistuoja viešosios tvarkos santykiai, kuriuos įmanoma pažeisti BK 284 straipsnio 1 dalyje nurodytais būdais. Todėl teismas padarė pagrįstą išvadą, kad laisvės atėmimo bausmę atliekantis A. B., be aiškių priežasčių naudodamas smurtą prieš kitą nuteistąjį pataisos namų atvirosios kolonijos kieme ir bendrabučio kambaryje, veikė viešojoje vietoje bei įžūliais veiksmais sutrikdė viešąją tvarką.“¹¹⁵

Kita vertus, norėtusi atkreipti dėmesį į žemiau pateikiamą Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kuri kelia pagrįstų abejonų dėl viešosios tvarkos pažeidimo nagrinėjamo požymio - viešoji vieta:

„I. Š. ir S. G. nuteistos už tai, kad prie gimnazijos, įžūliais veiksmais demonstravo nepagarbą aplinkiniams [...]. Konstatuotina, kad nuteistosios V. B. sumušė dėl asmeninių santykių, pašaliniai asmenys įvykio nematė, be to, jos iš matymo buvo pažįstamos, neteisėti veiksmai truko neilgai, todėl pirmosios instancijos teismo išvada, kad I. Š. ir S. G. įžūliais veiksmais viešojoje vietoje sumušdamos V. B. sutrikdė visuomenės rimtį ir tvarką yra neteisinga.“¹¹⁶

Akivaizdu, kad vieta prie gimnazijos turėtų būti pripažinta vieša vieta, nepriklausomai nuo to, jog analizuojamu atveju nebuvo pašalinių asmenų, kurie būtų galėję matyti kaltinamųjų atliekamus veiksmus. Manytina, kad svarbu yra tai, jog bet kuriuo momentu prie gimnazijos galėjo pasirodyti kiti asmenys, kurie dėl kaltinamųjų veiksmų būtų patyrę nepatogumų.

¹¹⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-398/2006)

¹¹⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-159/2009).

¹¹⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-216/2007)

Pažymėtina, kad tam, kad būtų konstatuotas viešosios tvarkos pažeidimo faktas, nėra būtina nustatyti, kad nusikalstamos veikos padarymo metu viešoje vietoje buvo pašalinių asmenų. Šią nuostatą galima patvirtinti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kurioje nurodyta, kad:

„įrodomoji bylos medžiaga patvirtina, kad V. Lekevičius elgėsi įžūliai: jis dėl menkavertės dingsties užpuolė nepažįstamą asmenį, jam grasino, du kartus smogė kumščiu į galvą, plūdo necenzūriniais žodžiais. Minėti V. Lekevičiaus veiksmai buvo įvykdyti viešoje vietoje - prie Klaipėdoje esančio restorano „Fortas“. Tai, kad šios įstaigos darbo laikas jau buvo pasibaigęs ir joje nebuvo lankytojų, veikos kvalifikacijai reikšmės neturi, nes kasatorius nuteistą užsipuolė ne patalpoje, o lauke, šalia pastato, tai neabejotinai laikytina vieša vieta.“¹¹⁷

Apibendrinant tai, kas aukščiau išdėstyta ir remiantis Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaru, kuriame analizuojamas viešosios tvarkos pažeidimo objektyvusis požymis – vieša vieta,¹¹⁸ darytina išvada, kad viešoji tvarka gali būti pažeista šiose vietose:

1) vietoje, kurioje įprasta lankytis žmonėms (pavyzdžiui, gatvės, keliai, parkai, stadionai, įmonių ir įstaigų patalpos, daugiabučių namų laiptinės, visuomeninis transportas ir kita.). Atkreiptinas dėmesys, kad šiuo atveju visiškai neturi reikšmės, ar atliekamo pažeidimo metu buvo žmonių, kurie matė nusikalstamus kaltininko veiksmus, kuriais buvo pažeista viešoji tvarka.

2) vietoje, kurioje paprastai žmonės nesilanko, tačiau turi teisę lankytis ir bet kurią akimirką gali ten atsirasti (pavyzdžiui, miškelyje, atokesnėje vietoje prie ežero ir pan.);

3) privačioje vietoje, jeigu pavojingi kaltininko veiksmai, atlikti šioje vietoje, sutrikdo žmonių, esančių už šios vietos ribų, rimtį (pavyzdžiui, bute, kai kaltininko atliekami veiksmai pažeidžia kitų namo gyventojų teisę į ramią ir saugią aplinką);

4) privačioje vietoje, kurioje dėl vienokių ar kitokių priežasčių savininko sutikimu susirinko ir bendrauja kiti žmonės.

Manytina, kad atvejis, kai viešąja vieta pripažįstama ir privati aplinka, kurioje dėl tam tikrų priežasčių savininko sutikimu susirinko žmonių, yra diskutuotinas. Pritartina, jog viešoji tvarka gali būti pažeidžiama ir privačioje aplinkoje tuo atveju, kai kaltinamojo veiksmai sudaro nepatogumą, sutrikdo asmenis, esančius kitoje vietoje, arba suardo jų normalią įprastą gyvenimą, nes tokiu būdu yra pažeidžiama jų teisė į normalią ir ramią aplinką. Visgi, sunku sutikti, jog privati aplinka vien tik todėl, kad ten susirinko žmonių, jeigu dėl to nebuvo sukelta

¹¹⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-535/2005).

¹¹⁸ Abramavičius A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (213-330 straipsniai). Vilnius: Registrų centras, 2010., p. 443.

nepatogumų ir/ar nebuvo sutrikdyta kitų asmenų normali gyvensena, gali būti pripažįstama vieša vieta.

2.2. Viešosios tvarkos pažeidimo sudėčių subjektyvieji požymiai

2.2.1. Kaltė

Baudžiamojoje teisėje teisingam nusikalstamos veikos kvalifikavimui didelę įtaką turi pagrindinio subjektyviojo požymio - kaltės - nustatymas. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos BK 2 straipsnio 3 dalyje nurodyta, kad asmuo atsako pagal baudžiamąjį įstatymą tik tuo atveju, jeigu jis yra kaltas padaręs nusikalstamą veiką. Tai rodo, jog baudžiamajame įstatyme yra įtvirtintas vienas iš fundamentalių baudžiamosios teisės principų *nullum crimen sine culpa*. Nors baudžiamosios teisės doktrinoje kaltės klausimas yra vienas iš problematiškiausių ir analizuojamas itin detaliai įvairiais aspektais, tačiau Lietuvos Respublikos BK kaltės sąvoka nepateikiama. Kaltė baudžiamojoje teisėje apibūdinama kaip psichinis asmens ir daromos pavojingos veikos (veikimo ir neveikimo) (intelektualinis kaltės momentas) ir padarinių santykis (valinis kaltės momentas). Atkreiptinas dėmesys, kad nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas apima du teisiškai reikšmingus aspektus. Visų pirma, nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas apima faktinių aplinkybių supratimą, t. y. objektyviųjų viešosios tvarkos pažeidimo požymių supratimą. Pažymėtina, jog baudžiamosios teisės mokslininkas S. Bikelis nurodo, kad daromos nusikalstamos veikos faktinių aplinkybių suvokimo dalyku yra tik baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnio dispozicijoje numatytos faktinės aplinkybės.¹¹⁹ Taigi, nagrinėjant viešosios tvarkos pažeidimo bylas, būtina nustatyti, jog asmuo suvokė, kad viešojoje vietoje įžūliai ar nepadoriai elgdamasis, grasindamas, tyčiodamasis arba naudodamas vandališkus veiksmus ar necenzūrinius žodžius demonstruoja nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai ir tokiais savo veiksmais kelia pavojų baudžiamojo įstatymo saugomoms vertybėms. Minėta, kad tiesioginis nagrinėjamos veikos objektas yra viešoji tvarka, papildomas arba fakultatyvusis objektas – kito žmogaus sveikata, laisvė, garbė, orumas, nuosavybė.

Pažymėtina, jog antrasis pavojingos veikos suvokimo aspektas apima socialinę daromos veikos reikšmę. Šiuo atveju, kaltininkas turi suvokti, kad viešosios tvarkos pažeidimas visuomenės vertinama kaip pavojinga veika, už kurią baudžiamasis įstatymas numato baudžiamąją atsakomybę.

¹¹⁹ Bikelis S. Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tyčioje. *Jurisprudencija*. 2004, 60 (52): 64.

Kalbant apie valinį kaltės momentą, svarbu paminėti, kad asmuo turi numatyti, jog jo daroma nusikalstama veika sutrikdys viešąją tvarką. Valinis tiesioginės tyčios momentas apibūdina asmens, padariusio nusikalstamą veiką, psichinį santykį su pavojingų padarinių kilimu ir Lietuvos Respublikos BK 15 straipsnio 2 dalies 2 punkte nusakytas žodžiais „norėjo pavojingų padarinių kilimo“.

Lietuvos Respublikos BK 14 straipsnyje išskirtos dvi kaltės formos – tyčia ir neatsargumas. Pažymėtina, kad nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėtims yra būdinga tik tyčinė kaltės forma. Lietuvos Respublikos BK 15 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad nusikaltimas yra tyčinis, jeigu jis padaromas tiesiogine ar netiesiogine tyčia. Šiame kontekste gali iškilti diskutuotinas klausimas, ar asmuo gali sutrikdyti viešąją tvarką veikdamas netiesiogine tyčia. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje šis klausimas sprendžiamas nevienodai. Mokslininkė E. Gruodytė nurodo, jog analizuojama nusikalstama veika padaroma tik tiesiogine tyčia, t. y. kaltininkas, darydamas viešosios tvarkos pažeidimą, supranta, kad viešojoje vietoje įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis arba vandališkais veiksmais demonstruoja nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai, numato, kad dėl to bus sutrikdyta visuomenės rimtis ar tvarka, ir šių padarinių nori.¹²⁰ Vadinasi, paminėtas tiesioginės tyčios apibrėžimas, kaip nurodo baudžiamosios teisės mokslininkas V. Piesliakas, apima tris sudedamąsias kaltės dalis: psichinį santykį su daroma pavojinga veika, psichinį santykį su BK numatytų padarinių numatymu ir psichinį santykį su jų kilimu.¹²¹ Pažymėtina, kad kiekvienu konkrečiu atveju būtina nustatyti visas tris aukščiau paminėtas tiesioginės tyčios dalis. Viešosios tvarkos, kaip baudžiamojo nusizengimo, trikdymas bus pripažintas padarytas esant tiesioginei tyčiai tik tuo atveju, kai bus nustatyta, jog kaltininkas suprato, kad viešojoje vietoje pavartodamas necenzūrinius žodžius ar nepadoriai elgdamasis trikdo visuomenės rimtį ar tvarką, ir nori taip elgtis. Visgi, baudžiamosios teisės mokslininkas V. Povilonis nurodo, kad tuo atveju, kai kaltininkas savo asmeniniams santykiams spręsti pasirenka tokią vietą ar būdą, kuriuo akivaizdžiai pažeidžiama viešoji tvarka, jo veiksmai gali būti vertinami kaip viešosios tvarkos pažeidimas, padarytas esant netiesioginei tyčiai.¹²² Šį teiginį galima iliustruoti žemiau pateikiama Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo nutartimi:

„P. L. savo asmeniniams santykiams spręsti pasirinko tokią vietą ir būdą, kuriuo akivaizdžiai sutrikdė visuomenės rimtį, pademonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai. Jis, būdamas įspėtas deramai elgtis, to nepaisė, viešojoje vietoje demonstruodamas ginklą grasino ir asmeniui, kurio anksčiau nepažinojo, jokių asmeninių santykių neturėjo, taip sutrikdydamas ir šio asmens, kaip visuomenės nario,

¹²⁰ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 92.

¹²¹ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. - Vilnius: Justitia. 2006, p. 343.

¹²² Abramavičius A., et al. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2003, p. 139.

rimtį, o taip elgdamasis pašalinių asmenų akivaizdoje P. L. išreiškė nepagarbą ir šių asmenų atžvilgiu, nes sutrikdė ir jų, kaip visuomenės narių, rimtį.“¹²³

Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas vienoje iš savo nutarčių yra pasisakęs, jog viešosios tvarkos pažeidimas gali būti padaromas ir esant netiesioginei tyčiai. Kaip pavyzdį galima paminėti šią nutartį:

„BK 284 straipsnyje numatyta veika gali būti padaroma tiek tiesiogine, tiek netiesiogine tyčia. Teismas konstatavo esant A. B. veikoje netiesioginę tyčią (BK 15 straipsnio 3 dalis), nes jis, suprasdamas apie galimą visuomenės rimties sutrikdymo riziką, ją numatydamas, dėl šių padarinių veikė neapibrėžtai, kitaip tariant, kaltininkui buvo nesvarbu, kokios pasekmės kils, jį tenkino bet kokie padariniai, todėl privalo atsakyti už atsiradusius padarinius.“¹²⁴

Akivaizdu, kad įžūlus ar nepadorus elgesys, grasinimai, patyčios, vandališki veiksmai, necenzūrinių žodžių naudojimas gali būti atlikti tik veikiant tyčia. Manytina, jog viešosios tvarkos pažeidimų atvejais netiesioginė tyčia yra mažai tikėtina, kadangi viešosios tvarkos pažeidėjas, kuris viešoje vietoje atlieka aukščiau nurodytus veiksmus, suvokia, kad tokiais savo veiksmais trikdo visuomenėje nusistovėjusią tvarką ir dėl to bus sutrikdyta viešoji tvarka, negali nenorėti kilusių padarinių ir būti jiems abejingas. Darytina išvada, jog apie netiesioginę tyčią kalbėti negalima, kai asmuo sąmoningai sukuria sąlygas, kurioms esant neišvengiamai bus sutrikdyta viešoji tvarka.

Kita vertus, neatmestinas ir netiesioginės tyčios buvimas kaltininko veikoje.¹²⁵ Šiuo atveju kaltininkas, nors ir nenori baudžiamajame įstatyme numatytų pavojingų padarinių kilimo, tačiau sąmoningai leidžia jiems kilti ir nedaro nieko, kas galėtų užkirsti kelią tokių padarinių atsiradimui. Vadinas, pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis tiesioginė tyčia atskiriama nuo netiesioginės tyčios viešosios tvarkos pažeidimo byloje, yra valinis kaltės momentas, nusakantis asmens psichinį santykį su baudžiamajame įstatyme numatytais pavojingais padariniais.

Taigi Lietuvos Respublikos BK pavojingų padarinių numatymas yra įtvirtintas kaip būtinas tyčios požymis. Nustatyti kaltininkui inkriminuojamos nusikalstamos veikos padarinių numatymą, kalbant apie tiesioginę tyčią, yra svarbu dar ir todėl, kad tuo atveju, kai padaroma išvada, jog asmuo jam inkriminuojamų pavojingų padarinių nenumatė, jis negali būti pripažintas

¹²³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-126/2006).

¹²⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-537/2008).

¹²⁵ Nors tyčios rūšis neturi įtakos padarytos nusikalstamos veikos kvalifikavimui, tačiau Lietuvos Respublikos BK 54 straipsnio 2 dalies 2 punkte nurodyta, jog tyčios rūšies nustatymas yra viena iš teisingos bausmės paskyrimo sąlygų. Vadinas, tyčios rūšies nustatymas individualizuoja nusikalstamą veiką padariusį asmenį. Visgi, kritikuotina yra tai, kad teismai ne visada bando nustatyti tyčios rūšį.

kaltu dėl tyčinės nusikalstamos veikos padarymo.¹²⁶ Atkreiptinas dėmesys, jog tam, kad veika būtų pripažinta padaryta esant tiesioginei tyčiai, reikia įrodyti, kad kaltininkas norėjo ne bet kokių pavojingų padarinių, o būtent baudžiamajame įstatyme numatytų ir dėl asmens veikos kilusių padarinių. Viešosios tvarkos pažeidimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, atveju būtina įrodyti, kad asmuo veikė norėdamas sutrikdyti viešąją tvarką. Šį teiginį galima pagrįsti žemiau pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi:

*„teismas paneigė pirmosios instancijos teismo išvadą, kad E. T. veiksmai buvo padaryti be priešasties, o jo tyčia nukreipta vien tik sutrikdyti visuomenės rimtį ar tvarką, o ne į kitus įstatymų saugojamus teisinius gėrius. Vilniaus apygardos teismas padarė ir kitą veikos teisiniam įvertinimui reikšmingą išvadą, kad visuomenės rimties ir tvarkos sutrikdymas, jo padarytų veiksmų įžūlumas ir agresyvumas nesiekė tokio pavojingumo laipsnio, už kurį E. T. galėtų būti traukiamas baudžiamojon atsakomybėn pagal BK 284 straipsnio 1 dalį.“*¹²⁷

Visgi, teismų praktikoje galima aptikti formuluočių, kuriomis remiantis daroma išvada, kad kaltininkas veikė tyčia, tačiau nėra nustatinėjama, ar jis iš tikrųjų numatė pavojingus padarinius. Atkreiptinas dėmesys, kad padarinių numatymo laipsnis yra vienas iš labiausiai baudžiamosios teisės doktrinoje diskutuotinių klausimų, nors Lietuvos Respublikos BK, kalbant apie tyčią, yra minimas tik pats numatymas, tačiau nėra detalizuojamas padarinių numatymo laipsnis. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės mokslininkas V. Piesliakas yra nurodęs, jog asmeniui inkriminuojami konkrečios nusikalstamos veikos baudžiamajame įstatyme aprašyti konkretūs padariniai, tad ir numatymas privalo būti detalizuojamas iki atitinkamo konkretumo.¹²⁸ Vadinas, galima daryti išvadą, kad tuo atveju, kai asmuo nenumato, kad jo daroma nusikalstama veika sukels konkrečius baudžiamajame įstatyme numatytus padarinius, nagrinėjamu atveju tai būtų viešosios tvarkos sutrikdymas, tuomet tokia veika negali būti pripažinta tyčine. Šiuo atveju derėtų pritarti baudžiamosios teisės mokslininko S. Bikelio nuomonei, kad reikėtų kalbėti ne apie konkrečių padarinių, bet apie įvairių padarinių numatymą¹²⁹. Tokia išvada, analizuojant viešosios tvarkos pažeidimų sudėtis, darytina todėl, kad baudžiamajame įstatyme nėra nurodomi konkretūs padariniai, kurių kilimas leistų konstatuoti viešosios tvarkos sutrikdymą. Kita vertus, logiška, jog įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme neišvardija konkrečių viešosios tvarkos sutrikdymo padarinių, kadangi, minėta, kad viešoji tvarka – tai labai plati abstrakti, daug sričių apimanti teisinė kategorija, kurios atskleidimas ir detalizavimas yra paliktas doktrinai ir teismų praktikai.

¹²⁶ Lietuvos Respublikos BK 15 straipsnio 2 dalies 2 punkte ir 3 dalyje nurodyta, kad materialiomis sudėtimis aprašytose nusikalstamosiose veikose būtinu tyčios požymiu yra kaltininko numatymas, kad „dėl jo veikimo ar neveikimo gali kilti šiame kodekse numatyti padariniai“.

¹²⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-452/2009).

¹²⁸ Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Vilnius: Justitia. 2006, p. 361.

¹²⁹ Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. *Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė (01 S)* Vilnius, 2007, p. 104.

Be to, paminėtina ir tai, jog Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje pateikiamos dvi viešosios tvarkos pažeidimo sudėty: Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalis taikoma tuo atveju, kai viešoji tvarka jau sutrikdyta, o Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalis taikoma tuo atveju, kai viešoji tvarka trikdoma, bet nesutrikdoma. Vadinasi, ne visi pavojingi veiksmai, kuriais trikdoma viešoji tvarka, gali būti vertinami kaip viešosios tvarkos sutrikdymas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, todėl derėtų kalbėti ne apie konkrečių, tačiau apie įvairių padarinių numatymą. Atkreiptinas dėmesys, kad padarinių numatymo laipsnis yra vienas iš labiausiai baudžiamosios teisės doktrinoje diskutuotinių klausimų, nors Lietuvos Respublikos BK, kalbant apie tyčią, yra minimas tik pats numatymas, tačiau nėra detalizuojamas padarinių numatymo laipsnis. Pažymėtina, kad baudžiamosios teisės doktrinoje galima sutikti įvairių nuomonių, apie tai, koks turėtų būti padarinių numatymo laipsnis esant tiesioginei tyčiai.

Baudžiamosios teisės mokslininkas S. Bikelis, atlikęs detalią analizę nagrinėjamu klausimu ir išanalizavęs padarinių numatymo laipsnio požūrius baudžiamosios teisės doktrinoje, išskiria tris nuomones. Pirmoji – teisioginėje tyčioje kaltininkas numato padarinius tik kaip neišvengiamus, antroji – teisioginėje tyčioje kaltininkas numato padarinius kaip neišvengiamus arba labai tikėtinus, trečioji – tiesioginėje tyčioje yra galimas bet kokio laipsnio padarinių numatymas¹³⁰. Manytina, kad sunku sutikti su baudžiamajoje teisėje vyraujančiu požūriu, jog tiesioginės tyčios atveju padarinių numatymo laipsnis yra neišvengiamas. Šiuo atveju derėtų pritarti baudžiamosios teisės mokslininko S. Bikelio išsakytiems teiginiais, kad tiesioginės tyčios atveju padarinių numatymas gali būti bet kokio laipsnio.¹³¹ Ši išvada darytina todėl, kad kiekvienu konkrečiu atveju asmuo, darantis nusikalstamą veiką ir tokiu būdu sąmoningai ir kryptingai siekiantis sukelti baudžiamajame įstatyme numatytus pavojingus padarinius, siekiamą rezultatą daugiau ar mažiau numato kaip tikėtiną, kuris atsiradus tam tikroms nenumatytoms aplinkybėms, gali ir neįvykti.

Analizuojant tiesioginę tyčią, negalima nepaminėti tiek teoriškai, tiek praktiškai reikšmingo tiesioginės tyčios skirstymo į apibrėžtą ir neapibrėžtą kriterijaus. Pažymėtina, kad padarinių atžvilgiu kaltininko tyčia gali būti tiek apibrėžta, tiek neapibrėžta. Esant apibrėžtai tyčiai, kaltininkas tiksliai numato neigiamą poveikį, kurį ir siekia padaryti aplinkiniams ar aplinkai. Esant neapibrėžtai tyčiai, kaltininkas nekonkretizuoja, kokį poveikį visuomenei turės jo veiksmai, bendrais bruožais numatydamas, kad viešoji tvarka bus sutrikdyta. Paminėtina teismų praktikoje suformuluota kvalifikacijos taisyklė, kad esant apibrėžtai tyčiai padaryta nusikalstama veika kvalifikuojama pagal kaltininko tyčios turinį, o esant neapibrėžtai tyčiai – pagal kilusius padarinius. Visgi, ši teismų praktikoje labai dažnai taikoma kvalifikacijos taisyklė

¹³⁰ Bikelis S. Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje. Daktaro disertacija. *Socialiniai mokslai: teisė (01 S)* Vilnius, 2007, p. 115-116.

¹³¹ Bikelis S. Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tyčioje. *Jurisprudencija*. 2004, 60 (52): 68-69.

baudžiamosios teisės teorijoje yra sukritikuota. Norėusi atkreipti dėmesį į baudžiamosios teisės mokslininko S. Bikelio išsakytą nuomonę, jog tyčinių nusikalstamų veikų pavojingumą lemia ne faktiškai kilę padariniai, bet padariniai, į kuriuos yra nukreipta kaltininko tyčia.¹³² Vadinasi, nors tyčios skirstymas į apibrėžtą ir neapibrėžtą yra svarbus kriterijus vertinant tyčios kryptingumą, tačiau teoriškai padaryta nusikalstama veika teisingai bus kvalifikuota nustačius asmens, padariusio nusikalstamą veiką, tyčios turinį, bet ne pagal faktiškai kilusius padarinius.

Taigi viešosios tvarkos pažeidimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje, gali būti padaromas tik esant tyčinei kaltės formai, kuri gali būti tiek tiesioginė, tiek netiesioginė. Paanalizavus teismų praktiką, galima daryti išvadą, kad tyčia viešosios tvarkos pažeidimų atvejais yra nekonkretizuota ir pasireiškia daromų veiksmų arba žalos sveikatai ar turtui pobūdžiu.

2.2.2. Tikslas ir motyvas

Nagrinėjant viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis, būtina atkreipti dėmesį į paminėtos nusikalstamos veikos padarymo motyvą ir tikslą, kurie yra priskiriami subjektyviesiems požymiams. Baudžiamosios teisės teorijoje nusikalstamos veikos padarymo motyvas yra suprantamas kaip suvoktos vidinės paskatos, nulemiančios asmens pasiryžimą padaryti nusikalstamą veiką. Vaizdžiai tariant, tai yra nusikalstamos veikos padarymo paskata, nusikalstamo elgesio varomoji jėga. Nusikalstamos veikos padarymo tikslas yra suvokiamas kaip asmens siekiai, susiję su nusikalstamos veikos padarymu, priešastys, nulėmusios asmens apsisprendimą padaryti nusikalstamą veiką. Taigi nusikalstamos veikos padarymo motyvas ir tikslas – tai dvi glaudžiai tarpusavyje susijusios sąvokos. Būtent susiformavę motyvai lemia konkrečių tikslų ir siekių atsiradimą. Pažymėtina, kad nusikalstamo tikslo siekimas yra būdingas nusikalstamoms veikoms, kurios padaromos veikiant tiesiogine tyčia. Minėta, kad viešosios tvarkos pažeidimų atvejais kaltės forma gali būti tik tyčinė: kaltininkas nori ir siekia atitinkamų padarinių atsiradimo. Atkreiptinas dėmesys, kad viešosios tvarkos pažeidimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje, skiriamasis požymis yra veikos motyvas ir tikslas. Sprendžiant klausimą, ar viešojoje vietoje atlikti viešosios tvarkos pažeidimo dispozicijoje nurodyti veiksmai ir jų sukelti padariniai atitinka nagrinėjamos nusikalstamos veikos sudėtį, ar yra kvalifikuotini pagal kitus baudžiamojo įstatymo specialiosios dalies straipsnius, atsižvelgiama ir į tokio elgesio paskatas, t. y. nustatant viešosios tvarkos pažeidimui būdingą tyčią, svarbu įrodyti, kad kaltininkas suvokė savo veiksmus kaip nepagrabos aplinkiniams ir aplinkai demonstravimą. Šį

¹³² Bikelis S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*. 2008, 11 (113): 31.

asmens psichinį santykį su veika gali rodyti jo veiksmų aiškios motyvacijos nebuvimas, stichinė veikos tėkmė ir kita.¹³³ Baudžiamosios teisės doktrinoje viešosios tvarkos pažeidimo motyvai įvardijami kaip chuliganiškos paskatos. Šį teiginį galima iliustruoti žemiau pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi:

„M. D. neturėjo jokio asmeninio motyvo ar priežasties užkabinti nukentėjusį ir juo labiau suduoti jam. Tai jis darė dėl chuliganiškų paskatų, pamindamas žmonių tarpusavio bendravimo normas, demonstruodamas jėgos ir beprasmio smurto apraiškas. Tyčinis be priežasties smūgio sudavimas į veidą kitam asmeniui viešoje vietoje viešo renginio metu, matant aplinkiniams, šiurkščiai pažeidžia ne tik nukentėjusiojo teises, bet ir kuria žmonių tarpusavio bendravimo normų nesilaikymo atmosferą, sugriauna konfliktą matančių asmenų saugumo jausmą, gadina šventinę nuotaiką, nes kiekvienas tokį elgesį matantis asmuo nėra tikras, jog chuliganiški veiksmai nebus nukreipti ir prieš jį.“¹³⁴

Pažymėtina, kad Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato nutarime „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ nurodyta, jog chuliganiškos paskatos suprantamos kaip aiškus žmogaus ir visuomenės negerbimas, elementarių moralės bei elgesio normų niekinimas, kai kaltininko elgesys yra atviras iššūkis visuomeninei tvarkai, siekiant priešpastatyti save aplinkiniams, pademonstruoti niekinantį požiūrį į juos, arba visai be dingsties, arba panaudojant kaip pretekstą savo veiksams mažareikšmę priežastį.¹³⁵ Taigi, remiantis teismų praktika, galima padaryti išvadą, kad asmeninių ar savanaudiškų motyvas domonavimas kaltininko veikoje gali rodyti, jog padaryta veika buvo nukreipta ne prieš viešąją tvarką, bet prieš kitas baudžiamojo įstatymo saugomas vertybes. Kaip pavyzdį galima pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje nurodyta, kad:

„išsiaiškinęs E. T. ir nukentėjusiųjų tarpusavio santykius bei konflikto prielaukoje kilimo priežastį t. y. seniai tarp pažįstamų asmenų vykstantys turtiniai ginčai bei priekaištavimas dėl triukšmingo nukentėjusiųjų ir jų draugų Joninių šventimo, teismas padarė pagrįstą išvadą, kad E. T. keiktis, grasinti, mosikuoti kirviu skatino vien asmeniniai motyvai. Kartu teismas paneigė pirmosios instancijos teismo išvadą, kad E. T. veiksmai buvo padaryti be priežasties, o jo tyčia nukreipta vien tik sutrikdyti visuomenės rimtį ar tvarką, o ne į kitus įstatymų saugojamus teisinius gėrius.“¹³⁶

Kita vertus, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senatas paminėtame nutarime „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ numato galimybę inkriminuoti Lietuvos

¹³³ Pažymėtina, jog nurodytus teiginius yra konstatavusi Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 12 d. nutartyje baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-34/2008) ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 21 d. nutartyje baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-417/2008).

¹³⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-34/2008).

¹³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.

¹³⁶ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-452/2009).

Respublikos BK 284 straipsnį net ir tada, kai kaltininkas veikė dėl asmeninių paskatų.¹³⁷ Vadinasi, remiantis šiuo išaiškinimu, galima daryti išvadą, kad net ir tuo atveju, kai nustatoma, jog asmuo veikė dėl asmeninių paskatų, jis gali suvokti, kad pažeidžia viešąją tvarką ir to norėti. Taigi asmeninės paskatos ne visada neigia viešosios tvarkos pažeidimui būdingus motyvus. Šiuos teiginius galima pagrįsti teismų praktika:

„pagal nustatytas įvykio aplinkybes teismas padarė pagrįstą išvadą, kad P. L. savo asmeniniams santykiams spręsti pasirinko tokią vietą ir būdą, kuriuo akivaizdžiai sutrikdė visuomenės rimtį, pademonstravo nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai. Jis, būdamas įspėtas deramai elgtis, to nepaisė, viešoje vietoje demonstruodamas ginklą grasino ir asmeniui, kurio anksčiau nepažinojo. Nepaisydamas aplinkinių teisėtų įstatymo ginamų interesų, tenkindamas savo asmeninius interesus P. L. ir demonstravo nepagarbą jiems, nesiskaitydamas su elementariomis moralės ir elgesio normomis, kuo ir pasireiškė jo chuliganiškos paskatos.“¹³⁸

Visgi, teismų praktika dėl asmeninių motyvų viešosios tvarkos pažeidimo bylose yra nevienoda ir kelia abejonių dėl padarytos nusikalstamos veikos kvalifikacijos tuo atveju, kai esant nustatytoms panašioms aplinkybėms kaltininko veiksmai kvalifikuojami pagal skirtingus Lietuvos Respublikos BK straipsnius. Šį teiginį galima pagrįsti žemiau pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi:

„A. Š., S. G., S. Š. nuvedė V. B. į „duomenys neskelbtini“ gatvę, prie 2-ojo namo, kur S. G. sudavė nukentėjusiajai tris kartus delnu į veido sritį, S. Š. – du kartus kumščiu ir du kartus delnu į galvos sritį bei vieną kartą keliu spyrė į galvos sritį, A. Š. – du kartus delnu į galvos sritį. Konstatuotina, kad nuteistosios V. B. sumušė dėl asmeninių santykių, be to, jos iš matymo buvo pažįstamos [...]A. Š. ir S. G. nusikalstama veika iš BK 284 straipsnio 1 dalies perkvalifikuotina į BK 140 straipsnio 1 dalį.“¹³⁹

Autorės nuomone, sunku sutikti su pateikta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo kvalifikacija. Manytina, kad šiuo konkrečiu atveju kaltinamosios savo santykiams spręsti pasirinko tokią vietą ir būdą, kuriuo buvo sutrikdyta visuomenės rimtis ir tvarka. Nors ir buvo konstatuota, jog kaltinamosios ir nukentėjusioji buvo iš matymo pažįstamos, tačiau darytina išvada, kad smūgių sudavimas, spyriai, atlikti viešoje vietoje rodo kaltinamųjų chuliganiškas paskatas.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, darytina išvada, kad viešosios tvarkos pažeidimo motyvas – chuliganiškos paskatos – turėtų būti suprantama kaip neišprovokuota agresija, kuriai

¹³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“ 19 p. nurodyta, kad tuo atveju, kai konstatuojama, kad nužudydamas padarytas iš pavydo, keršto ar kitokių paskatų, kilusių dėl kaltininko ir nukentėjusiojo asmeninių santykių, ir kaltininkas sutrikdė visuomenės rimtį ar tvarką, veika kvalifikuojama pagal Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnio 1 dalį ir 284 straipsnį.

¹³⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-126/2006).

¹³⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-216/2007).

būdingas atliekamų veiksmų bėpriežastingumas, jų neadekvatumas. Tai, jog asmens veikoje nebuvo aiškios asmeninės motyvacijos arba savo veiksmams, kaip pretekstas, atlikti buvo panaudota menkavertė priežastis, leidžia daryti išvadą, kad tokio asmens veika pirmiausia nukreipta viešajai tvarkai pažeisti. Kita vertus, asmeninės paskatos ne visada neigia viešosios tvarkos pažeidimo sudėties nebuvimą. Visgi, teismų praktika, nagrinėjant asmeninius motyvus viešosios tvarkos pažeidimo bylose, yra nevienoda.

3. Viešosios tvarkos pažeidimo kaip baudžiamojo nusižengimo baudžiamasis teisinis vertinimas

Vienas iš sudėtingiausių dalykų, konstruojant viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis, buvo tai, jog šias sudėtis reikėjo sukonstruoti taip, kad šias nusikalstamas veikas būtų galima atskirti nuo kitų teisės pažeidimų, ypač nuo administracinių nusižengimų. Šiame kontekste būtina atkreipti dėmesį į vieną esminę Lietuvos Respublikos BK naujovę, turinčią didelę įtaką ne tik mūsų nagrinėjamoms nusikalstamoms veikoms, bet ir visai baudžiamajai politikai. Tai termino „nusikalstamos veikos“ įvedimas Lietuvos Respublikos BK. Lietuvos Respublikos BK 10 straipsnyje nurodytos nusikalstamų veikų rūšys, kurios skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus. Pažymėtina, kad ši naujovė yra taikoma ir mūsų analizuojamiems viešosios tvarkos pažeidimams. Minėta, jog Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje įtvirtintas viešosios tvarkos pažeidimas pakeitė 1961 m. BK buvusių chuliganizmo sampratą ir įstatymų leidėjas viešosios tvarkos pažeidimui, numatytam Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje, suteikė nusikaltimo ir baudžiamojo nusižengimo teisinį statusą. Atkreiptinas dėmesys į baudžiamosios teisės profesoriaus V. Piesliako išsakytą nuomonę, jog šios naujovės tikslas yra išvengti dviejų rūšių – baudžiamosios ir administracinės atsakomybės už tą pačią veiką.¹⁴⁰ Vadinasi, baudžiamojo nusižengimo sąvoka suteikia galimybę teisėsaugos institucijoms padarytą veiką kvalifikuoti ir vertinti pagal vienos teisės šakos nuostatas ir turėtų išspręsti baudžiamosios ir administracinės teisinės atsakomybės atribojimo problemą. Visgi, kaip pastebi mokslininkė E. Gruodytė, pakeitus Lietuvos Respublikos BK ir jame atsisakius pasenusios bei neapibrėžtos chuliganizmo sąvokos, Administracinių teisės pažeidimų kodeksas iki šiol nėra pakeistas, o seni straipsniai nesuderinti su baudžiamuoju kodeksu.¹⁴¹ Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos ATPK tryliktame skirsnyje numatyti administraciniai teisės pažeidimai, kuriais kėsinamasi į viešąją tvarką. Teorinių ir praktinių problemų kelia Lietuvos Respublikos ATPK 174 straipsnyje

¹⁴⁰ Piesliakas V. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir naujos baudžiamosios politikos teisiniai pagrindai. *Jurisprudencija*. 2003, 45 (37): 11.

¹⁴¹ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 92.

įtvirtinto administracinio teisės pažeidimo - nedidelio chuliganizmo - atribojimas nuo Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje įtvirtintos nusikalstamos veikos – viešosios tvarkos pažeidimo. Lietuvos Respublikos ATPK 174 str. nedidelį chuliganizmą apibrėžia kaip necenzūrinius žodžius ar gestus viešosiose vietose, įžeidžiamą kibimą prie žmonių ar kitus panašius veiksmus, pažeidžiančius viešąją tvarką ir žmonių rimtį. Akivaizdu, kad šiame Lietuvos Respublikos ATPK straipsnyje yra numatyta administracinė atsakomybė už tą pačią veiką, už kurią baudžiama pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalį. Minėta, kad viešosios tvarkos pažeidimo, kaip baudžiamojo nusižengimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje, objektyvieji požymiai yra veika, kuri pasireiškia kaip visuomeninės rimties trikdymas, jos padarymo būdai, t. y. necenzūrinių žodžių vartojimas arba nepadorus elgesys, ir vieta. Šiuo atveju pritaria mokslininkei E. Gruodytei, kuri taip pat analizuoja nagrinėjamą problemą ir nurodo, jog abi sudėtys identiškos ir viena kitą dubliuoja: abiem atvejais privalu nustatyti šiuos sudėčių požymius – vietą (viešoji vieta), veiką – viešosios tvarkos ar visuomenės rimties trikdymą, būdus – necenzūrinius žodžius ir gestus ar kitus panašius veiksmus (nepadorų elgesį).¹⁴²

Taigi dabartinis teisinis reglamentavimas, kai už padarytus pavojingus veiksmus įstatymų leidėjas įtvirtinto dvi teisinės atsakomybės, sukelia nemažai problemų. Šiuo atveju norėtusi atkreipti dėmesį į baudžiamosios teisės profesoriaus V. Piesliako išsakytą nuomonę, jog dvigubas veikos statusas - už tą pačią veiką, atsižvelgiant į aplinkybes, galima ir baudžiamoji, ir administracinė atsakomybė – nepatogus taikant įstatymą, be to jis dažnai sukelia dvigubos atsakomybės už tą pačią veiką problemų, nes administracinę ir baudžiamąją jurisdikciją vykdo skirtingos, viena nuo kitos nepriklausomos, savo veiklos nebordinuojančios, institucijos.¹⁴³ Vadinas, galime padaryti išvadą, jog taikant Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalį, susiduriama su *fon bis ik idēm (ne bis ik idēm)* problema, kuri kyla dėl to, kad už viešosios tvarkos trikdymą numatyta ne tik baudžiamoji, bet ir administracinė atsakomybė. Pažymėtina, kad *non bis in idem* principas numatytas Lietuvos Respublikos Konstitucijos 31 straipsnio 2 dalyje¹⁴⁴, Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso 3 straipsnio 4 dalies 8 punkte¹⁴⁵. Atkreiptinas dėmesys ir į tai, jog paminėtas principas įtvirtintas ir tarptautiniuose teisės aktuose. Tarptautinio pilietinių ir politinių teisių pakto 14 straipsnio 7 dalyje¹⁴⁶ ir Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolo Nr. 7 4 straipsnio 1 dalyje numatyta teisė

¹⁴² Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 92.

¹⁴³ Piesliakas V. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir naujos baudžiamosios politikos teisiniai pagrindai. *Jurisprudencija*. 2003, 45 (37): 11.

¹⁴⁴ Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁴⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.

¹⁴⁶ Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77-3288.

nebūti dukart teisiamam ar nubaustam už tą patį nusikaltimą.¹⁴⁷ Paminėtina, kad baudžiamajame procese principo *non bis in idem* problema kyla tuomet, kai asmeniui baudžiamojo proceso tvarka inkriminuojama pavojinga veika, šiuo atveju viešosios tvarkos pažeidimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje, už kuri jis jau yra nubaustas administracine tvarka.¹⁴⁸ Manytina, jog derėtų sutikti su mokslininkės E. Gruodytės išsakyta nuomone, jog tiek Lietuvos Respublikos BK, tiek Lietuvos Respublikos ATPK dvi veikos yra panašios ir kelia nemažai rūpesčių taikant jas praktikoje bei svarstant, kurią iš atsakomybės rūšių – administracinę ar baudžiamąją kiekvienu konkrečiu atveju reikėtų taikyti.¹⁴⁹ Vadinas, susiduriame su teisinės atsakomybės atribojimo ir aiškių atribojimo kriterijų nustatymo problema. Tai, jog teisėsaugos institucijoms taikant Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalį, kyla praktinė problema dėl baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atskyrimo, rodo teismų praktika. Šiame kontekste paminėtina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis:

*„iš teismų sprendimuose aptartų įrodymų matyti, kad J. Kavoliūnas dienos metu spyrė bendrabutyje vieną kartą į duris, jokių kitų neteisėtų veiksmų neatliko, tai matė tik viena liudytoja, didelio triukšmo nebuvo. Iš įvykio vietos apžiūros protokolo matyti, kad minėtos durys apgadintos nežymiai – atplėštas durų kartonas. Įvertinęs šias aplinkybes teismas padarė išvadą, kad J. Kavoliūno veiksmai įvykio metu nėra ir negali būti laikomi akivaizdžiai begėdiškais, žeidžiančiais aplinkinių jausmus ir orumą. Kolegija su tokia teismo išvada sutinka ir laiko, kad J. Kavoliūno elgesį įvykio metu kvalifikuoti kaip nusikalstamą veiką pagal BK 284 str. 2 d. nėra pagrindo.“*¹⁵⁰

Manytina, kad šiuo konkrečiu atveju pritariama veikos kvalifikavimui, kadangi sunku būtų sutikti, jog kaltinamojo padaryta veika, t. y., vienas spyris į bendrabučio duris dienos metu, siekia tokį pavojingumo laipsnį, dėl kurio galėtų kilti baudžiamoji atsakomybė. Kaip pavyzdį, kada asmens padaryti veiksmai siekia pavojingumo laipsnį, už kurį kyla baudžiamoji atsakomybė, galima pateikti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje konstatuota, kad:

¹⁴⁷ Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolai Nr. 7, iš dalies pakeistas protokolu Nr. 11. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016.

¹⁴⁸ Pažymėtina, kad dėl dviubos atsakomybės ne vienoje kasacinėje nutartyje yra pasisakęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris nurodė: „jog galiojančios administracinės nuobaudos už tą pačią pavojingą veiką buvimas nėra besąlyginis pagrindas nutraukti vėlesnį baudžiamąjį persekiojimą. Tuo atveju, jeigu pagal nacionalinę teisę dėl veikos yra įmanomas baudžiamasis procesas, administracinė nuobauda pirmiau paskirta dėl klaidos arba nepaaiškėjus visoms veikos kvalifikavimui reikšmingoms aplinkybėms, *non bis in idem* principas nelemia baudžiamojo proceso neteisėtumo.“ (Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2001 m. birželio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-590/2001); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2003 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-322/2003); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 13 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-686/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. kovo 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-102/2008)).

¹⁴⁹ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 89.

¹⁵⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-537/2004).

„nuteistojo elgesys buvo įžūlus (sudavė nukentėjusiajam ne mažiau kaip du smūgius į veidą ir tai padarė viešoje vietoje – alaus bare), todėl jis negalėjo būti kvalifikuojamas pagal ATPK 174 str. kaip administracinis nusižengimas. Be to, kaltininkas sutrikdė įvykio vietoje buvusių rimtį bei viešoje įstaigoje galiojančią tvarką (į konfliktą teko įsikišti baro darbuotojai, kuri nutraukė nuteistojo veiksmus).“¹⁵¹

Aukščiau pateiktos nutartys leidžia daryti išvadą, kad fizinio smurto panaudojimas prieš fizinį asmenį yra vertintina kaip nusikalstama veika, šiuo atveju tai būtų baudžiamasis nusižengimas, už kurį Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje numatyta baudžiamoji atsakomybė. Tuo tarpu poveikis aplinkai, jeigu jis yra trumpalaikis ir nesukelia didelių pavojingų pasekmių, yra vertinamas kaip pavojinga veika, už kurią Lietuvos Respublikos ATPK 174 straipsnyje numatyta administracinė atsakomybė. Kita vertus, žemiau pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartis kelia tam tikrų abejonių dėl padarytos veikos kvalifikavimo pagrįstumo:

„kasatorius, būdamas apsvaigęs nuo alkoholio, bare, kuriame buvo ir daugiau lankytojų ir kur žmonės susirenka pailsėti, necenzūriniais žodžiais įžeidinėjo nukentėjusiąją (dirbančią mokykloje mokytoja), (vienam epizode sudaužė peleninę), barmenas dėl to iškvietė policiją, todėl teismas padarė pagrįstą išvadą, kad tuo jis trikdė baro lankytojų rimtį ir pagal nusikalstamos veikos pavojingumą teisingai kvalifikavo tokią veiką pagal BK 284 straipsnio 2 dalį.“¹⁵²

Sunku sutikti, kad necenzūrinių žodžių vartojimas ir peleninės sudaužymas galėtų būti vertinamas kaip nepadorus elgesys, numatytas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje. Minėta, kad baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje nepadorus elgesys pripažįstamas kaip visuomenėje netoleruojamas, akivaizdžiai begėdiškas, aplinkinių jausmus ir orumą žeidžiantis elgesys. Tai gali būti apsinuoginimas viešoje vietoje, spjaudymasis, įžeidžiamas kibimas prie aplinkinių, jų gąsdinimas ir kiti panašūs veiksmai. Visgi, aukščiau pateikta nutartis leidžia daryti išvadą apie aiškių baudžiamosios ir administracinės atsakomybės, kalbant apie viešosios tvarkos pažeidimą, atribojimų kriterijų nebuvimą. Šį teiginį galima pagrįsti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kurioje konstatuota, kad:

„BK 284 straipsnio 2 dalies ir ATPK 174 straipsnio dispozicijose numatytos veikos apibūdintos panaudojant vertinamuosius požymius, todėl griežtai apibrėžtų baudžiamosios ir administracinės atsakomybės atribojimo kriterijų šiuo metu nėra. Sankcijos už atitinkamų veikų padarymą taip pat panašios. Tokiomis sąlygomis atsakomybės atribojimo klausimas spręstinas vadovaujantis ne vien BK ir

¹⁵¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-311/2009).

¹⁵² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-178/2005);

ATPK atitinkamų straipsnių tekstu, bet ir ATPK 9 straipsnio 2 dalies nuostata, reikalaujančia atsižvelgti į konkrečios veikos pobūdį.“¹⁵³

Sprendžiant problemą, kaip atriboti Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalį ir Lietuvos Respublikos ATPK 174 straipsnį, vertėtų pasiremti 2004 m. vasario 5 d. Lietuvos Respublikos Aukščiausiojo Teismo konsultacija, kurioje nurodyta, jog nagrinėjamų veikų griežtų atribojimo kriterijų nėra, nes veikos apibūdintos taikant vertinamuosius požymius, todėl šiuo konkrečiu atveju reikėtų atsižvelgti į kaltininko veiksmų ypatybes, intensyvumą, trukmę, nukentėjusių asmenybę, jų skaičių, viešosios vietos specifiką (pavyzdžiui, dėl susiklosčiusių tradicijų rimties ir tvarkos laikymosi reikalavimai būna griežtesni oficialių iškilmių, ceremonijų, kulto apeigų vietose).¹⁵⁴

Be to, siekiant nustatyti analizuojamų veikų atribojimo kriterijus derėtų pasiremti doktrina. Šiuo atveju paminėtina mokslininko R. Kalesnyko išsakyta nuomonė, jog viešosios tvarkos pažeidimas nuo nedidelio chuliganizmo skiriasi šiurkštesniu pažeidimo mastu, t. y. padaroma esminė žala valstybės, visuomeniniams ir asmeniniams interesams bei piktybiškai nepaisoma dorovės normų, todėl pagrindiniai atribojimo kriterijai būtų padaryto viešosios tvarkos pažeidimo mastas, laipsnis, lygis; pažeidimo padarymo aplinkybės, padaryto pažeidimo vieta ir laikas; neteisėtų veiksmų padarymo būdas, jų intensyvumas, tęstinumas.¹⁵⁵

Paminėtina, kad analizuojama teisinės atsakomybės atribojimo problema sprendžiama teisės aktų norminiu reglamentavimu. Lietuvos Respublikos ATPK 9 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta bendro pobūdžio taisyklė, jog administracinė atsakomybė už Lietuvos Respublikos ATPK numatytus teisės pažeidimus atsiranda, jeigu savo pobūdžiu šie pažeidimai pagal galiojančius įstatymus neužtraukia baudžiamosios atsakomybės. Taigi, nors įstatymo taikymo lygmeniu problema tarsi ir išspręsta, tačiau tai, kad teisės aktuose, t. y. Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje ir Lietuvos Respublikos ATPK 174 straipsnyje, įtvirtinta analogiška veika, palieka klausimą atvirą. Šiuo atveju doktrinoje gali kilti dar vienas diskutuotinas aspektas: ar viešosios tvarkos pažeidimas, kaip baudžiamasis nusižengimas, yra tiek pavojingas, kad už jį reikėtų numatyti baudžiamąją atsakomybę. Panagrinėjus baudžiamosios teisės doktriną, galima padaryti išvadą, kad asmuo, padaręs nagrinėjamas pavojingas veikas, privalo atsakyti baudžiamojo įstatymo nustatyta tvarka. Baudžiamosios teisės profesorius V. Piesliakas nurodo, kad baudžiamojo nusižengimo įvedimas reikalauja daryti reformas Lietuvos Respublikos ATPK,

¹⁵³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-178/2005);

¹⁵⁴ Teismų praktika. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis*. 2003, Nr. 20. p. 292.

¹⁵⁵ Kalesnykas R. Administracinių teisės pažeidimų, kuriais kėsinamasi į viešąją tvarką, sudėčių teisinės analizės aspektai. *Jurisprudencija*. 1999, 13 (5): 9.

šalinant iš jo tuos straipsnius, kurie dubliuoja baudžiamuosius nusižengimus.¹⁵⁶ Mokslininkė E. Gruodytė teigia, jog derėtų apsvarstyti galimybę Lietuvos Respublikos ATPK apskritai atsisakyti esamo chuliganizmo pažeidimo, nes jo turinį iš esmės apima Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalis.¹⁵⁷ Autorės nuomone, analizuojant nagrinėjamą problemą, labiausiai abejonių kelia Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas požymis – necenzūriniai žodžiai. Šiuo atveju, kyla klausimas, ar necenzūrinių žodžių vartojimas siekia tokį pavojingumo pobūdį ir laipsnį, už kurį įstatymų leidėjas numatė baudžiamąją atsakomybę. Minėta, kad necenzūrinių žodžių sąrašas nėra sudarytas, tai vertinamasis požymis, apie kurį konkrečiu atveju sprendžia teisėsaugos institucijų darbuotojai, nuo kurių ir priklauso galutinis veikos kvalifikavimas. Visgi, manytina, kad baudžiamosios teisės priemonėmis turėtų būti reglamentuojamos tik pačios pavojingiausios ir didžiausią grėsmę visuomenei keliančios veikos. Necenzūriniai žodžiai – tai viešai vartoti netinkami, nepadorūs žodžiai, kurių vartojimas parodo individo mentaliteto lygį, todėl abejotina, ar necenzūrinių žodžių vartojimas turėtų būti sprendžiamas baudžiamosios teisės, kuri yra pati griežčiausia ir daugiausiai neigiamų padarinių asmeniui sukelti valstybės valios išraiškos forma, priemonėmis. Manytina, jog šiuo atveju pakaktų administracinio teisinio reglamentavimo.

Apibendrinant tai, kas pasakyta galima prieiti prie išvados, kad įstatymų leidėjui viešosios tvarkos pažeidimui suteikus baudžiamojo nusižengimo teisinį statusą, teorijoje ir praktikoje kyla Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalies ir Lietuvos Respublikos ATPK 174 straipsnio atribojimo ir aiškių atribojimo kriterijų nustatymo problema, todėl, siekiant išvengti tiek nacionalinėje teisėje, tiek tarptautiniuose teisės aktuose įtvirtinto *non bis in idem* principo pažeidimo, būtina daryti atitinkamus pakeitimus. Baudžiamosios teisės doktrinoje palaikoma nuomonė, jog pakeitimai turėtų būti daromi Lietuvos Respublikos ATPK, šalinant iš jo tuos straipsnius, kurie Lietuvos Respublikos BK atitinka baudžiamojo nusižengimo sudėtis.

4. Viešosios tvarkos pažeidimo atribojimas nuo kitų nusikalstamų veiku

Analizuojant Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnį, atkreiptinas dėmesys, jog viešosios tvarkos pažeidimo metu asmuo gali ne tik sutrikdyti ar trikdyti visuomenės rimtį ir tvarką, tačiau savo veika gali pažeisti ir kitas baudžiamojo įstatymo ginamas vertybes tokias kaip žmogaus sveikata, laisvė, garbė, orumas, nuosavybė. Pažymėtina, kad tam tikrais atvejais, pažeidus aukščiau nurodytas baudžiamojo įstatymo ginamas vertybes, padaryta veika pagal atskirus

¹⁵⁶ Piesliakas V. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir naujos baudžiamosios politikos teisiniai pagrindai. *Jurisprudencija*. 2003, 45 (37): 11.

¹⁵⁷ Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 89.

Lietuvos Respublikos BK straipsnius nekvalifikuojama, tačiau egzistuoja nemažai atvejų, kada asmens padaryta veika turi būti kvalifikuojama ne tik pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio atitinkamą dalį, tačiau ir pagal kitus Lietuvos Respublikos BK straipsnius. Taigi iškyla baudžiamosios teisės normų atribojimo klausimas, kuris svarbus tuo, kad analizuojamos nusikalstamos veikos sudėties požymiai atitinka ne vieną, bet kelias baudžiamojo įstatymo normas. Vadinasi, nagrinėjamu atveju susiduriame su baudžiamosios teisės normų konkurencija (lot. *concurrentia* – susidurti, varžytis). Baudžiamosios teisės mokslininkas V. Pavilionis nurodo, jog baudžiamosios teisės normų konkurencijos sąvoka vartojama tais atvejais, kai kelios baudžiamojo įstatymo normos gali būti pritaikytos konkrečiam juridiniam faktui (nusikaltimui), tačiau galutinai iš visų normų yra parenkama viena.¹⁵⁸ Atkreiptinas dėmesys, kad baudžiamosios teisės teorijoje skiriamos šios normų konkurencijos rūšys:

- 1) bendrosios ir specialiosios normų konkurencija;
- 2) specialiųjų normų konkurencija;
- 3) visumos ir dalies normų konkurencija.¹⁵⁹

Visgi, kalbant apie normų konkurencijos rūšis, norėtusi pažymėti, jog baudžiamosios teisės doktrinoje konkurencijos normų rūšių išskyrimas yra diskusinis klausimas: dauguma mokslininkų nurodo skirtingas normų konkurencijos rūšis, tačiau vieningai sutariama dėl dviejų teisės normų konkurencijos rūšių - bendrosios bei specialiosios ir specialiųjų normų.¹⁶⁰ Pažymėtina, kad šiame darbe, siekiant atriboti viešosios tvarkos pažeidimą nuo kitų nusikalstamų veikų, aktualios tampa bendrosios ir specialiosios bei visumos ir dalies normų konkurencijos taisyklės.

Bendrosios ir specialiosios normų konkurencija yra tuomet, kai vienam atvejui gali būti pritaikytos dvi normos: viena bendresnė, kita konkretesnė, t. y. specialiojoje normoje yra visi bendrosios normos požymiai, tačiau kartu šioje normoje yra ypatingų, tik jai būdingų požymių.¹⁶¹ Esant šiai baudžiamosios teisės normų konkurencijos rūšiai, kaip nurodo mokslininkas V. Pavilionis, teismų praktika ir baudžiamosios teisės teorija vadovaujasi taisykle, jog turi būti taikoma specialioji norma.¹⁶² Šiame kontekste būtina pažymėti, jog vandališki veiksmai kapinėse ar kitose viešosios pagarbos vietose kvalifikuotini taikant specialią kapo ar kitos viešosios pagarbos vietos išniekinimo normą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 312 straipsnyje. Vadinasi, vandališki veiksmai, kuriais demonstruojama nepagarba aplinkiniams ir aplinkai, tokiu būdu sutrikdant visuomenės rimtį ar tvarką, paprastai kvalifikuojami pagal

¹⁵⁸ Pavilionis V. Baudžiamosios teisės normų konkurencija. *Teisės problemos*. 1996, 2: 38.

¹⁵⁹ *Ibid.* p. 39.

¹⁶⁰ Pavilionis V., Bieliūnas E. *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai*. Vilnius, 1984, p. 10.

¹⁶¹ *Ibid.*, p. 11-12.

¹⁶² Pavilionis V. *op. cit.*, 40.

Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalį. Visgi, tuo atveju, kai kapinėse ar kitose viešosios pagarbos vietose atliekami vandališki veiksmai, kuriais suardomos ar išniekinamos paminėtos vietos ar suniokojami paminklai, padaryta nusikalstama veika kvalifikuojama pagal specialiąją Lietuvos Respublikos BK 312 straipsnyje numatytą normą. Taigi Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalis sąveikauja su Lietuvos Respublikos BK 312 straipsniu kaip bendroji norma su specialiąja norma, kada prioritetas teikiamas normai, numatyta Lietuvos Respublikos BK 312 straipsnyje. Šiuo atveju, kaip nurodo mokslininkas A. Klimka, įstatymų leidejas, iš bendrosios normos išskirdamas specialiąją normą, siekė pabrėžti tam tikrų nusikalstamų veikų pavojingumo laipsnį, diferencijuoti atsakomybę už jas, subtiliau išspręsti atsakomybės ribas.¹⁶³

Visumos ir dalies normų konkurencija esti tuomet, kai viena norma padarytą nusikalstamą veiką atitinka visiškai, o kita tik iš dalies.¹⁶⁴ Šiuo atveju turi būti taikoma bendra norma, nes ji išsamiausiai atitinka visus padarytos nusikalstamos veikos požymius.¹⁶⁵ Pavyzdžiui, jeigu asmuo, atliko veiksmus, kuriais pažeidė viešąją tvarką ir kartu kitam asmeniui sukėlė fizinį skausmą, padaryta veika kvalifikuojama tik pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalį. Šiuo atveju, fizinio skausmo sukėlimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 1 dalyje, padarytą veiką atitinka tik iš dalies, nes neapima veiksmų, kuriais sutrikdoma viešoji tvarka, tačiau Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalis apima veiksmus, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka ir sukeliamas fizinis skausmas kitam asmeniui. Visgi, norėtusi atkreipti dėmesį į tai, jog gali susidaryti situacija, kai nusikalstamos veikos dalis, įeinanti į visumą, padaryta pavojingiau, negu numato šią visumą apibūdinantis įstatymas. Šiuo atveju, kaip nurodo baudžiamosios teisės mokslininkas V. Pavilionis, jeigu bet kuri įeinanti į visumą dalis gali būti laikoma pavojingesne – tuomet ji kvalifikuojama savarankiškai.¹⁶⁶ Pavyzdžiui, jeigu asmuo viešosios tvarkos pažeidimo metu nužudė kitą asmenį arba kitam asmeniui sunkiai ar nesunkiai sutrikdė sveikatą, padaryta veika kvalifikuojama kaip dviejų nusikaltimų sutaptis.

Taigi nustačius, jog požymiai, įeinantys į viešosios tvarkos pažeidimo sudėtį kartu yra ir kitų nusikalstamų veikų požymiai, aktualu detaliau paanalizuoti klausimus, susijusius su viešosios tvarkos pažeidimo atribojimu nuo kitų nusikalstamų veikų ir pabrėžti su veikų kvalifikavimu išylančius probleminius aspektus.¹⁶⁷ Atsižvelgiant į darbo apimtį, manytina, kad

¹⁶³ Klimka A. *Nusikaltimų kvalifikavimas*. - Vilnius, 1970, p. 75.

¹⁶⁴ Pavilionis V., Bieliūnas E. *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugetui ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai*. - Vilnius, 1984, p. 21.

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ Pavilionis V. Baudžiamosios teisės normų konkurencija. *Teisės problemos*. 1996, 2: 45.

¹⁶⁷ Taikant Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnį aktualu žinoti, kad viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis apima fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 1 dalyje, grasinimą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 145 straipsnio 1 dalyje, įžeidimą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 155 straipsnyje, turto sunaikinimą ar sugadinimą, numatytą Lietuvos Respublikos BK 187

aktualu paanalizuoti viešosios tvarkos pažeidimo atribojimą nuo įvairaus masto sveikatos sutrikdymų ir nuo turto sugadinimo ar sunaikinimo. Tai padaryti aktualu todėl, kad paprastai viešosios tvarkos pažeidimas neatsiejamas nuo fizinio smurto panaudojimo, grasinimų, turto sunaikinimo ar sugadinimo, t. y. pasireiškia aktyviais veiksmais, panaudojant fizinį smurtą prieš kitą asmenį ar niokojant turtą, dėl kurių sukeliama tokios pasekmės kaip atitinkamo masto kito žmogaus sveikatos sutrikdymas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 135-140 straipsniuose, ar turto sugadinimas bei sunaikinimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnyje. Šį teiginį galima pagrįsti žemiau pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kurioje nurodyta:

„nors Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnis ima apsaugon tokią vertybę kaip viešoji tvarka ir rintis, tačiau dėl kaltininko veiksmų sutrikdant viešąją tvarką paprastai kitiems žmonėms padaromi sveikatos sutrikdymai, sužalojamas ar sunaikinamas svetimas turtas. Todėl papildoma vertybė, saugoma BK 284 straipsnio, yra žmogaus sveikata bei nuosavybė.“¹⁶⁸

Taigi baudžiamoji atsakomybė už nusikaltimus žmogaus sveikatai numatyta Lietuvos Respublikos BK XVIII skyriuje, pavadintame „Nusikaltimai žmogaus sveikatai“. Vadinas, vienas iš kriterijų, leidžiantis atriboti viešosios tvarkos pažeidimą nuo nusikaltimų žmogaus sveikatai yra baudžiamąjį įstatymą ginama vertybė: nusikaltimų žmogaus sveikatai atveju sveikata yra pagrindinis objektas, tuo tarpu viešosios tvarkos pažeidimo atveju sveikata yra ne pagrindinis, bet papildomas objektas. Baudžiamajame įstatyme skiriamos sunkaus, nesunkaus, fizinio skausmo sukėlimo ar nežymaus sveikatos sutrikdymo masto rūšys. Kalbant apie viešosios tvarkos pažeidimo ir atitinkamo masto sveikatos sutrikdymo santykį, atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalis apima tik fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, įtvirtintą Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 1 dalyje, tačiau viešosios tvarkos dispozicija neapima sunkaus ar nesunkaus sveikatos sutrikdymo, todėl šios veikos turėtų būti kvalifikuojamos kaip idealioji sutaptis. Paminėtą išvadą daryti galima paanalizavus minėtų veikų sankcijas, kadangi nusikaltimų žmogaus sveikatai bausmės, išskyrus fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą, numatytą Lietuvos Respublikos BK

straipsnio 1 ir 3 dalyse. Tačiau viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis, įtvirtinta Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnyje, neapima šių nusikalstamų veikų: nužudymo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 129 straipsnyje, sunkaus ir nesunkaus sveikatos sutrikdymo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 135 ir 138 straipsniuose, fizinio skausmo sukėlimo arba nežymaus sveikatos sutrikdymo kvalifikuojančiomis aplinkybėmis, numatyto Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 2 dalyje, žmogaus terorizavimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 145 straipsnio 2 dalyje, turto sunaikinimo ar sugadinimo kvalifikuojančiomis aplinkybėmis, numatyto Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 2 dalyje, neteisėto laisvės atėmimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 146 straipsnyje, bet kurio lytinės prievartos akto, numatyto Lietuvos Respublikos BK 149-153 straipsniuose, žmogaus pagrobimo įkaitu, numatyto Lietuvos Respublikos BK 252 straipsnyje.

¹⁶⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-249/2009).

140 straipsnio 1 dalyje, yra griežtesnės negu viešosios tvarkos pažeidimo. Šiame kontekste norėtųsi atkreipti dėmesį į Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje nurodyta, kad:

„kaltininkui nusikalstamai veikiant viešojoje vietoje kitiems asmenims gali būti padaromi įvairaus laipsnio sveikatos sutrikdymai. Tačiau iš visų galimų sveikatos sutrikdymų šis BK straipsnis apima tik fizinio skausmo sukėlimą ir nežymų sveikatos sutrikdymą. Kilus šiems padariniams veika kvalifikuojama pagal BK 284 straipsnio 1 dalį. Tuo tarpu jeigu sutrikdant visuomenės rimtį ar tvarką nukentėjusiajam padaromas nesunkus ar sunkus sveikatos sutrikdymas, veika kvalifikuojama kaip idealioji dviejų nusikalstamų veikų sutaptis t. y. pagal BK 284 straipsnio 1 dalį ir BK 135 ar 138 straipsnio atitinkamą dalį.“¹⁶⁹

Apibendrinant tai, kas pasakyta, galima padaryti išvadą, jog nusikaltimai žmogaus sveikatai ir viešosios tvarkos pažeidimas skiriasi pavojingumo laipsniu ir pobūdžiu. Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalis apima tik Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 1 dalį, kurioje įtvirtinti mažiausio masto sveikatos sutrikdymo padariniai, tačiau viešosios tvarkos pažeidimo metu padarius sunkų ar nesunkų sveikatos sutrikdymą, padaryta veika turėtų būti kvalifikuojama atskirai. Visgi, norėtųsi atkreipti dėmesį į Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 2 dalyje įtvirtintą kvalifikuotą sudėtį, kurioje numatyta baudžiamoji atsakomybė už fizinio skausmo sukėlimą ar nežymaus sveikatos sutrikdymą mažamečiui.¹⁷⁰ Nors aukščiau nurodytoje Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartyje, kurioje analizuojama viešosios tvarkos pažeidimo ir atitinkamo masto sveikatos sutrikdymo atribojimas, neužsimenama apie fizinio skausmo sukėlimą ar nežymų sveikatos sutrikdymą mažamečiui, numatytą Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 2 dalyje, tačiau Lietuvos Respublikos BK komentare paminėta, kad viešosios tvarkos pažeidimo metu padarytas fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas kvalifikuojančiomis aplinkybėmis kvalifikuotinas atskirai ir inkriminuojamas kartu su viešosios tvarkos pažeidimu.¹⁷¹ Atkreiptinas dėmesys, jog Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 2 dalies sankcijoje numatytas baudmės griežtumas analogiškas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 sankcijai. Šiame kontekste derėtų paminėti, jog Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne vienoje nutartyje yra nurodęs, jog tuo atveju, kai veika turi nusikaltimo, baudžiamo griežčiau nei viešosios tvarkos pažeidimas, požymių, šis nusikaltimas inkriminuojamas kartu su viešosios

¹⁶⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-249/2009).

¹⁷⁰ Pažymėtina, kad baudžiamasis įstatymas nepateikia mažamečio sąvokos, tačiau Lietuvos Respublikos baudžiamajame komentare nurodyta, jog mažamečiu laikomas asmuo iki 14 metų amžiaus. (Abramavičius A., et. al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai). Vilnius: Registrų centras. 2010. P. 145).

¹⁷¹ Abramavičius A., et. al. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (213-330 straipsniai). - Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 444.

tvarkos pažeidimu.¹⁷² Visgi, įstatymų leidėjas, atsižvelgdamas į tai, kad mažamečiai yra vieni iš labiausiai pažeidžiamų visuomenės narių, siekia teisinėmis priemonėmis užtikrinti jų teisių ir teisėtų interesų apsaugą, todėl Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 2 dalyje numatyta griežtesnė sankcija negu Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 1 dalyje. Vadinasi, tuo atveju, kai viešosios tvarkos pažeidimo metu kaltinamasis savo veiksmais sukelia fizinį skausmą mažamečiui arba jam nežymiai sutrikdo sveikatą, padaryta veika negali būti kvalifikuojama tik pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalį. Šiuo atveju paminėta veika turi būti kvalifikuojama pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalį ir 140 straipsnio 2 dalį.

Kitas kriterijus, kuriuo remiantis galima atriboti nagrinėjamas nusikalstamas veikas yra fizinio smurto panaudojimo įvertinimas. Atkreiptinas dėmesys, kad fizinis smurtas, panaudotas viešosios tvarkos pažeidimo metu, baudžiamajame įstatyme įtvirtintas kaip būdas objektyviesiems viešosios tvarkos pažeidimo požymiams įgyvendinti, tačiau sveikatos sutrikdymų atveju fizinis smurtas turėtų būti suprantamas kaip veika, nukreipta kitam žmogui sužaloti ar susargdinti. Pažymėtina, jog Lietuvos Respublikos BK 135 straipsnio 2 dalies 8 punkte, 138 straipsnio 2 dalies 8 punkte numatyta baudžiamoji atsakomybė už sunkaus ar nesunkaus sveikatos sutrikdymą dėl chuliganiškų paskatų, todėl gali kilti paminėtų veikų atribojimo klausimas. Šį teiginį galima iliustruoti žemiau pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kuri rodo, kad teismai, susidūrę su aukščiau paminėtu atribojimo klausimu, padarytą veiką kvalifikavo skirtingai:

„M. J. veiksmai buvo nukreipti tik prieš nukentėjusiojo K. K. asmenį. Nors kaltininko paskatos buvo chuliganiškos, tačiau kokių nors kitų veiksmų, kuriais demonstravo nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai ir sutrikdė visuomenės rimtį ar tvarką, be nukentėjusiojo sumušimo, jis nepadarė. Aukščiausiojo Teismo jurisprudencijoje jau konstatuota, kad tokiu atveju nusikalstamą veiką pakanka kvalifikuoti pagal Baudžiamojo kodekso straipsnį, numatantį sveikatos sutrikdymą dėl chuliganiškų paskatų, kurios apima kaltininko veiksmus, demonstruojančius nepagarbą aplinkiniams ir aplinkai.“¹⁷³

Taigi šiuo atveju būtina remtis Lietuvos Aukščiausiojo Teismo suformuota taisykle, jog tais atvejais, kai viešoji tvarka buvo sutrikdyta vien tuo, kad viešojoje vietoje dėl chuliganiškų paskatų padarytas sunkus ar nesunkus sveikatos sutrikdymas, ši veika kvalifikuojama tik pagal BK 135 straipsnio 2 dalies 8 punktą ar 138 straipsnio 2 dalies 8 punktą.¹⁷⁴

¹⁷² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-652/2007); Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-122/2008).

¹⁷³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-235/2009).

¹⁷⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimo Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. Teismų praktika. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis*. 2004, Nr. 21.

Apibendrinant tai, kas pasakyta, pažymėtina, jog pavojingumo laipsnis ir pobūdis yra pagrindinis kriterijus, kuriuo remiantis atribojama viešosios tvarkos pažeidimas ir atitinkamo masto sveikatos sutrikdymas. Vadovaujantis baudžiamosios teisės normų konkurencijos taisyklėmis, galima teigti, jog Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalis yra visumos norma, o fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 140 straipsnio 1 dalyje, yra norma dalis, atitinkanti tik dalį visumos normos požymių. Visgi, viešosios tvarkos metu padarytas sunkus ar nesunkus sveikatos sutrikdymas ar fizinio skausmo sukėlimas ar nežymus sveikatos sutrikdymas kvalifikuojančiomis aplinkybėmis, vertintina kaip norma dalis, kuri yra pavojingesnė negu visumos norma, todėl padaryta veika turėtų būti kvalifikuojama savarankiškai

Minėta, jog vandališki veiksmai yra vienas iš viešosios tvarkos sutrikdymo būdų, nurodytų Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalies dispozicijoje. Akivaizdu, kad paprastai asmens atliekami vandališki veiksmai nukreipti svetimam turtui sunaikinti ar sugadinti, todėl aktualu paanalizuoti viešosios tvarkos pažeidimo ir turto sunaikinimo ar sugadinimo atribojimo klausimą. Turto sunaikinimas ar sugadinimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnyje, yra įtvirtintas Lietuvos Respublikos BK XXVIII skyriuje, pavadintame „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir teisėtiems interesams“. Vadinasi, šiuo atveju įstatymo saugoma vertybė yra nuosavybės teisė. Įstatymų leidėjas Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 2 dalyje numatė kvalifikuotą turto sunaikinimo ar sugadinimo sudėtį, o Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 3 dalyje turto sunaikinimui ar sugadinimui suteikė baudžiamojo nusižengimo statusą. Analizuojamų nusikalstamų veikų sankcijų analizė rodo, kad Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalis apima Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 1 ir 3 dalis. Visgi, teismų praktikoje, sprendžiant viešosios tvarkos pažeidimo ir turto sugadinimo ar sunaikinimo atribojimo klausimą, galima sutikti abejonių keliančių nutarčių. Šį teiginį galima iliustruoti žemiau pateikiama Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartimi, kurioje nustatyta, kad:

„D. G. nuteistas už tai, kad 2003 m. balandžio 22 d. apie 23 val. 30 min. viešoje vietoje įžūliais veiksmais, demonstruodamas nepagarbą aplinkiniams ir sutrikdydamas visuomenės rimtį ir tvarką, tyčia prikibo prie G. G. , sėdėjusio automobilyje “Opel Calibra”, smogė jam ne mažiau 3 kartus delnu į veido sritį, įsikabinęs į pastarojo drabužius traukė jį iš automobilio, keikėsi necenzūriniais žodžiais bei tyčia vieną kartą spyrė koja į automobilio “Opel Calibra” kairės pusės priekinės dureles, kurias sulankstė ir išdaužė veidrodžio stiklą, tuo sugadindamas svetimą turtą.“¹⁷⁵

¹⁷⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-427/2004).

Pažymėtina, kad aprašytą nusikalstamą veiką pirmosios instancijos teismas kvalifikavo pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalį ir pagal 187 straipsnio 1 dalį, kaip sutaptį, tačiau apeliacinės instancijos teismas pakeitė pirmosios instancijos teismo nuosprendžio dalį dėl turto sugadinimo ir padarytą veiką perkvalifikavo į Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 3 dalį. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija konstatavo, jog baudžiamasis įstatymas pritaikytas tinkamai. Manytina, kad nagrinėjamu atveju, viešosios tvarkos pažeidimo metu kaltinamajam sugadinus nedidelės vertės svetimą turtą, padaryta veika turėjo būti kvalifikuojama tik pagal Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalį, t. y. turto sugadinimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 1 dalyje ir 187 straipsnio 3 dalyje, yra viešosios tvarkos pažeidimo sudedamoji dalis. Šiuo atveju viešosios tvarkos pažeidimas turėtų būti vertinamas kaip bendra (visumos) norma, visiškai atitinkanti kvalifikuojamą veiką, o turto sugadinimas ar sunaikinimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 1 dalyje ir 187 straipsnio 3 dalyje, kaip norma dalis, atitinkanti tik dalį kvalifikuojamos veikos požymių.

Analizuojant viešosios tvarkos pažeidimo ir turto sugadinimo ar sunaikinimo atribojimo klausimą, atkreiptinas dėmesys, kad tuo atveju, kai viešosios tvarkos pažeidimo metu sunaikinus ar sugadinus svetimą turtą visuotinai pavojingu būdu arba išardžius ar sugadinus įrenginį ar agregatą, jeigu dėl to galėjo nukentėti žmonės, arba sugadinus ar sunaikinus didelės svetimą turtą ar didelės mokslinės, istorinės ar kultūrinės reikšmės turinčias vertybes, t. y. padarius nusikalstamą veiką, numatytą Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 2 dalyje, ji turėtų būti kvalifikuojama atskirai. Paminėtą išvadą daryti leidžia nagrinėjamų nusikaltimų sankcijų analizė, rodanti, kad kvalifikuotam turto sugadinimui ar sunaikinimui suteikiamas didesnis pavojingumo visuomenei laipsnis, negu viešosios tvarkos pažeidimui. Tai leidžia teigti, kad kvalifikuotas turto sugadinimas ar sunaikinimas, padarytas viešosios tvarkos pažeidimo metu, gali būti vertinamas kaip norma dalis, numatanti veiką, pavojingesnę už normą visumą, kuri turėtų būti taikoma kartu su visumos norma, t. y. padaryta veika kvalifikuojama kaip idealioji nusikaltimų sutaptis.

Apibendrinus tai, kas pasakyta, galima daryti išvadą, jog turto sugadinimas ar sunaikinimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 1 dalyje ir 3 dalyje yra viešosios tvarkos pažeidimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, sudėtinė dalis, tačiau kvalifikuotas turto sunaikinimas ar sugadinimas, numatytas Lietuvos Respublikos BK 187 straipsnio 2 dalyje, savo pavojingumo pobūdžiui ir laipsniu neatitinka viešosios tvarkos pažeidimo sudėties, todėl turėtų būti kvalifikuojamas atskirai.

Kalbant apie viešosios tvarkos pažeidimo atribojimą nuo kitų nusikalstamų veikų, norėtųsi atkreipti dėmesį į tai, jog Lietuvos Respublikos BK XL skyriuje, kuriame reglamentuojamas viešosios tvarkos pažeidimas, yra numatytos dar dvi nusikalstamos veikos:

riaušės (Lietuvos Respublikos BK 283 straipsnis) ir melagingas pranešimas apie visuomenei gresiantį pavojų ar ištikusią didelę nelaimę (Lietuvos Respublikos BK 285 straipsnis). Nagrinėjamu atveju paminėtų nusikalstamų veikų objektas yra viešoji tvarka. Be to, paminėtina, kad riaušių ir viešosios tvarkos pažeidimo sudėtyse aprašyti panašūs objektyvieji požymiai, todėl aktualu paanalizuoti, kada asmens padaryta veika bus kvalifikuojama kaip riaušės, o kada kaip viešosios tvarkos pažeidimas.

Visų pirma, paminėtina, jog analizuojamo nusikaltimo sudėtis yra formalioji, t. y. baudžiamasis įstatymas nereikalauja pavojingų padarinių kilimo, veika laikoma baigta nuo veikos padarymo momento. Riaušės, numatytos Lietuvos Respublikos BK 283 straipsnyje, gali pasireikšti šiomis alternatyviomis veikomis:

- 1) žmonių sambūrio viešai smurtauti, niokoti turtą ar kitaip šiurkščiai pažeisti viešąją tvarką organizavimu;
- 2) žmonių sambūrio viešai smurtauti, niokoti turtą ar kitaip šiurkščiai pažeisti viešąją tvarką išprovokavimu;
- 3) smurtavimu, turto niokojimu ar kitokiu šiurkščiu viešosios tvarkos pažeidimu, padarytu sambūryje kartu su kitais žmonėmis.

Taigi riaušių metu viešai naudojamas fizinis smurtas yra nukreiptas į kitą asmenį, arba į svetimą turtą. Be to, baudžiamajame įstatyme išskiriama dar ir trečioji neteisėtų veiksmų pasireiškimo forma – kitoks viešosios tvarkos šiurkštus pažeidimas. Svarbu paminėti, jog riaušių nusikaltimą įstatymų leidėjas sieja su sambūriu. Pažymėtina, kad baudžiamajame įstatyme nepateikiama sambūrio sąvoka, tai paliekama baudžiamosios teisės doktrinai ir teismų praktikai. Lingvistiškai sambūris reiškia laisvanorišką žmonių susirinkimą vienoje vietoje, jų suėjimą.¹⁷⁶ Priežastys, dėl kurių žmonės susiburia į sambūrį gali būti įvairios: demonstracija, mitingas, sporto renginys, koncertas, noras išreikšti viešą protestą ir pan. Norėtusi atkreipti dėmesį, kad Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentare žmonių sambūris apibrėžiamas kaip žmonių susibūrimas tam tikroje vietoje, suėjimas.¹⁷⁷ Pažymėtina, kad analizuojamu klausimu yra pasisakęs ir Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris nors ir nepateikė sambūrio apibrėžimo, tačiau nurodė, kad riaušės – tai tokia situacija, kai žmonių sambūris tyčiniiais veiksmais šiurkščiai pažeidžia viešąją tvarką, viešai smurtauja, niokoja turtą.¹⁷⁸ Galima daryti išvadą, kad viena iš priežasčių, dėl kurios Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, nagrinėdamas riaušių bylą, nepateikė sambūrio apibrėžimo yra ta, kad nurodyti sambūrio formaliuosius požymius yra sudėtinga. Pagrindinė problema, kylanti, siekiant apibrėžti sambūrį, yra tikslus ar apytikslis

¹⁷⁶Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius, 2000.

¹⁷⁷Abramavičius A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (213-330 straipsniai). - Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 438.

¹⁷⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (byla Nr. 2K-7-393/2005).

sambūrį sudarančių žmonių skaičius. Manytina, jog šiuo atveju žmonių skaičius turėtų būti didelis. Pavyzdžiui, Anglijoje 1986 m. teisės akte *Public Order Act* 1 straipsnyje, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už riaušes (angl. *riot*), nurodytas minimalus žmonių, atliekančių neteisėtus paminėtame straipsnyje nurodytus veiksmus, skaičius, t. y. turi būti dvylika arba daugiau žmonių.¹⁷⁹

Pažymėtina, kad įstatymų leidėjas tiek viešosios tvarkos pažeidimo sudėtyje, tiek riaušių sudėtyje įtvirtino vertinamųjų požymių. Kalbant apie riaušes, norėtusi atkreipti dėmesį į baudžiamajame įstatyme numatytą požymį - šiurkštus viešosios tvarkos pažeidimas. Nors baudžiamajame įstatyme nenuodyta, kokį viešosios tvarkos pažeidimą derėtų laikyti šiurkščiu, tačiau šiame kontekste galime paminėti Lietuvos Aukščiausiojo Teismo nutartį, kurioje nurodyta, kad:

*„magistralinių kelių blokavimas, dėl kurio sustabdomas eismas, institucijų darbo trikdymas, yra pakankamas pagrindas pripažinti, kad viešojo tvarka buvo šiurkščiai pažeista“.*¹⁸⁰

Remiantis šia nutartimi galime daryti išvadą, jog požymis „šiurkštus viešosios tvarkos pažeidimas“ yra apibrėžiamas pateikiant konkrečius pavyzdžius. Galima teigti, jog šiurkštumas rodo didesnę agresyvumo lygį lyginant su viešosios tvarkos pažeidimu, ciniškumą. Šiuo atveju atliekamų veiksmų mastas yra didesnis, siejamas su grupiniais veiksmais.

Riaušėms, kaip ir viešosios tvarkos pažeidimui, būdingas viešumas. Visgi, viešosios tvarkos pažeidimo metu viešumas daugiausia siejamas su vieša vieta, tačiau, kalbant apie riaušes, vieša vieta nėra pagrindinis viešumo kriterijus. Šiuo atveju pagrindinis viešumo kriterijus yra atliekamų veiksmų akivaizdumas, jų atvirai demonstratyvus antisovietinis pobūdis.¹⁸¹ Be to, kalbant apie viešą vietą, norėtusi atkreipti dėmesį į tai, kad tuo atveju, kai riaušės kilo sulaikymo, suėmimo ar laisvės atėmimo vietose, jų organizatorių ir dalyvių veiksmai kvalifikuotini taikant ne Lietuvos Respublikos BK 283 straipsnį, bet specialiąją normą – Lietuvos Respublikos BK 239 straipsnio 2 dalį (laisvės atėmimo įstaigos darbo dezorganizavimas). Tačiau viešosios tvarkos pažeidimo atveju, kai tarp nuteistųjų egzistuojantys viešosios tvarkos santykiai pažeidžiami kuriuo nors iš Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje nurodytų būdų, teismų praktikoje pripažįstama, jog ir laisvės atėmimo įstaigos teritorijoje esančioms bendrojo naudojimosi vietoms taip pat yra taikoma viešos vietos kriterijus.

Paanalizavus riaušių ir viešosios tvarkos pažeidimo sankcijas, darytina išvada, kad nagrinėjamos veikos skiriasi pavojingumo pobūdžiu ir laipsniu, kadangi Lietuvos Respublikos

¹⁷⁹ Martin J., Storey T. *Unlocking criminal law. Second edition*. London: Jacqueline Martin and Chris Turner, 2007, p. 556.

¹⁸⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-7-393/2005).

¹⁸¹ Abramavičius A., *el at. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis (213-330 straipsniai). - Vilnius: Registrų centras, 2010, p. 439.

BK 283 straipsnio 1 dalyje numatyta griežtesnė sankcija negu Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje. Vadinasi, jeigu viešosios tvarkos pažeidimas pasireiškė kaip dalyvavimas riaušėse, padaryta veika kvalifikuojama tik pagal Lietuvos Respublikos BK 283 straipsnio 1 dalį. Tai, kad riaušės yra pavojingesnė visuomenei veika negu viešosios tvarkos pažeidimas rodo ir tai, jog Lietuvos Respublikos BK 283 straipsnyje įstatymų leidėjas numatė kvalifikuotą nagrinėjamo nusikaltimo sudėtį, tuo tarpu viešosios tvarkos pažeidimui, įtvirtintam Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje, yra suteiktas baudžiamojo nusižengimo statusas.

Taigi tiek Lietuvos Respublikos BK 283 straipsnis, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už riaušes, tiek Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnis, kuriame numatyta baudžiamoji atsakomybė už viešosios tvarkos pažeidimą, saugo viešąją tvarką, todėl gali kilti neaiškumų, kaip padarytą nusikalstamą veiką teisingai kvalifikuoti. Šiuo atveju svarbu žinoti, jog riaušės, lyginant su viešosios tvarkos pažeidimu, skiriasi didesniu pavojingumo laipsniu ir pobūdžiu: atliekamų neteisėtų veiksmų mastas yra didesnis, kadangi susijęs su žmonių sambūriu.

IŠVADOS

1. Viešoji tvarka – tai labai plati, abstrakti ir daug sričių apimanti teisinė kategorija, todėl bet kuris apibrėžimas negali būti tikslus. Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio pavadinimas gali kelti tam tikrų abejonių, ar iš tiesų jis atskleidžia nagrinėjamos nusikalstamos veikos specifinį turinį ir esmę, todėl, kad nėra aišku, kas yra ta viešoji tvarka. Apskritai, viešosios tvarkos pažeidimo sudėtyje yra nemažai vertinamųjų požymių, kurio turinio įstatymų leidėjas nedetalizuoja.
2. Sąvoka „viešoji tvarka“ gali būti suprantama siaurąja ir plačiąja prasmėmis. Plačiąja prasme viešosios tvarkos turinį sudaro visuomeninių santykių, susiklosčiusių visose visuomeninio gyvenimo srityse, laikantis ir įgyvendinant teisinio ir neteisinio pobūdžio socialines normas, sistema. Siaurąja prasme į viešosios tvarkos turinį įtraukiami ne visi visuomeniniai santykiai, o tik jų dalis. Konkrečiau – tarp žmonių susiklostantys visuomeniniai santykiai, reguliuojami teisės normomis, kuriomis užtikrinamas visuomeninės tvarkos ir rimties palaikymas.
3. Būdai, kuriais demonstruojama nepagarba aplinkiniams ar aplinkai, yra vertinamojo pobūdžio, dažnai sutampantys. Teismų praktikoje vienareikšmiškai pripažįstama, kad fizinio smurto panaudojimo fakto nustatymas yra pagrindinis įžūlių veiksmų, numatytų Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje, turinio elementas. Visgi, veiksmai, susiję su fiziniu smurtu, gali reikšti ir patyčias bei grasinimą, todėl nesant aiškios koncepcijos, baudžiamajame įstatyme numatyti būdai, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka, gali būti suprasti neteisingai.
4. Baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje pripažįstama, kad visuomeninės tvarkos sutrikdymą kaip pasekmę gali rodyti tai, kad buvo nutrauktas žmonių poilsis ar darbas, padaryta žymi materialinė žala, sutrikdyta normali įmonių ir įstaigų veikla, sustabdytas eismas ir panašiai. Tuo tarpu visuomenės rimties sutrikdymą kaip pasekmę gali rodyti tai, kad prieš asmenį buvo panaudotas fizinis smurtas, žmonėms buvo sukeltas didelis išgąstis ar kilo sumaištis, aplinkiniai pasijuto šiurkščiai pažeminti ar buvo šokiruoti.
5. Sąvokos „viešoji tvarka“ ir „viešoji vieta“ negali būti tapatinamos. Viešoji tvarka suprantama kaip tam tikras lygis, kurio laikantis garantuojamos žmogaus teisės ir pagrindinės laisvės. Viešoji vieta yra tokia vieta, kurioje, nusikalstamos veikos padarymo metu yra ar turi teisę lankytis kiti asmenys. Svarbu, kad dėl laisvo priėjimo prie tokios vietos joje bet kuriuo momentu gali atsirasti kiti asmenys, kurie dėl kaltininko veiksmų patirs nepatogumų. Viešoji tvarka gali būti pažeidžiama ir privačioje aplinkoje, jei

- veiksmai, padaryti šioje aplinkoje, sudaro nepatogumų, sudirgina, sutrikdo asmenis, esančius kitoje vietoje, arba suardo jų normalią įprastą gyvenimą, taigi pažeidžia jų teisę į normalią ir ramią aplinką.
6. Viešosios tvarkos pažeidimas padaromas tik tiesiogine tyčia: kaltininkas supranta, kad viešojoje vietoje įžūliais veiksmais, grasinimais, patyčiomis arba vandališkais veiksmais demonstruoja nepagarbą aplinkiniams ar aplinkai, numato, kad dėl to bus sutrikdyta visuomenės rimtis ar tvarka, ir šių padarinių nori. Viešosios tvarkos, kaip baudžiamojo nusižengimo, trikdymas padaromas tiesiogine tyčia, kai kaltininkas supranta, kad viešojoje vietoje pavartodamas necenzūrinius žodžius ar nepadoriai elgdamasis trikdo visuomenės rimtį ar tvarką, ir nori taip elgtis.
 7. Teorinių ir praktinių problemų kelia Lietuvos Respublikos ATPK 174 straipsnyje įtvirtinto administracinio teisės pažeidimo - nedidelio chuliganizmo - atribojimas nuo Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje numatyto viešosios tvarkos pažeidimo. nagrinėjamų veikų griežtų atribojimo kriterijų nėra, nes veikos apibūdintos taikant vertinamuosius požymius, todėl šiuo konkrečiu atveju reikėtų atsižvelgti į kaltininko veiksmų ypatybes, intensyvumą, trukmę, nukentėjusiųjų asmenybę, jų skaičių, viešosios vietos specifiką.
 8. Veiksmais, kuriais pažeidžiama viešoji tvarka, galima pažeisti ir kitas baudžiamojo įstatymo ginamas vertybes tokias kaip žmogaus sveikata, laisvė, garbė, orumas, nuosavybė. Tam tikrais atvejais, pažeidus aukščiau nurodytas baudžiamojo įstatymo ginamas vertybes, padaryta veika pagal atskirus Lietuvos Respublikos BK straipsnius nekvalifikuojama, tačiau, atsižvelgiant į padarytos veikos pavojingumo pobūdį ir laipsnį, padaryta veika turi būti kvalifikuojama kaip sutaptis.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Monografijos ir straipsnių rinkiniai

1. Abramavičius A., et. al. *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras*. Specialioji dalis. Vilnius: Registrų centras, 2010.
2. Abramavičius A., et. al. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 2003.
3. Autorių kolektyvas. *Namų advokatas*. Teisinės informacijos centras, Vilnius, 2002.
4. Babachinaitė G., Jurgelaitienė G., Justickis V. *Nusikalstamumas Lietuvoje ir jo prognozė iki 2015 metų*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
5. Bikelis S. *Tyčinė kaltė baudžiamosios teisės teorijoje ir teismų praktikoje*. Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai: teisė. Vilnius, 2007.
6. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. Vilnius, 2000.
7. Klimaitis M. *Policijos teisės ir pareigos*. Teisė. 1940, Nr. 51.
8. Klimka A. *Nusikaltimų kvalifikavimas*. Vilnius, 1970.
9. Lietuvių kalbos žodynas. Vilnius, 1996.
10. Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Pirmoji knyga. Vilnius: Justitia, 2009.
11. Piesliakas V. *Lietuvos baudžiamoji teisė*. Vilnius: Justitia, 2006.
12. Pavilionis V., Bieliūnas E. *Nusikaltimų kvalifikavimas esant jų daugumai ir baudžiamosios teisės normų konkurencijai*. Vilnius, 1984.
13. Wessels J. *Baudžiamoji teisė*. Bendroji dalis. Baudžiamoji veika ir jos struktūra. – Vilnius: Eugrimas, 2003.
14. Martin J., Storey T. *Unlocking criminal law*. Second edition. London: Jacqueline Martin and Chris Turner, 2007.
15. McAlhone Ch., Huxley-Binns R. *Criminal law*. The fundamentals. 1st edition. London: Sweet and Maxwell, 2007.
16. Reid S. T. *Criminal law*. Fourth edition. United States of America: Mc Graw-Hill, 1998.
17. Гаухман Л. Д. *Насилие как средство совершения преступления*. [Gauhman L. D. Violation as the method of the criminal act]. Москва, 1974.
18. Дашиш И. Н. *Уголовно- Правовая охрана общественного порядка*. [Dašin I. N. Criminal legal protection of the public order]. Москва, 1973.
19. Есаков Г. А., et al. *Российское уголовное право: особенная часть*. Том 2. [Esakov. G. A. Russian criminal law: a special part] - Москва: ПолиграфОпт, 2005.

20. Костров Г., Хадисов Г. *Спорные вопросы квалификации вымогательства*. [Kostrov G., Hadisov G. The discussional aspects of the property extortion]. Правовое регулирование общественных отношений: Махачкала, 1983.
21. Малинин В. Б. *Причинная связь в уголовном праве*. [Malinin V. B. Casual relation in the criminal law]. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2000.
22. Прудников А. С. *Безопасность личности и ее обеспечение органами внутренних дел*. [Prudnikov A. S. The human's security and its ensuring of the institutions of the internal affairs] Москва, 1999.

Moksliniai straipsniai

23. Bikelis S. Alternatyvios (neapibrėžtos) tyčios samprata ir jos baudžiamoji teisinė reikšmė. *Jurisprudencija*. 2008, 11 (113): 31.
24. Bikelis S. Nusikalstamos veikos pavojingo pobūdžio suvokimas tyčioje. *Jurisprudencija*. 2004, 60 (52): 64 - 69.
25. Fedosiuk O. Psichinės prievartos samprata baudžiamojoje teisėje. *Jurisprudencija*. 2001, 21 (13): 102 - 104.
26. Gruodytė E. Takoskyra tarp administracinio teisės pažeidimo ir nusikalstamos veikos viešosios tvarkos sektoriuje. *Jurisprudencija*. 2007, 8 (98): 89 - 92.
27. Jovaišas K. Baudžiamojo kodekso projektas: ketinimai ir realijos. *Teisės problemos*. 1996, 4: 24.
28. Kalesnykas R. Administracinių teisės pažeidimų, kuriais kėsiamasi į viešąją tvarką, sudėčių teisinės analizės aspektai. *Jurisprudencija*. 1999, 13 (5): 6-9.
29. Marcinauskaitė R. Psichinės bei fizinės prievartos sąsajos probleminiai aspektai baudžiamosios teisės doktrinoje ir teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2008, 11 (113): 42 - 43.
30. Novikovas A. Viešosios tvarkos, kaip viešojo saugumo sudedamosios dalies, turinio analizė. *Verslo ir teisės aktualijos*. 2008, 2: 87.
31. Pavilionis V. Baudžiamosios teisės normų konkurencija. *Teisės problemos*. 1996, 2: 38 - 45.
32. Piesliakas V. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas ir naujos baudžiamosios politikos teisiniai pagrindai. *Jurisprudencija*. 2003, 45 (37): 11.
33. Piesliakas V. Naujojo Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso principinės nuostatos ir baudžiamoji politika. *Jurisprudencija*. 1998, 10 (2): 43.
34. Piesliakas V. Nusikaltimo sudėtis: samprata, elementai ir požymiai. *Kriminalinė justicija*. 1995, 4: 171.
35. Piesliakas V. Priežastinis ryšys tarp pavojingos veikos ir baudžiamajame įstatyme numatytų padarinių ir jo nustatymas teismų praktikoje. *Jurisprudencija*. 2006, 7(85): 7-10.

Elektroniniai leidiniai

36. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras [interaktyvus]. Vilnius, 1999 [žiūrėta 2009-12-10], <<http://www.nplc.lt/sena/stat/nus/nus30.htm>>.
37. The Lectric Law Library's Lexicon. Nuisance [interaktyvus]. Carson city [žiūrėta 2009-12-15]. <<http://www.lectlaw.com/def2/n025.htm>>.
38. Law Library – American Law and Legal Information. Nuisance – Public Nuisance, Private Nuisance, Legal responsibility, Defenses, Remedies, Further reading [interaktyvus]. Net Industries and its Licensors [žiūrėta 2009-12-15]. <<http://law.jrank.org/pages/8873/Nuisance.html>>.

Lietuvos Respublikos teises aktai

39. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
40. Lietuvos Respublikos administracinių teisės pažeidimų kodeksas. *Vyriausybės žinios*. 1985. Nr. 1-1.
41. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas. *Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios*. 1961, Nr. 18-147.
42. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso patvirtinimo ir įsigaliojimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 89-2741.
43. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 37-1341.
44. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 7, 38, 47, 63, 66, 70,75, 82, 93, 129, 166, 167, 172, 178, 180, 181, 182, 183, 184,185, 189, 194, 196, 197, 198, 198-1, 198-2, 199, 202, 213, 214,215, 225, 227, 228, 231, 233, 235, 252, 256, 257, 262, 284, 285, 312 straipsnių, priedo pakeitimo ir papildymo, XXVI, XXX skyrių pavadinimų pakeitimo ir kodekso papildymo 256-1, 257-1 straipsniais įstatymas. *Valstybės žinios*. 2007, Nr. 81-3309.
45. Lietuvos Respublikos policijos veiklos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000. Nr. 90-2777.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

46. Teismų praktika Nr. 20. *Lietuvos Aukščiausiojo Teismo biuletenis*. 2003, Nr. 20.
47. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Senato 2004 m. birželio 18 d. nutarimas Nr. 46 „Dėl teismų praktikos nusikaltimų žmogaus gyvybei bylose“. *Teismų praktika*. 2004, Nr. 21.
48. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2002 m. spalio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-670/2002).

49. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gegužės 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-334/2004).
50. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. spalio 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-537/2004).
51. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. gruodžio 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-659/2004).
52. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2004 m. birželio 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-427/2004).
53. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-178/2005).
54. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. vasario 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-187/2005).
55. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. kovo 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-273/2005).
56. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus išplėstinės septynių teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 4 d. nutartis baudžiamojoje byloje (byla Nr. 2K-7-393/2005).
57. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 14 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-397/2005).
58. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-497/2005).
59. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2005 m. lapkričio 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-535/2005).
60. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 7 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-60/2006).
61. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-126/2006).
62. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. vasario 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-243/2006).
63. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2006 m. gegužės 9 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-398/2006).
64. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 3 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-216/2007).
65. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. gegužės 8 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-354/2007).

66. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 2 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-587/2007).
67. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-645/2007).
68. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 30 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-652/2007).
69. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-34/2008).
70. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. vasario 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-122/2008).
71. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-180/2008).
72. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. balandžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-210/2008).
73. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-293/2008).
74. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. spalio 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-417/2008).
75. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 25 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-481/2008).
76. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2008 m. gruodžio 23 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-537/2008).
77. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 12 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-159/2009).
78. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. liepos 16 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-205/2009).
79. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 19 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-235/2009).
80. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-242/2009).
81. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinės sesijos 2009 m. spalio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-P-247/2009).
82. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 26 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-249/2009).

83. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-309/2009).
84. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. rugsėjo 22 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-311/2009).
85. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-378/2009).
86. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 10 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-412/2009).
87. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 15 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-421/2009).
88. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegija 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-452/2009).
89. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. lapkričio 24 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-469/2009).
90. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 1 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-472/2009).
91. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. gruodžio 29 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 2K-563/2009).
92. Panevėžio apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1NTA-654-134/2008).
93. Klaipėdos apygardos teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. kovo 21 d. nutartis baudžiamojoje byloje (bylos Nr. 1A-39-557/2009).

Tarptautinės sutartys ir kiti dokumentai

94. Tarptautinis pilietinių ir politinių teisių paktas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 77-3288.
95. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 40-987.
96. Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos protokolai Nr. 7, iš dalies pakeistas protokolu Nr. 11. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 96-3016.

SANTRAUKA

Baudžiamoji atsakomybė už viešosios tvarkos pažeidimą

Pagrindinės sąvokos: *viešosios tvarkos pažeidimas, viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis, viešoji tvarka, viešoji vieta, atribojimas.*

Viešoji tvarka, kaip baudžiamąjį įstatymą ginama vertybė, - tai moralės ir pagarbos principais pagrįstos bendrosios viešo elgesio taisyklės, kurių laikymasis užtikrina visuomenėje įprastą gyvenimo eigą, civilizuotus išskylančių konfliktų sprendimo būdus.

Magistro baigiamajame darbe „Baudžiamoji atsakomybė už viešosios tvarkos pažeidimą“, remiantis Lietuvos Respublikos BK ir kitais teisės aktais, įvairiomis mokslinėmis koncepcijomis, teismų praktika, kompleksiskai nagrinėjami diskusiniai klausimai, kurie išskyla siekiant atskleisti viešosios tvarkos pažeidimo sudėčių požymius, jų ypatumus, ir siekiant nustatyti atribojimo kriterijus. Atkreipiamas dėmesys į Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 2 dalyje įtvirtinto viešosios tvarkos pažeidimo, kaip baudžiamąjį nusižengimą, atribojimo problematiką nuo Lietuvos Respublikos ATPK 174 straipsnyje numatyto administracinio teisės pažeidimo - nedidelio chuliganizmo.

Paminėto darbo tikslas – atskleisti viešosios tvarkos pažeidimo, numatyto Lietuvos Respublikos BK 284 straipsnio 1 dalyje ir 2 dalyje, objektyviuosius ir subjektyviuosius požymius, nustatyti jų tarpusavio atribojimo kriterijus, ir jų atribojimą nuo kitų nusikalstamų veikų. Tai aktualu todėl, kad 2000 m. gegužės 1 d. įsigaliojusiam Lietuvos Respublikos BK įstatymų leidėjas numatė naujas viešosios tvarkos pažeidimo sudėtis, ir atsisakė mokslininkų prieštarigai vertinamos sąvokos „chuliganizmas“. Visgi, nepaisant pažangių naujovių, susijusių su viešosios tvarkos pažeidimo teisiniu reglamentavimu, analizuojant teismų praktiką galima aptikti prieštaravimų, kylančių kvalifikuojant paminėtas nusikalstamas veikas. Dėl šios priežasties darbe detaliam nagrinėjame viešosios tvarkos ir viešosios vietos sampratą, viešosios tvarkos pažeidimo atribojimo ypatumus.

Pagrindinės magistro baigiamajame darbe nagrinėjamos problemos yra šios: viešosios tvarkos ir viešosios vietos sampratų neapibrėžtumas baudžiamąja teisine prasme, viešosios tvarkos pažeidimo kaip baudžiamąjį nusižengimą teisinis vertinimas, viešosios tvarkos pažeidimo atribojimas nuo kitų nusikalstamų veikų.

SUMMARY

Criminal liability for violation of public order

Keywords: *criminal offences of public order, the structure of violation of public order, public order, public place, distinction.*

Public order, as the value protected of the criminal law, can be defined as the common rules that must be carried out in order to safeguard ordinary life and to accept lawful solutions of various disputes emerging in the society.

The general target of the Thesis „*Criminal liability for violation of public order* “ is the complex analysis of theoretical and practical problems related to the objective and subjective elements of violation of public order. Also, the main indications of distinction are analyzed in order to distinguish violation of public order from other criminal offences. Besides, much attention is paid to distinction of the second part of article 284 of Criminal code from almost identical 174 article of Administrative law offences code. These aspects are analyzed according to Criminal Code of the Republic of Lithuania, other legal laws, legal concepts and judicial practice.

It is important to do it as Criminal Code of the Republic of Lithuania, which came into force from the 1st May of 2003, established the new structure of violation of public order and abolished the term „hooliganism”, which was critiqued by scientists. Despite the advanced legal regulation of violation of public order, courts decisions presents many problems arising in the field of qualification of the aforementioned criminal offence. As a consequence, such objective elements as public order and public place are studied in detail.

The basic problems analyzed in this Thesis are uncertainty of public order and public place, criminal evaluation of the second part of article 284 of Criminal code and the 174 article of Administrative law offences code, violation of public order distinction form the other criminal offences.